Година 8, број 30, јуни
Скопје 2010

—

Year 8, No 30, June
Skopje 2010

политичка мисла

—

Политичката мисла во цивилното општество

political thought

—

Political thought in civil society

IDSCS | Institute for Democracy Societas Civilis -Skopje

Konrad Adenauer Stiftung

Содржина / Contents

7 **ВОВЕД / INTRODUCTION**

Ненад Марковиќ/Nenad Marković
Анри Боне/Henri Bohnet

11 **АКТУЕЛНО / CURRENT**

11 Pax Europana
Ѓорге Иванов

15 Pax Europeana
Gjorge Ivanov

19 Lecture delivered by the Minister of Foreign Affairs of the Republic of Turkey
Ahmet Davutoğlu

Предавање одржано од Министерот за надворешни работи на Република Турција
Ахмет Давутоглу

29 Civil society organisations - vital for democratic societies
Erwan Fouéré

Граѓански организации како организации од витално значење за демократски општества
Ерван Фуере

33 Европската интеграција на Република Македонија
Васко Наумовски

European integration of the Republic of Macedonia
Vasko Naumovski

41 Парламентарната демократија кај нас
Трајко Вељаноски

Parliamentary democracy in the Republic of Macedonia
Trajko Veljanoski

47 Улогата на граѓанското општество во Латвија и Македонија
Андреас Клајн

The role of the civil society in Latvia and Macedonia
Andreas Klein

55 Владеењето на правото – темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија
Трендафил Ивановски

The rule of law: A basic value of the constitutional order of the Republic of Macedonia
Trendafil Ivanovski

63 Медиумите – робови на сопствената неслобода
Сашо Кокаланов

Media: Slaves of their own lack of freedom
Sašo Kokalanov

69 Улогата на граѓанското општество во современото општество – примерот на Македонија
Сашо Клековски

The role of the civil society in the modern society: The Macedonian model
Sašo Klekovski

79 Civil society in the Republic of Macedonia: The history of parallel worlds
Bujar Luma

Граѓанското општество во Република Македонија: историја на паралелни светови
Бујар Лума

87 Лустрација – или грдото лице на македонската транзиција
Звонимир Јанкулоски

Lustration or the ugly face od the Macedonian transition
Zvonimir Jankuloski

95 Македонските државни интереси и европските интеграции
Александар Спасеновски

Macedonian state interests and European integration
Aleksandar Spasenovski

101 Неформалните мрежи во Македонија: влијание и активност
Климе Бабунски
Informal networks in Macedonia: Influence and activity
Klime Babunski

107 **ЗА АВТОРИТЕ / ABOUT THE AUTHORS**

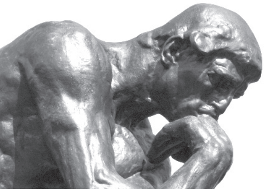

Почитувани читатели,

Ни претставува особена чест да ви го претставиме јубилејното, триесетто издание на магазинот „Политичка мисла“, единственото тримесечно списание во Република Македонија кое веќе седум години третира теми од општествениот, економскиот и политичкиот живот. Започната како проект на Фондацијата Конрад Аденауер и Институтот за демократија во 2003, „Политичка мисла“ имаше за цел да понуди актуелни и пред сè провокативни теми видени низ призмата на реномирани странски и домашни автори. Авторите во „Политичка мисла“ кои пишуваа и соработуваа со списанието вклучуваа претседатели, премиери и вицепремиери, пратеници, домашни и странски експерти и професори, европратеници, но и млади перспективни автори кои во меѓувреме ја докажаа својата вредност во јавниот простор.

На тој начин, „Политичка мисла“, мошне внимателно ја придружуваше Македонија (како и земјите од нејзиното соседство) во долгиот и секогаш сложен процес на демократска трансформација и европеизација. Токму затоа, за овој јубилеен број на списанието одбравме тема која досега беше од средишно значење за сите претходни изданија низ овие седум години, но никогаш не била посебно обработувана, а која е самиот фундамент на едно демократско уредување – а тоа е граѓанското општество. Граѓанското општество ја симболизира легитимната основа за секоја модерна демократска држава, но и сфера на јавен дискурс и граѓанско здружување низ кое се канализира и артикулира општиот интерес на граѓаните низ демократски, отворен и динамичен процес на размена на идеи и платформи. Граѓанското општество е најголемата, ако не и единствена брана против деспотизмот и тиранијата во глобална смисла и заслужува свое место во едно јубилејно издание, најмногу поради својата функционална уникатност да служи како константен коректор на државната власт, да биде постојан промотор на нови и иновативни решенија за општествените и

политичките предизвици, но и поради потенцијалот кој го носи во зближувањето на луѓето и идеите.

Како издавачи, имаме особена чест што во ова јубилејно издание свои текстови приложија водечки државници и автори од македонското општество. Со своите трудови приложени за триесеттиот јубилеен број, тие ја докажуваат својата голема поддршка за нашиот проект наречен „Политичка мисла“ и, што е уште позначајно, за неопходноста за политичко едуцирање на читателите и граѓаните, воопшто. Во поканата што им ја упативме, ги замоливме во текстовите што ќе ги приложат да ја обработат темата за граѓанското општество од нивната гледна точка и стручност. На тој начин, во овој број имаме збирка на текстови во коишто се изложени нивните размислувања за граѓанското општество и владеењето на право, граѓанското општество и Европа итн. Особена чест ни претставуваат прилозите на претседателот Иванов и Андреас Клајн од Фондацијата „Конрад Аденауер“, двајцата првични основачи на „Политичка мисла“, кои се вклучени во триесеттиот јубилеен број. Конечно, во име на уредувачкиот тим, им благодариме на сите оние кои оваа јубилејна едиција на „Политичка мисла“ ја направија побогата, но и на сите оние кои во овие седум години со своите трудови помогнаа „Политичка мисла“ да стане препознатлива и да остане квалитетна.

Во име на уредништвото,

Ненад Марковиќ

Анри Боне, Фондација „Конрад Аденауер“

Dear readers,

It is our great pleasure to present the 30th jubilee edition of the magazine *Political Thought*, the only quarterly magazine in the Republic of Macedonia that has been treating social, economic and political topics for the past seven years. It began as a project of the Konrad-Adenauer-Stiftung and the Institute for Democracy in 2003, and had a goal to offer current and primarily provocative topics seen through the lens of renowned foreign and domestic authors. The authors contributing to *Political Thought* up to date include presidents, prime ministers and vice-prime ministers, MPs, foreign and domestic experts and professors, MEPs, as well as young and promising experts, who have in the meantime proven their value in the public domain.

Political Thought has thus thoughtfully accompanied Macedonia (and its neighboring region) on the long and ever complicated process of democratic transformation and Europeanisation. This is the very reason that we have chosen a topic for this anniversary issue that has been central to all previous editions of *Political Thought* throughout these seven years, but never exclusively dealt with, a topic that represents the very foundation of every democratic regime: civil society. Civil society symbolizes the legitimate basis for every modern democratic state, but it is also a sphere of public discourse and citizen association through which the common interest of the people is being channeled and articulated through a democratic, open and dynamic processes of exchange of ideas and platforms. Civil society is the biggest, if not the only defense against despotism and tyranny on a global scale. It deserves its place in the jubilee edition of *Political Thought* mostly because of its functional uniqueness to serve as a constant correctional mechanism of the state authority: to be a constant promoter of new and innovative solutions to social and political challenges, but also because of the potential that it nurtures in bringing people and ideas together.

We as publishers are honored to have received the contributions of the leading statesmen and authors of the Macedonian society for this anniversary issue. With their work for Issue Number 30, they have demonstrated their valuable support for our *Political Thought* Project and, even more, for the necessity to politically educate the readers and citizens in general. In our invitation extended to them, we have

asked them to elaborate on the civil society from their point of view and expertise, so that collected in this issue we have their thoughts on civil society and the rule of law, the civil society and Europe, and so on. We are particularly honored with the contributions by President Ivanov and Andreas Klein of the Konrad-Adenauer-Stiftung, two of the original founders of *Political Thought* included in Issue Number 30. Finally, we would like to thank on behalf of the Editorial Board all the authors who have made this jubilee edition of *Political Thought* richer; we would also like to express our gratitude to all authors who, in the past seven years, have made *Political Thought* recognizable and have helped maintain its high quality.

On behalf of the Editorial Board,

Nenad Marković

Henri Bohnet, Konrad-Adenauer-Stiftung

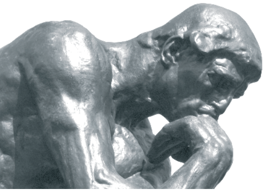

PAX EUROPANA

—

автор: **Ѓорге Иванов**[1]

Кон средината на осумдесеттите години од минатиот век во Македонија, но и во другите социјалистички земји почна да продира еден клучен аспект од концептуалното сфаќање на цивилното општество, неговата отвореност. Оваа традиција ја започна Анри Бергсон, а ја продолжи и целосно ја разви и афирмира Карл Попер. Отвореноста е фундаментален принцип на цивилното општество. Во таа смисла, цивилното општество секогаш претставува отворено општество. Наспроти него е затвореното, нетолерантно, трибалистичко општество.

Отвореноста на цивилното општество се сфаќа како плурализам на интересите, односно како можност за слободно искажување на различните интереси на поединците и групите. Отвореност која подразбира заштита и унапредување на човековите права и слободи. Но, за да функционира цивилното општество, потребна е и слобода на движење на луѓе и идеи, отвореност кон средината и кон светот.

Кога пред две децении, со падот на Берлинскиот ѕид, се отвори хоризонтот на надежта за народите од Балканот, воените катастрофи на просторите на поранешна Југославија, илјадниците жртви и раселените лица покажаа дека трагедијата во европската историја не беше завршена. Се покажа дека на најстариот континент по трагичната последна деценија на XX век му е насушно потребен духот на визионерите и татковците на Нова Европа. И тогаш и сега, неопходно потребни се Роберт Шуман, Жан Моне, Конрад Аденауер и сите други градители на визијата за обединета Европа.

На Балканот денес повторно, повеќе од кога било му е потребна европеизација и уривање на сите граници, и ментални и физички, кои сѐ уште го спречуваат да биде дел од она што

---

1 Претседател на Република Македонија.

визионерите го нарекуваа: „Европа нашиот заеднички дом“. Искуствата од минатото укажуваат дека нашиот регион опстојувал во мир тогаш кога бил на отворен простор. Pax Romana и Pax Otomana се историски доказ за тоа. Сега имаме нови околности. За прв пат во историјата, на преминот од XX во XXI век, во сите држави на Балканот добивме демократски избрани власти. Но остана потребата од отворен простор. На нашиот регион денес му е потребно она што го нарекувам Pax Europana, затоа што самата европска идеја е мировен проект. Сега е повторно моментот, преку Балканот, европската идеја да продуцира мир и стабилност како што тоа генерации државници и визионери во Европа веќе го имаат направено. „Да се гради Европа значи да се гради мир“ велеше таткото на модерна Европа – Жан Моне.

Накратко, за овој концепт и за мојата визија, пресликани во реалноста на Република Македонија.

Република Македонија е држава која се гордее со својот уникатен, инклузивен модел на демократија. Модел на интеграција без асимилација. Во Македонија дваесетина етнички и национални заедници ги уживаат сите права и слободи познати на денешнава етапа од развојот на човештвото. Во Македонија е реалност функционалниот мултиетнички соживот. Македонскиот модел граден со векови, верувам е модел за иднината, модел кој во својата суштина содржи универзални вредности, а поаѓа од почитувањето на различни културни матрици. Неодамна со мојот пријател и академски колега, Министерот за надворешни работи на Турција Ахмет Давутоглу, констатиравме дека е неопходно правилно да се сфатат световите на различните. Правилно да се сфати моќта на гео-културата. Се согласивме дека Pax Europana е визија која може да се реализира само со доследно почитување на четири основни принципи: мирно решавање на споровите со политички средства, почитување на етничката и културната коегзистенција, загарантираната безбедност за сите држави и економската меѓузависност.

Република Македонија се раководи и доследно ги почитува овие принципи. Во периодот по Студената војна, кога деструктивните сили зафатија еден дел од Балканот, Македонија на мирен начин ја стекна својата независност. И покрај бројните предизвици и притисоци, останавме доследни на мирното решавање на споровите со сите наши соседи, водејќи се од меѓународното право и принципи. Македонската политика на добрососедство е само природно продолжување на внатрешниот модел на соживот.

Кои се клучните предуслови за нашиот модел на соживот, на толеранција и почитување на сите идентитети и различности? Тоа се длабоките традиции и историското наследство.

Тоа се македонскиот идентитет и јазик, и од осамостојувањето до денес тоа се евро-атлантските интегративни процеси кои имаат силна внатрешна кохезивна моќ и истовремено силна мотивирачка енергија.

Ние во Република Македонија веруваме дека со нашиот идентитет, со нашите културни и историски вредности и богатства, можеме да го облагородиме и зајакнеме заедничкиот европски идентитет кон кој што припаѓаме. Европскиот идентитет црпи од сите свои одделни членки, но успева сите нив да ги облагороди, успева преку една интеракција да им даде нивна полна афирмација и почит. Така јас и моите сограѓани денес гледаме на европскиот идентитет. Тоа е еден двонасочен процес. Станува збор за еден пејзаж на чиј хоризонт секој идентитет, секоја култура, има што да даде, има што да каже, и има каде да биде слушната.

Но не е сè така едноставно и лесно кога се зборува за европските вредности. Барем не за мојата земја. За жал, дури и денес, во XXI век, кога зборуваме за правото на националните идентитети да ја уживаат својата афирмација во европскиот пејзаж, не можеме да кажеме дека овие историски права поврзани со сегашноста и иднината, се реалност за македонскиот народ. Иако, на почеток на третиот милениум, ние сè уште се соочуваме со предизвици еминентни за XIX век кога државите и народите се бореа за признавање. За жал условот, кој ни е наметнат за да продолжиме по патот на прогресот, по патот на нашата евро-атлантска интеграција, не вклучува само одрекување од името на нашата држава, туку се бара и одрекување од индивидуалните човекови права на моите сограѓани, правото на самоидентификација и на човеково достоинство. Ниедна земја не смее да дозволи да се кршат правата на нејзините граѓани, од ниедна страна, ниту од внатре, ниту од надвор. Никој не смее, а и не може, да дозволи со акт на јавното право да се задира во доменот на приватноста, во доменот на индивидуалните човекови права. Едноставно, невозможно е да се прифати а уште помалку да се имплементира решение кое ќе има такво дејство.

Невозможно е Европа ова да не го знае.

Не ми е познато дека, освен во случајот меѓу Грција и Македонија во XXI век, некој некому се обидува да му го оспори правото на самоидентификација, да му го оспори името. За жал, за да продолжиме по патот на прогресот и интеграцијата од нас се бара самите да се откажеме од името на нашиот народ, од нашиот јазик. И замислете, ниедна држава во светот тоа не го прави освен Грција. Во XXI век идентитетите се третираат низ призмата на човековите права. Човековите права се единствениот механизам кој го штити идентитетот, го штити личното чувство на припадност, самоидентификација, достоинството. Човековите права се гарантот за афирмација и почитување на националните идентитети. Сите мора да се обединиме околу оваа вистина. Тој што не сака да ја почитува, од кои било причини, ќе биде демантиран од реалноста.

На Балканот му е потребна Европската Унија во нејзината изворна идеја – како мировен проект кој обединува поранешни непријатели.

Европа, како отворен простор во кој има слобода на движење на луѓе, идеи, капитал и производи!

Унија како отворен простор во кој секој со себе ќе ги носи своите права и својот идентитет!

Како отворен простор во кој секој ќе биде почитуван за тоа што е, без оглед каде живее и каде работи! Како простор на толеранција и славење на различностите!

Европеизацијата на Балканот значи заедно да ја промовираме најдобрата традиција на нашите народи и нашите простори во духот на европската традиција за најголемиот човеков стремеж, стремежот за слобода.

Секоја нова злоупотреба на ветото, како принцип на функционирање меѓу европските, вклучително и балканските држави е антиевропски чин.

Блокадите на Република Грција за влез на Република Македонија во Европската Унија и во НАТО, доколку бидат прифатени како нова практика, ќе предизвикаат опасна верижна реакција на вета кои повторно може да нè вовлечат во вртлогот на политичките анахронизми на XIX век. Затоа, се присетувам на предупредувањето на Жан Моне: „Ветото е длабока причина, а истовремено и симбол на немоќта да се надминат националните егоизми. Најчесто е израз на најдлабоки и безусловни блокади“.

ЕУ и НАТО се заедници на достоинствени нации кои знаат кои се и што се. Само доколку го сочуваме нашиот интегритет можеме да бидеме придобивка за Европа и светот. А на нашиот јужен сосед му подаваме рака на помирување. Подготвени сме да му помогнеме да се соочи дека Македонија и Македонците постојат како нивни искрени соседи и пријатели, бидејќи, како што кажа големиот француски писател Жак Лакариер: „и за Европа и за Балканот подеднакво е важно. Ние сме имале илјадници вчера, но имаме само едно заедничко утре.“.

PAX EUROPEANA

—

author: **Gjorge Ivanov**

In Macedonia, as well as in other Socialist countries, the mid-1980s saw the beginning of a breakthrough of a key aspect in the concept of the understanding of the civil society, and that is its openness. This tradition originated from Henri Bergson and was continued and fully developed and promoted by Karl Popper. Openness is a fundamental principle of the civil society. In this sense, civil society has always been an open society. A closed, intolerant and tribalistic society is its opposite.

The openness of the civil society is perceived as pluralism of interests, i.e., as an opportunity for a free expression of various interests of individuals and groups. It is an openness that implies the protection and advancement of human rights and freedoms. However, if civil society is to be functional, freedom of movement of people and ideas and the openness to the surrounding and the world are also required.

When the horizon of hope opened for the Balkan nations two decades ago with the fall of the Berlin Wall, war disasters in the region of former Yugoslavia, thousands of victims and displaced people demonstrated that in European history tragedy was not over. It became obvious that, after the tragic last decade of the 20th century, the oldest continent inevitably needed the spirit of the visionaries and fathers of New Europe. Robert Schuman, Jean Monnet, Konrad Adenauer and all the other founders of the vision of a united Europe are needed as acutely today as they once were.

Once again, the Balkans needs more than ever Europeization and the removal of all borders, both metal and physical, that still hinder it from being a part of that which these visionaries termed as “Europe - Our Common Home.” Experiences from the past show that peace persisted in our region in periods when it was part of open spaces. In historical terms, Pax Romana and Pax Ottomana testify to this fact. Now, we live in new circumstances. For the first time in history, since the turn of the 20th century, all Balkan countries have democratically elected governments. However, the need for open space remains. Today, our region needs what I call Pax Europeana since the European idea itself is a peace project. Now, the time has come again for the European idea to generate peace and stability through the

Balkans, just as generations of European statesmen and visionaries have done. "To build Europe means to build peace" - these are the words of Jean Monnet, the founding father of modern Europe.

On this occasion, I would like to discuss briefly this concept and my vision as they are reflected in the reality of the Republic of Macedonia. The Republic of Macedonia is a state proud of its unique inclusive model of democracy, a model of integration without assimilation. In Macedonia, some twenty ethnic and national communities enjoy all the rights and freedoms known to the present-day stage in the development of humanity. In Macedonia, functional multiethnic co-existence is a reality. I believe that the Macedonian model that has been built for centuries is a model for the future as well. Such a model contains, in its essence, universal values, while its point of departure is the respect for different cultural matrices. Recently, with my friend and colleague from academic circles, the Turkish Minister of Foreign Affairs Ahmet Davutoglu, we came to the conclusion that it is necessary to understand correctly "the worlds of diversity." In other words, to understand accurately the power of geo-culture. We agreed that Pax Europeana is a vision that can be realized only with a consistent consideration of four basic principles: peaceful solution of disputes with political means, respect for ethnic and cultural co-existence, guaranteed security for all states and economic inter-dependence.

The Republic of Macedonia is guided and consistently abides by these principles. In the period after the Cold War, when destructive forces took hold of one part of the Balkans, Macedonia gained its independence in a non-violent manner. Despite numerous challenges and pressures, we remained faithful to the peaceful resolution of disputes with all our neighbours, guided by international law and international principles. The Macedonian policy of good neighbourly relations is only a natural continuation of the internal model of co-existence.

What are the essential preconditions for our model of co-existence, tolerance and respect for all identities and differences? The answer lies in the deeply rooted traditions and the historical heritage.

They also include the Macedonian language and identity and, since its independence to the present, Euro-Atlantic integration processes that have a strong internal cohesive power and, at the same time, a strong motivating energy.

In the Republic of Macedonia we believe that with our identity and our cultural and historical values and treasures we can enrich and enhance the common European identity whose part we are. The European identity draws upon its individual member-states, succeeding at the same time in making possible their advancement through a process of interaction, providing their full promotion and respect for them. This is how I and my fellow citizens perceive today European identity. It is a communication process in two directions. In this context, we are speaking of a landscape on whose horizon each identity and each culture has something to give, something to say and has a place where it can be heard.

However, when it comes to speaking of European values, things are neither simple nor easy. At least not for my country. To our regret, even today, in the 21st century, when we speak of the right of national identities to enjoy their promotion within the European landscape, we cannot claim that these historical rights linked with the present and the past are a reality to the Macedonian people. Despite the fact that we are at the beginning of the 3rd millennium, we are still facing the challenges immanent to the 19th century when states and peoples fought for their recognition. To our regret, the condition imposed on us if we are to continue along the path of progress and our Euro-Atlantic integration does not involve only the renunciation of our state's name; what is demanded of us is also the renunciation of my fellow citizens' individual human rights, of the right to self-identification and human dignity. No country has the right to allow the violation of its citizens' rights, regardless of where it comes from, be it from the inside or the outside. No one is allowed to interfere with an act of public law in the domain of individual human rights. Simply said, it is impossible to accept, and even less so to implement a solution that would have such an effect.

It is undoubted that Europe is fully aware of this.

To my knowledge, the case between Greece and Macedonia in the 21st century is the only instance of someone's attempt to deny someone else's right to self-identification by denying their name. Unfortunately, in order to continue along the path of progress and integration, it is asked of us to renounce our name as a people and the name of our language. It is inconceivable, but Greece is the only country in the world that has done this. In the 21st century identities are perceived through the prism of human rights. And human rights are the only mechanism that protects identity, the personal feeling of affiliation, self-identification and dignity. Human rights are the guarantor of the promotion and respect for national identities. We must all unite around this truth. Those who refuse to acknowledge it, regardless of the reason, will be refuted by the reality.

The Balkans needs the European Union in terms of its original idea, and that is as a peace project for the unification of former adversaries.

Europe as an open space for free flow of people, ideas, capital and goods!

A union of countries as an open space in which each individual will carry with them their rights and their identity!

An open space where every individual will be respected for what they are, regardless of where they live and work! As a space of tolerance and celebration of differences!

Europeization of the Balkans means promoting together the best traditions of our peoples and our regions in the spirit of the European tradition that involves the greatest human yearning, the yearning for freedom.

Every new abuse of the veto as a principle of functioning among the European countries, where the Balkan countries are no exception, is an anti-European act.

If accepted as a new practice, the blockades of the Republic of Greece of the accession of the Republic of Macedonia to the EU and NATO will cause a dangerous chain reaction of vetoes that can drag us again into the maelstrom of political anachronisms of the 19th century. Therefore, I would like to quote the warning expressed by Jean Monnet: “The veto is the profound cause and at the same time the symbol of the impossibility of overcoming national egoism. In most cases it is an expression of most profound and unconditional blockades.”

The EU and NATO are associations of revered nations which know who and what they are. We can contribute to Europe and the world only if we preserve our integrity. And we offer to our southern neighbour a hand of reconciliation. We are prepared to help them face the fact that Macedonia and the Macedonians do exist as their sincere neighbours and friends since, as the great French writer Jacques Lacarrière has said, “it is equally important for Europe and for the Balkans. We have had thousands of yesterdays, but we have only one common tomorrow.”

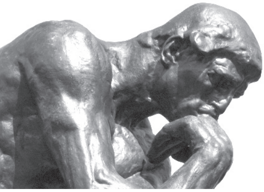

LECTURE DELIVERED BY THE MINISTER OF FOREIGN AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF TURKEY

—

author: Ahmet Davutoğlu

I have two reasons of being very proud today because of this great honor for me to receive this special award from this very respected university, and to have a chance to address you here at the Iustinianus Primus Faculty of Law, at the Ss. Cyril and Methodius University. These historic personalities, as Iustinianus Primus, are important if we are to understand the sources of law and also to understand the source of the Slavic culture, as well as the culture of our region, through the contribution of these great historical personalities. I know that this University was the first and most developed university in Macedonia and I'm very proud of being with you here. The second reason that I am proud of is that I am addressing you in the presence of H.E. Gjorge Ivanov, President of the Republic of Macedonia, because I see him not only as a leading statesman in our region, but also as a great intellectual. Whenever we meet, on different occasions, we have a chance to speak about history, philosophy and politics. It was interesting that we met at the inauguration ceremony of President Yanukovych and at the margins of the event we had a long session with H.E. President Ivanov and talked about history. Even yesterday we had an excellent dinner that lasted three hours, we discussed various issues, intellectual history, political history, philosophy, and this is a great honor for me to have this speech in his presence.

I am sure that Macedonia is proud of its President, but as a region, we are also proud of him, to have such a leader and intellectual, a sophisticated person with a vision for the future. I would also like to pay tribute to President Boris Trajkovski. I know he was from this University, he was the second President of Macedonia, and we remember him as a great leader as well. Today I would humbly like to share with you my views on three issues: the uniqueness of the Balkans, the uniqueness of Turkey and the uniqueness of Macedonia. But, before going into the details of this uniqueness, I would like to analyze the international environment within which today we are functioning and how we should address the main issues of the global international system. In order to make this analysis, let me make an analogy with a great historic personality from Macedonia, Alexander the Great, from his time, his contribution. In many Ottoman texts, Turkish texts, Iskandar was seen as a prophet and there are many books published on Iskander. In one of my articles, published in 1999, I made an analogy between the post-Alexandrian period and globalization to understand the logic and the flow of history from this part of the world, from Macedonia up to India, Afghanistan and establishing 11 cities named after his name in various countries, using different alphabets, in different civilization backgrounds: it is a miracle of history. I looked at how the society was transformed from a regional context, from cities they were structured into a universal imperial structure, within which several cities were established in very short period where the cosmopolitan, multicultural characteristics survived throughout the centuries. This is the heritage. And when you look at this transformation, from those cities surrounded by walls to the universal, imperial structure, it was a shocking transformation for many societies. Now, for the Macedonian society, at that time, they went all the way to the East and had to face many challenges, but those who were in Mesopotamia, Aetholia, in India, they also faced different challenges. We are talking about the Gordian Knot, a strategic puzzle that Alexander the Great solved.

There was a shocking transformation in culture, exactly the same as the transformation we have today, from national states into a global society. From a much more organic structure of the states at that time, there was a transformation into a much more global, inorganic structure - the huge imperial structure. This transformation was a transformation of mentality, a transformation of economy, a transformation of geo-politics, a transformation of geo-culture. It was a huge transformation, the first big historic transformation, as I called it in that article, “limited globalization”. I say `limited´ in the sense of geopolitical space and tools, but it was a globalization. Globalization did not occur for the first time in our century. Globalization has occurred several times before in history. The first and comprehensive example of globalization is the globalization that occurred after this transformation carried out by Alexander the Great. Therefore, immediately after his conquests and the establishment of these different borders everywhere, two golden rules of being such a global power were established. The first is the strategic access to the main territory of humanity, towards Asia, where all civilizations were centered. The second is multiculturalism, inclusiveness, non-exclusion of others, an attempt to establish urban structures that are inclusive, not exclusive.

What was the response? The philosophical trends after Alexander the Great and his empire were interesting. There were three responses. One response was the stoic response. Try to expose a substance to this transformation, see what this new order is like, try to establish a relationship between the cosmic and political order. That is the stoic response. The second response was the cynic response, when you have such a big challenge, and you are turning to the depth of your personality, the depth of your human character. That is Diogenes' response to Alexander the Great. The third is a Epicurean response, the new conceptualization of ethics. Today we are faced with almost the same challenges and similar responses. From national state structures, there is a new era of globalization, from the organic structures, the structures of history, psychology, we are moving to a much more global environment. Previously, I would say 40 years ago, generations in Myanmar, or in Peru or in Scandinavia, lived in their old, natural environment. There was no Internet, no access. But today, everybody is everywhere. All geopolitical trends are in every house. Thus, within one generation we are facing a huge transformation. This is like a soldier in the army of Alexander the Great who goes to Babylon. Can you imagine how shocking this change for him this was, a shocking experience. Now we have to solve this puzzle, as they have solved earlier. There are two options in front of us. Either to try to preserve our old organic structure and try to be defensive, and thus exclusivist, or to look for a new order as it was in the city of Alexandria and other several cities where different people, different cultures lived together. This adventure of Alexander the Great changed history because it forced many organic structures to mix with each other. Today in Afghanistan, Pakistan, there are certain regions where people still live and who resemble the Macedonians. These people mixed with each other. We live now in a changed era, there are stoic responses to the concept the new world order. How should we understand the new order, what will be the new role of the UN, what will be the new economic order? These are the stoic responses. The cynic responses are postmodern. Rather than trying to establish a new global order, they are turning inwards, to their personality, to subjective issues. The Epicurean response today is spreading the culture of consumerism. Different people today have similar standards of happiness they try to achieve. In such a transformational process we have three new elements:

- The new geopolitics that has emerged, global, wide geopolitics, you have to understand this geo-politics, not only try to understand the geography itself, but try to understand the new meaning of space. This is no longer geopolitics of space, in German called Lebensraum of humanity. There are also political issues, crime, etc.
- The new geo-economy that has emerged. At that time, the question of economy was a simple trade transaction. After the time of Alexander's empire it became sophisticated, from China to Europe.
- There is a new geo-cultural change. The classical definition of East - West is already gone. Everybody is mixed everywhere. Yesterday we talked about Alexander the Great. Who was he, a man from the West or East? Can you classify

> him as a Western political leader of the past? He didn't go to the West, he went to the East. But could you say that he is pure leader of the East? He mixed Greek philosophy with the influence of Mesopotamia and India. Similarly as today, the concept of East and West is lost. Many eastern characteristics are in the urban centers of the West and many Western traditions are in every house of the East. When a Chinese child is on the Internet he/she searches all the aspects of Western culture. But in every western city there is a China town. China is there and West in every Chinese house. So the geo-culture is changing. It is impossible today to say this is the end of the East, here begins the West. In the geo-economic sense, we cannot say that North ends here and South begins. These directions should be re-interpreted.

How do we respond to this, first as human beings, as responsible intellectuals, scholars, politicians? How should we respond to these challenges in the interest of humanity as a whole? Secondly, as people living in this region, the Balkans how should we respond to this? Finally, we can ask ourselves, as a Turkish Minister of Foreign Affairs, Turkish intellectual, as a Macedonian intellectual. Here is a very important transformation of mentality. Today there are three challenges in front of us, the political challenges of the new global order: the post-Cold War structures do not satisfy the needs of humanity. All the international global institutions today are the legacy of the Second World War. For example, the Security Council of the United Nations. Why five countries are there? Because they are the winner countries in World War II. But since then there have been many changes in the international political system. For 20 years we have been talking about reforms of the United Nations, but what has been achieved? So far, nothing. Nothing concrete. We have the question of the economic crisis, the global economic crisis. It opens a huge issue on the global economic order. All global economic institutions are again those from the 1940s, 1950s. The World Bank, IMF, Bretton Woods system, the new financial architecture. There is a new need for a new structure of the world economic order. Is G8 enough to address these issues, or do we need a transformation of G8. Third, the need for a new cultural order. There is a rise of traditional civilization cultures. The rise of Chinese, Indian, Muslim, African, Latin American culture. And since I am in an academic environment, I will ask you a question, here in the country of Alexander the Great. From my own past experiences, after I finished my doctorate in 1990, I had two invitations, one from an American University, a respected university, and another one from Malaysia. I preferred to go to Malaysia because all of my education then was in a German high school, an American University, and I wanted to go to the Indian and Chinese civilizations, and Malaysia was like a laboratory for me and I decided to go there. I will speak about civilization transformation. I lived in a Chinese neighborhood, taught mainly in Malaysian educational institutions, and participated in almost all traditional Hindu festivals. It was interesting and shocking. I went there and they asked me to teach the history of political thought. I took the classic textbook by George Sebajn, the history of political thought. I went to the classroom and the first minute I was shocked, because my classroom was

like the United Nations. One third of the students were from Malaysia, one third was Chinese, and maybe 5-10 per cent were Indians, some Africans, some Afghan and others. My textbook was full of examples of Greek philosophy, Roman law, Christianity, reform, Renaissance, modern ideologies up to Marx and stop. There was no single Chinese, African, Muslim or any other country as an example. Then I realized that some societies and civilizations are not part of history. We might like Chinese products because they are cheap, but Chinese history is not so cheap to ignore. And Chinese history was much older than Greek or Roman (history in sense of state philosophy). I did not show the book, and I prepared a new textbook. I did not publish it. I collected texts from the Vedas, the Indian tradition, and other examples. Why am I talking about this example? Like Alexander the Great, when he went all the way to India, he created a new mix, a new global order emerged, and we had to respond to it. Turkey today is within the UN Security Council which is part of the global political order; Turkey is member of G20 as part of the global economic order and we have established the Alliance of Civilizations to respond to these cultural issues. But before going into that, if this is considered as a challenge, what is the role of the Balkans? There are some geographies, some geographical positions or regions which are naturally central. Depending on how we approach this region, it may be central or peripheral. Balkan peoples in some centuries became central to history. Subjects of history, not objects, as in the time of Alexander, Byzantium, Justinian, as in Ottoman times, and in many other historical backgrounds. In some periods they may have had a peripheral position. Will we resort to the East or West, or we in the Balkans will create our own momentum? This is the question for all leaders in the Balkans. It might seem as a generalization, but allow me to underline my principle. There are three different geographical locations: islands, peninsulas and areas without access to the sea. On the islands there are not many syncretic structures, for example in Britain, Japan, but much more uniformed, and if there is outside influence, it can be neutralized. But peninsulas as the Balkans, as well as India, South India - China, Mesopotamia, Anatolia, even Spain from 12th - 14th centuries, these are places of mixtures and syncretism. Why? Because you have both land and sea access. Access to the sea means that you are open to new waves, and access to the land means that you can push these waves to other regions. In this sense, the Balkans is one of the good examples of a geopolitical buffer zone, but at the same time it is a peninsulas, trans-actional economic world and cultural syncretism. Like in Indochina, Buddhism, Hinduism, the traditions of old times. Similarly as in the time of Alexander, the Indian emperors hade this syncretism. Now before us is a challenge for the Balkans. Will we make the Balkans a peripheral or central geographic location of the global history? It depends on us, people from this region. Will we make our continent a place of cultural mixture, a place of cultural syncretism and revival, or will we make this peninsula a peninsula of cultural conflicts? Intellectually wise political leadership should reshape the Balkans, the image of the Balkans, as a new center of cultural interaction, economic transaction and a political center. Like the organic structures of the city states out of our

communal walls, out of local identities and build new inter-communal relations on the Balkans.

This is a great challenge for the Balkans. And EU, the European Union process for all Balkan countries is such a challenge. Once we become EU members, all together, this will be a change, a transformation of these structures. Then the question will be whether we will be the underdeveloped part of the EU, intellectually less creative, economically less developed, or make our region the engine of the EU and the locomotive of the flow of history. I can assure you that we can create a new momentum in the Balkans, if our brains, our mentality is ready to accept this new challenge and if we have a vivid exchange of ideas in these universities or in other institutions to create a new generation. If this is the unique character of the Balkans, as a new center of new geopolitics, geo-economy, geo-culture, I can say that this is the unique characteristics of Macedonia. Another interesting question for Macedonia: why so many important leaders were either born here or educated here? Alexander the Great, Mustafa Kemal Ataturk (his father was born here and Ataturk was educated here). Many great leaders. Why? Because of two significant characteristics of Macedonia. One is when we speak about the Balkans as a very important peninsula of geopolitics, and geo-economy, geo-culture, we are speaking of a region of four seas, four waterways: the Adriatic, the Aegean Sea, the Black Sea and Danube River. Like a rectangular that is called the Balkans. Imagine the map of the Balkans and try to find the optimal center of all these four areas? You will find it in Skopje, and Macedonia. And Skopje is almost equally distant to the Black Sea, the Aegean, the Adriatic and the Danube. Almost equal, I did not measure it. And you cannot change geography. Although I did not have any plans to be a diplomat or foreign minister, because of that book I had to become a diplomat. I tried to re-identify geography and history of Turkey. After that book I became the first Chief Advisor to the Prime Minister in 2003, and then several times I tried to escape back to the academic life, and at the end I became Minister of Foreign Affairs. In that book I tried to say that there are two things we cannot change - geography and history. We have to accept that these two things are given to us. Let’s take Turkey or Macedonia out of this geography and put it somewhere in Latin America or in a much safer and secure place. We cannot do it. Geography is there. You are born there. Or, we cannot say that because of this historical difference or historical issues, we have many problems, so forget these problems. No, we cannot forget history. History is part of your existence. But we can do one thing. We can re-interpret history and geography. In fact, we must re-interpret geography and history. 20 years ago, 30 years ago, the Turkish geography would mean that we are a peripheral country. Then there was the Berlin Wall and Turkey was considered a peripheral country in NATO. Turkey defended NATO very effectively against the Soviet Union in obtaining access to the warm seas, not to give them access to the Mediterranean Sea. But, nowadays they come to the Mediterranean Sea, in Antalya as tourists in a peaceful manner. In Turkey, every year we have three million Russian tourists who come with peaceful intentions. But after the Cold

War, the meaning of Turkey's geography has changed. I tried to re-identify these new environments. And, in fact the bipolar Cold War situation and geography was abnormal, because it artificially created two poles. Each of them prevented the real, natural flow of history. Like our relations with Syria. It became like a new wall to Syria, which did not exist in history. Similarly, in Cold War Macedonia was part of Yugoslavia. Now there is a new Macedonia. We have to re-define the meaning of this geography and the uniqueness of Macedonia's geography today is that it is the optimal center of the Balkans. Therefore, the geo-strategic point of view, the stability of Macedonia means stability of the Balkans. Instability of Macedonia means spreading instability in four directions at the same time. Not in one direction. Because you are in the middle, instability spread in 4 directions. I can identify, but you can imagine the directions: South, East, West, North. Other countries will be exposed to instability. Therefore, we have to protect this geography with a new culture, new economy, in order to keep it.

If Macedonia is the heart of the Balkans, what is then the nervous system? The nervous system is the Bosphorus. Because all these four waterways around the Balkans are interconnected through the Bosphorus. The Danube, the Black Sea, the Bosphorus, the Aegean to the Adriatic. Turkish-Macedonian cooperation is therefore very important for the Balkans. When Turkey recognized Macedonia in the first hour after its independence, that was a strategic logic. What would happen after 10 years? I assume that one day Turkey and Macedonia, and the rest of the Balkans will be members of the EU. Suddenly we will have a new geography. In this new geography, history will be reinvented. How? First let me give you an example from Turkey, and then it will be easier to understand Macedonian. We have a city called Adrianopolis or Edirne. Edirne, throughout the history, was one of the economic and cultural centers. Now, after the Balkan wars, after the First World War, Edirne was at the corner of Turkey. No way out. Edirne has been marginalized. Similarly, yesterday I went to Monastery - Bitola. Over the centuries Bitola was a central city, during the Ottoman time, before, on the way from Thessaloniki to North, from the East to the West. But in Yugoslav time, Bitola was marginalized because it was at the end of the Yugoslav's southern territory. Now Macedonia. I was in Plovdiv in Bulgaria last week, and told them the same thing, to the government in Plovdiv, told them that they have to prepare themselves for a new Plovdiv. When Plovdiv was a central city, Sofia was a small town. But now the corridor is re-established. Several corridors. Cities will be merged because of these new courses of integration. Our foreign policy formulations should focus on these futuristic projections, rather than on past memories or past prejudices, past static situation of the post-Cold War period.

Based on this, what is the uniqueness of Turkey? At the beginning I warned you, that this would be a long lecture. But if you give me five minutes I will summarize the Turkish foreign policy from this perspective. When you look at this Turkish geography one characteristic is important. Turkey is right in the center of Afro-Eurasia. We have borders and territories in Europe and Asia and we are neighbor to Africa. We have a multidimensional geography. Turkey is a European country, an

Asian country, a Black Sea country, a Mediterranean country, a Caspian country, a Balkan country, a Caucasus country, a Middle East country. You can imagine this scope. And all these regions were regions where many frozen conflicts emerged after the Cold War. We have to face many challenges at the same time. The Turks were not ready to respond to the Bosnian crisis, for example, because the had the same situation. And suddenly there was a war. Or when Saddam attacked the Kurdish people in Iraq, in one night, in 1991, 500,000 Kurds came to Turkey. We have to invent our environment. From 1981 until 2002 we tried to respond to these frozen conflicts, case by case. In 2002, when our government was established, we tried to develop such a systematic foreign policy so that all these issues are located in their right places, within a new frame. In a TV interview in 2003, I identified six main principles of Turkish foreign policy, in response to the post-Cold War era, as an answer to a question. The first principle is balance between security and freedom. This is very important for the domestic legislation, because usually there is a tendency to ignore one of them or to sacrifice for the sake of the other one, which creates big problems. Security and freedom are have been two goals of humanity throughout history. You cannot ignore any of them. If you ignore or sacrifice security for freedom you will have chaos, anarchy. If you sacrifice freedom for security, you will get a dictatorial regime. Democracy is a regime, or the most legitimate regime is that when the leaders, the political system, promise to citizens that they will provide maximum possible freedom without risking security or maximum security without limiting freedom. We try to enlarge the area of freedom. When after September 11 almost all countries tried to focus on the security agenda, Turkey implemented several democratic reforms because the only guarantee for sustainable security is enlarging freedom of citizens, not limiting it. The second principle, in order to secure this internally, in your country, you have to be sure that you can contain the threats in your neighborhood. Otherwise, any threat will lead you to focus on security and try to limit freedom. We faced this challenge when U.S. troops wanted to come to Turkey before the war in Iraq. We declared zero problems with our neighbors. We do not want to have any problems with our neighbors. When I, as an academic, for the first time used this terminology, zero problems with our neighbors, I was accused, that the professors do not understand politics, and therefore promote such a utopian idea. I know that even between brothers and sisters it is impossible to have zero problems. But I underlined that there should be no expectation of a crisis between us and the neighbors, in short and medium term. In the long term, only God knows what will happen, but at least in the foreseeable future, there will be no crisis. And when I became minister last year, I said, not only zero problems with our neighbors, but we want full integration with them, because economic interdependence is the best way of peace. Today we have excellent relations with all our neighbors.

The Turkish-Syrian border was protected with thousands of mines in order to prevent the entry of Syrian people to Turkey or Turkish people to Syria. But we were still suspicious and felt insecurity. Now, there are no visas between Turkey and Syria. Thousands of people come and go every day, having lunch on one side and

having dinner on the other side, and people are happy and satisfied when there are no security risks. Why? If you look at geography, Gaziantep is a Turkish city, and Aleppo is a Syrian city and they had lived together throughout centuries. It is that they laid mines. Now we are normalizing history. The situation between Turkey and Bulgaria, Edirne and Plovdiv is similar, two cities throughout the history, together. But they were in the Warsaw Pact, and we were in NATO, therefore there was no border between the two neighbors, but the border between two blocks. Now these are two countries that have the same relations. As with Georgia, Batumi port is used by Turkish citizens as a domestic airport because it is much more feasible and they can go there without a passport. I gave you more examples, but now I will be brief.

In order to normalize the global situation, we need global solutions. The third principle is pro-active peace diplomacy in surrounding regions. Not only with our neighbors, we decided to implement proactive peace diplomacy in the Middle East, in the Balkans, in the Caucasus, in Central Asia. What do we mean by proactive diplomacy? Here we mean not only to respond to the crisis, but to try to see the crisis before it happens, and respond before it emerges. Last year everybody talked about Gaza. In 2008, people spoke of the Georgian issue. Earlier, it was the Lebanese crisis. And when there is no hot issue, people forget. But in Gaza there is still a problem. Tomorrow it may blow up again. Or, in Georgia or in other places. Our policy is to have a new regional vision which could be implemented in different regions. We identify some principles such as aid, in these regions where we want to have common security trends. We must have a political dialogue at a high level with all countries. Today Turkey has excellent relations with all countries in the Balkans and in the Middle East. Economic interdependence is very important to make the economies more depended on each other. Multicultural coexistence. None of the cities in the Balkans, the Caucasus, the Anatolia and the Middle East is uni-cultural. All cities are multicultural and we have to protect this multicultural character. The fourth principle is compatible relations with all global partners. We are no longer in the Cold War. If you are a NATO member that does not mean you should be against Russia. Our process of integrating with the EU is a strategic commitment, but it is not an alternative to Russia and our excellent relations with Russia are not an alternative to the EU. Our relations with the West are not an alternative to the Muslim world, or vice versa. All these relations are in a new systematic continuity. Through this, we want to contribute to regional and global peace. The fifth principle is a much more active role in international and global organizations. Today, Turkey, as I already said, is a member of the UN Security Council, a member of G20, a co-chair of the Alliance of Civilizations, observer member of the African Union, a strategic ally of the Cooperation Council in Doha, tomorrow I will go to Libya to attend a special meeting of the Arab League as guest, a member of the Pacific Forum and a special status in the Latin American Forum. Turkish citizens, one of them is Mehmet Cavusoglu, became the chairman of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. This year we will be chairing the Council of Europe, after Macedonia. We are now chairing the Platform for Southeast European Cooperation

and in June we will be chairing the Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia. We open new areas which were not of interest to us before. In the past two years we opened 15 new embassies in Africa.

And the last principle. In order to contribute to regional peace and be an active player in global politics we have to have a new image of Turkey. A new image based on soft power, diplomacy, economic development, contributing to energy security and fight against climate change. In 2002, when our government was established, the Turkish economy was the 26th biggest economy in the world. Today Turkey's economy is the 16th biggest economy in the world. In seven years, it will be in the 10th place. And one day maybe it might be the first economy in the world. Is it achievable? Yes, if we have peace around us, if we have economic integration, full integration with the European Union, with our neighbors, with our regions. With this dynamic approach we can achieve this. But we will not achieve it as a national state, as I spoke earlier. We can achieve this only if we transform our mentality to respond to these global challenges, to develop together with the region. Not to suppress or try to dominate the surrounding regions, but try to develop together with the Balkans, the Middle East, the Caucasus, Central Asia together. That would be a cumulative success of all nations around us and that is the diplomacy of peace.

РЕЗИМЕ

Централно прашање се уникатноста на Балканот, уникатноста на Македонија и уникатноста на Турција во современите меѓународни услови. Во трансформативниот процес на главните прашања на глобалниот систем, се препознаваат три нови столба: новата геополитика, новата геоекономија и новата геокултурна промена. Воедно, се препознаваат и три предизвици: политичките предизвици на новиот светски поредок, прашањето на глобалниот економски поредок и потребата за нов културен поредок.

Во зависност од тоа како му приоѓате на овој регион, тој може да биде централен или периферен. Балканските народи во некои периоди биле централни за историјата. Сега пред нас има предизвик за Балканот. Дали ќе го направиме Балканот периферна, или централна географска локација на глобалната историја? Ова зависи од нас, од луѓето во овој регион.

Уникатните карактеристики на Македонија: се наоѓа во центарот на многу важен полуостров за геополитиката, геокултурата и геоекономијата. Уникатноста на Турција е во тоа што се наоѓа во центарот на Афро-Еуро-Азија.

Ваквата уникатност бара и нови принципи на надворешната политика на Турција. Првиот принцип е рамнотежа меѓу слободата и безбедноста. Втор принцип, целосна интеграција со соседите, затоа што економската меѓузависност е најдобар пат кон мир. Третиот принцип е проактивна мировна дипломатија во соседните региони. Последниот принцип е да се биде активен играч во глобалната политика.

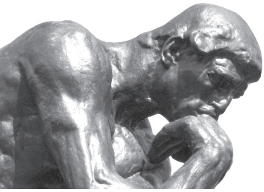

CIVIL SOCIETY ORGANISATIONS - VITAL FOR DEMOCRATIC SOCIETIES

—

author: **Erwan Fouéré**

These are challenging times for the Macedonian civil society organisations and citizens. Not that the previous years were bereft of similar challenges. But as the country continues with major reforms vital for its political stability and economic prosperity, civil society organisations are required to play a much more assertive role.

Assuming that the government will promote greater transparency in its relations with the NGO sector and will be more open to NGO involvement in policy and decision making, the civil society organisations will correspondingly be able to share the responsibility for wider acceptance of the reforms by the citizens.

Transparency and all-inclusive dialogue promoted by government are necessary and vital ingredients for any functioning democracy. But they assume even greater importance in the Macedonian case, when the country has yet to achieve its objective of EU integration.

This can only be achieved through active pursuit of political consensus. The reforms required for the country's future and for achieving its EU integration objective are wide ranging but fundamental for reaching the ultimate goal.

But while government must take the lead, it can not assume this responsibility alone. To be effective it must involve the NGO sector in a meaningful way.

As we have repeated many times, NGOs have a vital role to play in ensuring that the policies and development strategies pursued by government at home and abroad have the widest possible acceptance in society and that they are implemented in a manner which is transparent and helps in particular the more vulnerable sectors of society.

Being the eyes and ears of communities and people at grass roots level, it is the NGOs that are best placed to ensure proper implementation of government and European policies, as well as respect for the human rights of the citizens.

EU support for NGOs goes back many years. It is based on the recognition that a vibrant civil society is the best indication of a healthy democracy. The EU's approach is reflected in many policy documents put forward over the years by the European Commission. They include the following

- Commission and non-governmental organisations: Building a stronger partnership (Com 2000/1)
- White paper on European Governance (Com/2001/428 final)
- General principles and minimum standards for consultation of interested parties by the Commission (Com 2002/704/)
- Communication on Civil Society Dialogue between the EU and Candidate Countries (COM/2005/290 final).

The main thrust of these policy documents is the need to reinforce the culture of consultation and dialogue through the principles of participation, openness and accountability, effectiveness and coherence.

It was this policy approach which prompted the EU to provide funding to the Government here for the development of a strategy aimed at involving the NGO sector in policy and decision making. The Strategy for Cooperation with the Civil Sector (2007-2011), accompanied with the Action Plan for implementation, was launched together with the government in January 2007 in Skopje. The main objective of the Strategy is to provide an overall guidance for a national policy of cooperation and support of the Government to the civil society based on agreed principles and priorities. It set out a framework, mechanisms and measures that aim to:

- enable the state administration, through specific guidelines to recognise the role of the civil society and to develop joint partnership;
- enable greater citizens' engagement and influence through their associations and foundations, in the policy and decision-making processes;
- improve the conditions for further strengthening and sustainable development of the civil society organisations by creating more favourable legal and institutional environment;
- create legal and institutional provisions for the implementation of the standards of the European Union for this area;
- improve access to public information.

The record of implementation of the Strategy over the past three years is mixed. Although there were important legislative measures adopted, such as the new Law on Associations and Foundations, the overall progress was slow. As was stated in the EC Progress Report of 2009, “The government only partially respected the existing consultation mechanisms, and overall, failed to engage in a meaningful dialogue with civil society.” It added that “there is no systematic and transparent mechanism for consulting civil society on national development policies, legislation, programmes or other strategic documents”.

The challenge facing the government in 2010 therefore will be to redress this situation and to genuinely engage in a meaningful and systematic dialogue with civil society.

It goes without saying that this dialogue must be inclusive. A selective approach in terms of involving only those civil society organisations which are perceived as supporting a pro-government political agenda would be counter-productive and not helpful to public acceptance of government policies in the long run. It would also lead to divisiveness within the civil society sector itself.

It is the role of civil society to cast a critical eye on government’s performance and to criticise government when it is believed that government’s actions are not in keeping with the reforms aimed at achieving the country’s strategic goals.

Constructive criticism is the “bellwether” of healthy democracy. Whether it comes from the business community, civil society or the media, it is the responsibility of the government to listen to and even accept such criticism. This should be seen as a sign of strength rather than weakness. Rather than dismiss such criticism as being, for example, against the interests of the state, the government, by embracing it, emerges enriched by independent thinking. By doing so, the government also promotes open dialogue and facilitates the building of a spirit of consensus between all the political parties and actors in society.

In this context I would also emphasise the role of the National Council for European Integration, established in March 2008, where civil society is also represented. From the beginning, the National Council has proved itself as a mechanism that brings everybody together, overcoming party politics and strengthening the sense of consensus, which is of vital importance both for the country and for its journey into the EU.

Civil society organisations can learn a lot from the many networks existing on a European level. Exchange of best practices can help organisations here in strengthening their administrative capacity, accountability and transparency in the conduct of their operations.

Another important vehicle would be to strengthen the public-private sector partnerships of the government with civil society and the business community. This would represent an important new paradigm for fostering sustainable social, political and economic development of the country, and significantly contribute to the EU integration process.

The EU offers many programmes which directly support civil society organisations. They include the specific components under the Pre-Accession Instrument IPA, specifically geared for the country itself, the so-called Multi-Beneficiary IPA programme on a regional level, the Civil Society Facility, as well as the European Instrument for Democracy and Human Rights (EIDHR).

In addition, the consultations which we organise on a regular basis both on the IPA Programming exercise as well as the Annual Progress Report are open to all civil society organisations. These meetings give them an opportunity to be fully aware of EU activities and to provide inputs in different policy areas. It also enables the EU to keep abreast of thinking and concerns of civil society organisations.

We remain hopeful that this support will strengthen the civil society sector and at the same time convince the government and state institutions on the advantages of an open dialogue and cooperation with civil society.

РЕЗИМЕ

Невладините организации, кои се очите и ушите на заедниците и граѓаните на локално ниво, се во најдобра позиција за спроведување на владините и европските политики, како и за почитување на човековите права на граѓаните.

Оценката за спроведување на Стратегијата во изминативе три години е различна. И покрај спроведувањето на важни законодавни мерки, како што е Законот за здружување и фондации, целокупниот напредок беше спор.

Така, предизвикот со кој се соочува владата во 2010 год. е да ја подобри оваа состојба и искрено да се вклучи во суштински и систематски дијалог со граѓанскиот сектор.

Конструктивната критика претставува „водечки показател“ на здравата демократија. Без оглед на тоа дали доаѓа од деловната заедница, граѓанското општество или медиумите, одговорност на владата е да ја сослуша, па дури и да ја прифати таквата критика. На ова треба да се гледа како на знак на сила наместо слабост. Наместо да ја отфрли таквата критика, велејќи, на пример, дека истатата е против интересите на државата, владата, прифаќајќи ја излегува збогатена со независно мислење. На тој начин, владата, исто така, ќе промовира отворен дијалог и ќе го обезбеди градењето на духот на консензус помеѓу сите политички партии и чинители во општеството.

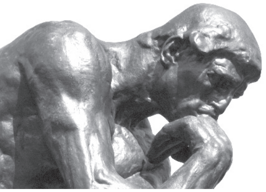

ЕВРОПСКАТА ИНТЕГРАЦИЈА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

—

автор: **Васко Наумовски**

Владата на Република Македонија континуирано преку своите активности ги промовира европските вредности во земјава приближувајќи ги на тој начин процесите на евроинтеграција поблиску до граѓаните, со што се зајакнува силниот европски дух кој постои во државата.

Секоја земја која демократски ќе избере да се приклучи кон Унијата треба да ги прифати нејзините фундаментални вредности изразени преку економски и социјален развој вклучувајќи ги притоа и еколошките и регионалните димензии кои гарантираат добар животен стандард на сите граѓани, создавање средина која ќе гарантира безбедност, мир и благосостојба, каде што човекот може максимално да го развие својот потенцијал со што ќе придонесе за просперитет и развој на општеството.

Европската Унија е обединета во своите различности и тоа ја прави силна. Нејзиното богатство е токму во задржувањето на сопствените специфични вредности на секоја земја членка, обичаите и јазикот. Приклучувањето на Република Македонија како мултиетничка држава со јаки меѓусебни врски засновани врз заеднички вредности и принципи на почитување на сите етнички групи уште повеќе ќе ги зајакне вредностите на Европската Унија.

Република Македонија како кандидат за членство во Европската Унија вложува максимални напори во делот на институционалната поставеност и административниот капацитет за следната фаза од процесот на приближување и полноправно членство во Европската Унија. Во таа насока беа формирани работни групи за подготовка на преговарачките стојалишта

на државата и се преземаат активности за дефинирање на преговарачката структура. Резултатите од работењето на работните групи се веќе видливи во процесот на програмирање и спроведување на годишната Национална програма за спроведување на *acquis communautaire* и искуствата исто така ќе бидат предмет на процена.

Политиката на проширување на Европската Унија како една од најуспешните надворешни политики на Унијата која се соочуваше со големи проблеми поврзани најпрво со т.н. замореност од проширувањето по големото историско проширување и со приемот на Бугарија и Романија во 2007 година, па сè до т.н. институционална замореност, односно дилемата како да се реформира системот на одлучување и процедурите да одговараат на зголемениот број на земји членки. Усвојувањето на Лисабонскиот договор на 1 декември 2009 година, претставува надминување на многу „слабости" во делот на функционирањето на европските институции, формирањето на гласачкото мнозинство во Советот, претставувањето на државите членки итн. Последново остава впечаток дека нема посуштински системски пречки да се забави приемот на останатите држави од Балканскиот Полуостров.

Европските институции во најважните стратешки документи ја потврдуваат европската иднина на регионот, и во таа насока европската идеја на Балканот треба да се реализира како помирување на балканските народи и интеграција на регионот, но и комплетирање на европскиот проект или европското обединување во Југоисточна Европа. Од аспект на условувањето за полноправно членство, критериумите и барањата во однос на земјите кандидати остануваат непроменети. Во таа насока Република Македонија во 2009 година доби препорака од Европската комисија за подготвеност за почеток на преговори за членство во Европската Унија.

Интеграцијата на Република Македонија во Европската Унија е јасен и недвосмислено изразен стратешки интерес и приоритетна цел на политиката на Владата на Република Македонија што ги одразува општите заложби на општеството за заедничка иднина со земјите членки на Унијата, прецизно изразена и во Стратегијата за интеграција на Република Македонија во ЕУ.

Согласно со приоритетите кои произлегуваат од Партнерството за пристапување, Владата на Република Македонија продолжува со реализација на утврдените мерки согласно со динамиката утврдена во ревизијата на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ за 2010 година.

Владата ги удвои активностите по објавувањето на Извештајот, при што овој интензитет и динамиката ќе продолжат и во претстојниот период со цел земјата успешно да се подготви за преговорите за пристапување.

НПАА како клучен стратешки и програмски документ ќе обезбеди интегрирано и конзистентно следење на сите обврски од Европската агенда на Република Македонија за 2010 година и ќе ја подготви македонската администрација во процесот на аналитичка проценка на степенот на усогласеност со европското

законодавство (скрининг) како наредна фаза од процесот на пристапување кон Унијата.

Националната програма ги поставува стратегиските насоки во процесот на европска интеграција, примената на политиките на ЕУ, реформите, структурите, ресурсите и роковите што треба да се реализираат со цел Република Македонија да ги исполни бараните услови. Конкретно, во 2010 година се предвидува донесување на 106 закони од Европската агенда, од кои 40 се објавени во Службен весник, дополнителни 5 се наоѓаат во собраниска постапка, а за останатите подготовката е веќе во тек.

НПАА 2010 претставува резултат на взаемната соработка на сите надлежни институции во Република Македонија во процес координиран од Секретаријатот за европски прашања и истата ќе послужи за формулирањето на преговарачките позиции на Република Македонија по започнувањето на преговорите за членство во Европската Унија.

Оваа програма се ревидира и ажурира годишно со активности кои произлегуваат од редовните извештаи на Европската комисија за напредокот на Република Македонија, како и од краткорочните и среднорочните приоритети од Партнерството за пристапување. Во насока на обезбедување редовен и навремен мониторинг на сите активности кои произлегуваат од процесот на европска интеграција, беше донесена одлука за интензивирање на работата на Работниот комитет за европска интеграција (РКЕИ).

Република Македонија и понатаму ќе работи на градење сестрани односи на соработка со сите држави од непосредното и поширокото соседство – како на билатерален план така и во рамките на регионалните иницијативи и проекти – по пат на учество во постојаните иницијативи за регионална соработка во целиот регион на Југоисточна Европа и понатаму ќе остане еден од предизвиците на македонската дипломатија.

Активностите во делот на Регионална политика и координација на структурни елементи во најголемиот дел се однесуваат на јакнењето на капацитетите и воспоставувањето на институционалниот систем за спроведување на кохезионата политика на Европската Унија. Одлуките на Европската Унија за пренесување на овластувањата за управување со компонентите кои се дел од стратешката кохерентна рамка на Република Македонија во 2009 година, како и спроведувањето на компонентата за прекугранична соработка, се дополнително охрабрување за активностите на државата во таа насока. Може да се каже дека перформансот во делот на поставеноста на правната и институционалната рамка, а посебно програмирањето, ќе биде соодветно предмет на оценка иако во процесот на screening очекуваме дополнително да се дефинираат областите што треба да бидат доусогласени. Спроведувањето на компонентата за регионален развој треба да го покаже и функционирањето на делот на следење на имплементацијата и соодветните механизми за процена и

финансиското управување и контрола, како подрачја кои треба да обезбедат ефикасна реализација на средствата на располагање.

Посебен акцент во активностите беше ставен на подготовка, реализација и следење на ИПА програмите, како и успешно заокружување на процесот на воведување на Децентрализиран систем за управување со ЕУ фондовите.

Претпристапните инструменти несомнено ги унапредија динамиката и квалитетот на прекугранична соработка, пред сè преку заедничката билатерална анализа на пограничните области и взаемна идентификација на приоритети како и преку конкретните резултати од имплементираните прекугранични проекти. Воспоставени се трајни партнерства помеѓу пограничните општини и претставниците на граѓанскиот сектор, кои заеднички изготвуваат проектни апликации и ги имплементираат одобрените проекти. Индикатор за ова се бројот на склучени партнерства во рамки на досегашните проекти за прекугранична соработка.

Во текот на програмирањето и досегашната рана имплементација на ИПА компонентата за прекугранична соработка, како и завршената имплементација на КАРДС програмите за соседство, не е нотиран проблем кој би бил резултат на пресликување на отворените прашања на надворешнополитичко ниво. Напротив, Република Македонија веќе има имплементирано низа успешни проекти со Бугарија и Грција во рамките на КАРДС, а во рамките на ИПА целосно функционираат Заеднички тимови за програмирање и Заеднички билатерални комитети за следење на програмите кои се највисоките тела кои донесуваат одлуки по однос на ИПА прекуграничните програми. Истовремено, во рамките на ИПА, за непречена реализација на програмите за прекугранична соработка, се формираат и Заеднички технички секретаријати и погранични канцеларии. Такви секретаријати веќе се формирани во Струга и Ќустендил, а се очекува и отворање во Солун и Куманово, додека подрачни канцеларии веќе се отворени во Струмица и Елбасан, а ќе се отворат во Битола и Гњилане.

Продолжува и зајакнувањето на комуникацијата и соработката со билатералните партнери, а од повеќето е обезбедено продолжување на соработката за следните неколку години.

Република Македонија обезбеди висок степен на примена на Спогодбата за стабилизација и асоцијација како еден од клучните критериуми од Партнерството за пристапување. Македонија беше првата земја од регионот на Западен Балкан која успеа успешно да ги заврши преговорите и ја потпиша Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) во 2001 година. Инструментот за стабилизација и асоцијација се темели на претходните искуства на Европската комисија во процесот на проширување и има за цел да ја подготви земјата кандидат за преговорите за пристапување во Европската Унија.

Согласно временската рамка поставена во ССА, рокот за целосна асоцијација на Република Македонија и исполнување на обврските преземени од ССА е 2012 година. Во овој контекст треба да се истакне дека целосна имплементација на

ССА значи целосно усогласување на националното со европското законодавство како и целосна функционалност на институциите. Во овој момент клучен документ кој во себе ги вклучува и рефлектира обврските преземени од ССА е Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (НПАА).

ССА овозможи отворен однос со Европската комисија и придонесе кон градење на взаемна доверба и секојдневна институционална соработка помеѓу двете страни. Седмиот состанок на Комитетот за стабилизација и асоцијација, кој се одржа на 3 и 4 јуни 2010 во Скопје, недвосмислено го докажа напредокот кој Република Македонија го постигна во изминатите шест циклуса од имплементација на ССА. Со состанокот на Комитетот за стабилизација и асоцијација заврши циклусот на седумте секторски поткомитети согласно Спогодбата за стабилизација и асоцијација, коишто се одржаа во периодот помеѓу септември 2009 година и април 2010 година. Резултатите од состанокот на Комитетот ќе бидат соопштени на Советот за стабилизација и асоцијација, кој ќе заседава во јули 2010 година.

Потсетувајќи дека Комисијата препорача отпочнување на преговорите за пристапување врз основа на тоа дека земјата во доволна мера ги има исполнето политичките критериуми, Комитетот за стабилизација и асоцијација на одржаниот состанок обрна внимание на непосредната цел на земјата за отворање на преговорите за пристапување за време на сегашното претседателство. Комисијата го поздрави постигнатиот напредок во бројните области по добивањето препорака за преговори, во исто време охрабрувајќи континуирани напори за да се одржи темпото на реформите.

Комитетот за стабилизација и асоцијација ја поздрави и годишната ревизија на НПАА. Ги потврди напорите на администрацијата да остане фокусирана на спроведувањето на приоритетите од Партнерството за пристапување и да ја покаже својата целосна посветеност во спроведување на правото на Заедницата. Комитетот ја нагласи важноста од процес на консултации, во кој ќе бидат вклучени сите клучни засегнати страни.

Со стекнувањето на кандидатскиот статус се зголеми интензитетот и се збогати содржината на дијалогот, преку кој Европската комисија ја следи имплементацијата на Спогодбата за стабилизација и асоцијација и реализацијата на препораките од Партнерството за пристапување, а воедно го следи и напредокот во исполнувањето на критериумите за членство во ЕУ.

Преку Комитетот за стабилизација и асоцијација и неговите помошни тела Европската комисија ја креира оценката за напредокот кој Македонија го постигнува во насока на исполнувањето на критериумите за членство и коректноста во имплементацијата на договорните обврски преземени со Спогодбата за стабилизација и асоцијација, што претставува основа за подготовката на Годишниот извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија.

Владата на Република Македонија е во целост свесна за важноста на тековната динамика, особено во поглед на позитивните препораки и одлуката за визна либерализација и вложува значителни напори со цел дополнително олеснување на процесот на европска интеграција.

Владата останува посветена на Европската агенда и ги удвои своите активности во насока на континуирано продлабочување на реформските процеси кои продолжуваат со уште позасилена динамика.

Република Македонија е сосема свесна за предизвиците со кои се соочува ЕУ во овој период но и понатаму работи кон остварување на основниот приоритет за 2010 година, а тоа е добивањето датум за преговори за членство.

По препораката од Европската комисија продолживме со реализација на реформите и во тој дух ќе продолжиме и понатаму, пред сѐ за да обезбедиме придобивки за нашите граѓани за да создадеме едно посилно и поконкурентно македонско општество.

Република Македонија, како земја кандидат за членство и земја која е дел од процесот на проширување на Европската Унија, го поддржува европското обединување како единствен модел за заедничко креирање на иднината кој на европскиот континент му го овозможи најдолгиот период на мир, стабилност и економски просперитет.

Почетокот на преговорите за членство во Европската Унија за Република Македонија ќе значи натамошно усвојување на нејзините придобивки и вредности, како и целосно приспособување на македонските институции кон начинот на функционирање на институциите на Унијата. Преговорите истовремено ќе значат и создавање основи и подготовка за идно успешно функционирање на Република Македонија како земја членка на Унијата.

ABSTRACT

Any democratic country that chooses to join the European Union has to accept its fundamental values expressed through efficient economic and social development, including the environmental and regional dimensions which guarantee a good living standard for all the citizens, a peaceful and prosperous environment in which all citizens would be able to develop their potential while contributing to the prosperity and development of the society.

The Government of the Republic of Macedonia promotes European values in the country through its continuous activities. In that manner it brings the importance of the reforms undertaken in order to achieve the European integration processes closer to the citizens and at the same time continuously reinforces the strong European spirit that exists in the country.

The Republic of Macedonia as a candidate country for EU membership is expecting a date for the start of the membership negotiations. As such, the Republic of

Macedonia supports the EU integration as a sole model for the joint creation of the future and prosperity of the European continent.

The beginning of the negotiations for EU membership is of great importance for the Republic of Macedonia. The negotiation process of the Republic of Macedonia for EU membership will mark the completion of the approximation process to the European Union, adoption of its benefits and values, as well as a complete adaptation of the Macedonian institutions towards functioning to those of the EU institutions. The negotiations will also provide establishing grounds and the preparation for a successful functioning of the Republic of Macedonia as a Union Member State. The negotiations as a comprehensive and dynamic undertaking require full preparation of the state authorities and institutions, as well as of the structures established for the coordination and conducting of negotiations prior to the commencement of the negotiation process.

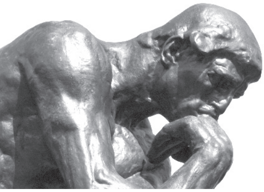

ПАРЛАМЕНТАРНАТА ДЕМОКРАТИЈА КАЈ НАС

—

автор: **Трајко Вељаноски**

Кога зборуваме за парламентарната демократија мораме да поаѓаме од фактот дека како државно уредување но и како општествен систем на вредности, во Република Македонија е присутна од нашето осамостојување. Историски гледано, mакедонскиот народ и сите граѓани на Република Македонија никогаш не живееле во ситем на парламентарна демократија. Односно, во нашето историско паметење тоа го немаме. Поаѓајќи од тоа, кога станува збор за парламентарната демократија може да се рече дека ние штотуку излеговме од детството и, ете, зачекоривме во полнолетството.

Ова го велам од едноставна причина бидејќи кога зборуваме за парламентарната демократија не е можно да направите *copy - paste* и да речете, ете, и ние имаме парламентарна демократија. Тоа подразбира дека парламентарната демократијата е еден многу комплексен процес кој треба постојано да се негува и надоградува и тоа како во нормативниот дел така и во свеста на секој поединец, односно создавање и градење на демократска политичка култура.

Но, да одиме по ред. Рамка на парламентарната демократија е Уставот како темелен правен и политички акт врз кои создавате правен поредок. За да еден устав го верификуваме како демократски правно-политички акт, во него треба да бидат вградени неколку темелни принципи. Секако, на прво место се човековите права и слободи и тоа како индивидуалните така и колективните. Тука мора да се истакне дека човековите права и слободи се динамична категорија која постојано треба да се развива и надоградува. Понатаму, како уставна категорија треба да биде дефинирана поделбата на власта на законодавна,

судска и извршна, и да биде обезбедена нивна целосна самостојност. Исто така, владеењето на правото, сфатено во најширока смисла, парламентарните повеќепартиски избори, неприкосновеноста на приватната сопственост, пазарната економија, транспарентноста, се оние темелни принципи кои мора да бидат вградени во секој устав ако сакаме да зборуваме за демократијата воопшто.

Ако се погледа Уставот на Република Македонија, сите овие темелни принципи се вградени, односно, нашиот Устав како највисок правно-политички акт, според оценките на меѓународните институции и експерти, во ништо не заостанува зад уставите на другите европски односно демократски држави. Кога зборуваме за нашиот Устав да потсетам дека од неговото донесување па до денес направени се неколку уставни промени, последната се однесуваше на цензусот за избор на претседател на државата. Секако морам да ги споменам уставните амандмани кои произлегуваат од Рамковниот (Охридскот) договор кои денеска се еден од столбовите на парламентаризмот кај нас и на нашето мултиетничко и мултикултурно општество.

Есенцијален дел на парламентарната демократија, односно на секое демократско општество, се политичките партии. Ова го велам не само од причина што политичките партии излегуваат на избори и се борат за освојување на власта туку, пред сè, од фактот дека тие обединуваат најразлични општествени структури и слоеви, ги артикулираат нивните интереси и обезбедуваат институционализирана структура за политичко учество. Имајќи предвид дека живееме во многу динамично време, со изразито сензитивен електорат, партиите се тие кои мораат постојано да развиваат идеи за политики од широк спектар на теми, понатаму, треба да обезбедат целосна транспарентност и многу активна и ефикасна комуникација со своите избирачи. Патем, новите технологии на комуникации, пред сè Интернетот и социјалните мрежи, денеска овозможуваат многу ефикасни и брзи комуникации скоро со секој граѓанин.

Со ова доаѓаме и до многу значајното прашање, а тоа е внатрешната демократизација на партиите. Имено, за да градиме современо демократско општество потребно е да имаме современи партии со висок степен на внатрешна демократија. Дали нашите партии се такви? Не сакам да давам никакви квалификации бидејќи едноставно мене ми недостасуваат сериозни политиколошки и емпириски истражувања токму на оваа тема.

Втор значаен фактор кој влијае на парламентарната демократија е невладиниот сектор, односно цивилното општество. Имено, невладиниот сектор е тој кој исто така треба и може да ги артикулира интересите на граѓаните или на одредени општествени слоеви и категории. Понатаму, невладините организации имаат контролна улога и коректив на политиките на политичките партии, а секако и на функционирањето на државата и на државните институции. Мислам дека во Република Македонија се направени квалитативни чекори кога станува збор за

местото и улогата на невладиниот сектор токму на полето на демократизацијата на општеството.

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Само како потсетување, актуелниот мандатен период на Собранието на Република Македонија е шести по ред од осамостојувањето. Собранието своите надлежности како законодавен дом ги извршува врз уставните начела, потоа, Деловникот за работа и Законот за Собрание кој го донесовме неодамна. Од осамостојувањето па до мај оваа година Собранието на Република Македонија усвоило 2.852 закони. Ова покажува дека во Република Македонија имаме доста добро заокружен правен систем. Имајќи предвид дека наша стратешка определба се евроатлантските интеграции, Собранието посебно внимание посветува на хармонизација на националното законодавство со европското. Само како илустарција, во периодот од 2007 па до мај 2010 година во Собранието се донесени 221 закон кои во целост се усогласени со директивите на ЕУ.

Кога бев избран за Претседател на Собранието во својот инаугуративен говор истакнав дека мој приоритет е Парламентот да прерасне во вистински храм на демократијата. Тоа да го направиме е одговорност на сите 120 пратеници. Првите чекори во тој правец беа донесувањето на новиот Деловник.

Со новиот Деловник како и со Законот за Собрание направени се многу значајни чекори во јакнењето на улогата и независноста на законодавниот дом визави извршната власт, а сето тоа води кон јакнењето на парламентарната демократија во целост. Тоа што мислам дека е многу битно, со новиот Деловник во процесот на донесувањето на законите јакне улогата на собраниските комисии, кои како матични тела водат расправа за секој предлог закон. Мое мислење е дека токму во комисиите и работните тела треба да се води онаа вистинска расправа меѓу власта и опозицијата каде што со силата на аргументи ќе се наметнуваат одредени решенија.

Понатаму, сакам да ја истакнам дека со Деловникот и Законот за Собрание јакне контролната улога на Парламентот. Имено, современиот парламентаризам не се сведува само на легислативата, туку сѐ повеќе се насочува врз контролната функција, односно како донесените закони се применуваат во практиката, а за тоа е одговорна извршната власт. За таа цел се таканаречените надзорни расправи кои може да ги организира секоја собраниска комисија за одделни прашања, а тоа што е значајно, на нив покрај пратеници и претставници на извршната власт можат да бидат поканети и претставници на стручната јавност, невладиниот сектор и други кои можат рамноправно да учествуваат во дискусиите.

Кога ги споменав собраниските комисии и работните тела морам да се осврнам накратко и на Националниот совет за евроинтеграции, собраниско тело кое по правило го води претставник на опозицијата, а кое според својот состав, покрај

пратеници има и претставници на невладиниот сектор, синдикатот, верските заедници и на други асоцијации. Ова собраниско тело има многу значајна улога токму во остварувањето на нашата стратешка определба – интеграција во Европската Унија.

Значаен механизам во функционирањето на Собранието, или подобро речено на парламентаризмот, се и редовните координации кои се одржуваат секој понеделник. На нив, покрај претседателот на Собранието кој ги води, присуствуваат тројцата потпретседатели и координаторите на пратеничките групи. На овие координации присуствува и претставник на Владата на ниво на вицепремиер задолжен за евроинтеграциите. На овој начин, од една страна се договараме за нашето работење како парламент во смисла кога ќе имаме седница, го утврдуваме дневниот ред и така натаму, а во исто време добиваме и информации за работата на Владата во смисла кои закони ги подготвува, до каде се и ред други прашања.

Како новина во македонскиот парламентаризам морам да го споменам и Парламентарниот институт како ново собраниско тело кое во целост е наменето за јакнење на капацитетот на Собранието, на пратениците како и на целокупната собраниска администрација. Имено, станува збор за независна аналитичка и истражувачка служба која ќе обезбедува авторитативни анализи, компаративни европски истражувања, база на податоци, ќе организира едукативни обуки за пратеници и службеници и така натаму. Целиот овој проект е поддржан од страна на меѓународната заедница, европските институции, НДИ, УСАИД, Вестминстерската фондација, а, секако, морам да истакнам дека во средината на мај со Амбасадорката на Швајцарската Конфедерација Никол Вирш потпишав меморандум за разбирање со кој се поддржува овој значаен проект.

Сакам да истакнам уште една новина со која сме први во регионот а и меѓу помалиот број европски држави кои тоа го имаат. Имено, станува збор за таканаречениот *е-парламент.* Во практика тоа значи дека целиот законодавен процес кај нас се одвива електронски. Од доаѓањето на законот во собраниска процедура, преку негова дистрибуција до сите пратеници и надлежни собраниски служби, па преку поднесување амандмани и сè до неговото усвојување, сè правиме по електронски пат. Не карикирам, но фактички пратеник кој, на пример, службено е надвор од државата преку својот лаптоп може да поднесува амандман од каде било.

Во средината на мај во Стокхолм се одржа Конференција на претседатели на парламенти на државите членки на ЕУ и државите кандидати, на која една од темите беа токму новите технологии на комуницирање како предизвик за парламентите и парламентарната демократија, а моето излагање беше прифатено од европските колеги како многу позитивен пример кој треба да се следи.

Исто така, како парламент посебно внимание посветуваме на транспарентноста на нашето работење. Преку Собранискиот ТВ канал можат директно да се следат сите пленарни седници, понатаму, се емитуваат и сите седници на комисиите и другите работни тела. На нашата веб страна *www.sobranie.mk* која ја ажурираме и на албански, англиски и француски јазик може секој да ги следи сите настани што се случуваат во Собранието, а исто така може да го следи и самиот процес на усвојување на законите. Морам да истакнам дека, според истражувањата, бројот на посетителите на нашата веб страна постојано расте, а токму Интернетот е на второ место по ТВ кога станува збор за информирањето на граѓаните за работата на Собранието. Тука се редовните соопштенија, прес конференции, а и барем еднаш месечно средби со новинарите известувачи од Собранието.

На почетокот го споменав Охридскиот рамковен договор и уставните амандмани кои призлегоа од него. Во рамките на неговата имплементација би сакал да истакнам дека во Собранието на Република Македонија сите материјали кои доаѓаат во собраниска процедура се преведуваат на мајчиниот јазик кој го зборуваат над 20 проценти од населението на Македонија, а тоа е албанската етничка заедница. Исто така, на пленарните седници како и во комисиите пратениците кои припаѓаат на оваа категорија го користат својот мајчин јазик. Можеби уште еден податок, во периодот 2008-2010 во Собранието се усвоени 80 закони според таканареченото Бадинтерово правило. Инаку, посебно внимание посветуваме на правичната застапеност на припадници на другите етнички заедници во собраниската администрација и имаме и на ова поле квалитативен напредок.

Сето ова што го имаме направено во јакнењето на парламентарната демократија беше многу јасно истакнато во Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија. Токму затоа Европската комисија препорача да добиеме и датум за отпочнување на преговорите со ЕУ, а зошто тоа го немаме е друга тема.

Како што реков, кога станува збор за парламентарната демократија ние штотуку излеговме од детството, но иако сега сме полнолетни детските болести одвреме-навреме нѐ зафаќаат. На пример, опструкцијата на Собранието од страна на една парламентарна партија како метод е навистина легитимен во историјата на парламентаризмот, но во денешниот современ демократски свет е одамна надминат. Сепак тоа што охрабрува, а во исто време ја зголемува нашата одговорност како пратеници, е фактот дека одиме напред во градењето современа парламентарна демократија. Дали може таа динамика да биде поголема, верувам дека може и дека зависи, пред сѐ, од волјата на нас кои сме избрани од граѓаните. А јас сум убеден дека граѓаните тоа најдобро можат да го оценат. Токму затоа се и парламентарните избори на кои граѓаните оценуваат дали како поединци и како припадници на одредени политички партии сме ја оправдале нивната доверба.

ABSTRACT

Parliamentary democracy as a state model, but also as a social system of values, has been present in the Republic of Macedonia since its independence. An essential part of the parliamentary democracy, i.e., of every democratic society, are political parties on the one hand and the civil society on the other; it articulates citizens' interests or those of certain other social strata and categories and it also represents the corrective of the policies of political parties and, of course, of the functioning of the state and state institutions.

The Parliament, as a legislative institution, performs its role in the domain of its jurisdiction on the basis of the Constitutional principles, Rules of Procedure and the Law on the Parliament of the Republic of Macedonia that have been recently adopted. Since independence to the present, the Parliament of the Republic of Macedonia has adopted 2,852 laws. With the new Rules of Procedure and Law on the Parliament of the Republic of Macedonia many significant steps have been made in the strengthening of the role and independence of the Parliament as a legislative body vis-à-vis the executive power, and all this leads to the strengthening of the parliamentary democracy as a whole.

The Parliamentary Institute is a new body introduced in the Macedonian parliamentary system, a body whose sole purpose is the strengthening of the capacity of the Parliament and the MPs, as well as the entire parliamentary administration. It represents an independent analytical and research office whose objective is to provide reliable analyses, carry out comparative European research, establish a data base, organize educational training for members of Parliament and the administration, etc.

In regard to parliamentary democracy, it could be said that we have just emerged from the stage of childhood, but regardless of the fact that now we have come of age, we are still occasionally prone to children's diseases. Nevertheless, we are encouraged by the fact that we are moving forward in the building of a modern parliamentary democracy, a fact which, at the same time, makes us as members of parliament even more responsible.

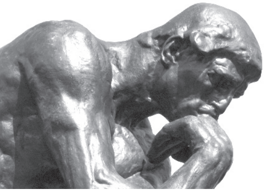

УЛОГАТА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО ЛАТВИЈА И МАКЕДОНИЈА

—

автор: **Андреас Клајн**

Според филозофот Ернест Гелнер граѓанското општество претставува противтежа наспроти државата и пазарот. Граѓанското општество не ја попречува државата да ја заземе улогата на суверен чувар на мирот и власт што го одржува редот, туку и истовремено го штити општеството од доминацијата на државата. Истовремено, граѓанското општество ја спречува атомизацијата на општеството преку пазарните сили и доминацијата на изолирани поединечни интереси.

Едноставно кажано, доминантното толкување на граѓанското општество претставува еден вид компромис помеѓу англосаксонската ориентација кон пазарот и континенталната ориентација кон државата. Граѓанското општество се смета за „тампон-зона“ помеѓу државата и пазарот, како општествен сектор кој е доволно моќен да ги балансира двата сектора и да ги држи под контрола и со тоа да ја спречи нивната доминација.

Без демократија не може да се развива ниту едно граѓанско општество и без граѓанско општество не може да се развие демократија. Граѓанското општество служи како „куче чувар“ за контрола на јавната администрација, за социјалната и економската нееднаквост да не доведе до нееднаков третман во демократијата. Оттаму произлегува и улогата на граѓанското општество како гласноговорник, особено за оние теми и групи

кои од различни причини не можат самите да ги бранат своите права (децата, лицата со инвалидност, животната средина итн.).

Едни од централните елементи на граѓанското општество се формалните и неформалните социјални мрежи. Културата на соработка претставува суштински предуслов на граѓанските општества и придонесува за функционирање на демократијата. Притоа, невладините организации (НВО) играат важна улога за учеството на граѓаните во политичките процеси. Покрај политичките партии, токму НВО се оние кои можат да влијаат врз политичките одлуки преку нивното учество во јавните дебати.

Додека во западноевропските, нордиските и англосаксонските земји се разви активно граѓанско општество низ последните децении, развојот во поранешните социјалистички земји на Средна и Источна Европа е сè уште недоволен. Како пример за ова може да се наведе развојот на Летонија и Македонија.

РАЗВОЈОТ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО ЛЕТОНИЈА

Во Летонија има околу 7.000 НВО, кои придонесуваат за развојот на граѓанското општество на различни нивоа и со различен интензитет. Улогата на НВО како гласноговорник на групи на интересенти, како образовни институции, како понудувачи на услуги и како учесници во политичките процеси на одлучување е признаена од државните институции и од владата, како на општинско така и на национално ниво. Општото опкружување за развојот на НВО во Летонија, законодавството како и можностите за артикулирање и обликување, генерално, можат да се оценат како позитивни. НВО општо земено имаат добар јавен имиџ. Медиумите главно ги сметаат активистите од НВО за значителни и независни извори, чија експертиза многу често се користи.

Сепак граѓанското општество во Летонија се среќава со низа предизвици и пречки. Најпрво, и покрај релативно високиот број на НВО и обемот на опфатените теми, помалку од половина од населението се ангажира во овие организации.

Според едно истражување од институтот за анкети СКДС, во 2002 година 40% од испитаниците беа вклучени во активностите на НВО (унии, спортски здруженија, здруженија за недвижнини, клубови за рекреации и др.). Само 1% од испитаниците се декларираа дека се членови на некоја политичка партија. Оттогаш бројките не би требало значително да се променети.

Вториот и потежок проблем за летонските НВО е недостатокот на одржлива финансиска поддршка. Откако Летонија влезе во ЕУ нагло се намали поддршката на летонските НВО од страна на странските партнерски организации. На летонските организации им е наложено да наоѓаат нови финансиски извори. Откако летонската држава извесно време релативно дарежливо го поддржуваше развојот на организациите на граѓанското општество, овој извор пресуши откако од 2008 светската економска и финансиска криза посебно тешко ја погоди Летонија. Можната компензација

преку европските фондови до сега не успеа заради недостаток на капацитети на многу летонски НВО. Со тоа е опфатен и третиот проблем: недостаток на квалификација и ресурси. Сè уште постои голема нееднаквост во капацитетот и пристапот до ресурсите помеѓу големите, а со тоа и силните, НВО во споредба со помалите или новоосnованите организации. И овде економската криза придонесе за исчезнување на цела редица на НВО, бидејќи не беа во можност да се борат против другите организации во борбата при распределување на ресурси и квалификацијата не беше доволна за да земат учество на европските тендери.

РАЗВОЈОТ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА

Сличен развој како и во Летонија може да се констатира и во Република Македонија од постигнувањето на нејзината независност во 1991 година. Според едно истражување на МЦМС,[1] во 2003 во Македонија биле регистрирани околу 5800 НВО. Додека централната цел на летонските НВО беше зачувување и одржување на националниот идентитет со децении за време на туѓите доминации од 1940 (до 1991 год.), многу НВО во Македонија се наоѓаат под влијание на многубројните балкански војни од 20-тиот век, па сè до недамнешната македонска криза во 2001 година. Така, во Македонија, покрај фондациските активности поврзани со националниот идентитет, на главните теми на граѓанско-општествените ангажмани на многу НВО припаѓаат и мировната работа и интеркултурниот дијалог.

Интеграцијата на Македонија во ЕУ во изминатата деценија претставува најважен предизвик во политиката и општеството на земјата. Генерално земено, постои непартиски и општествен консензус дека сè друго ѝ е подредено на оваа цел. Европските вредности во меѓувреме станаа општествен „mainstream“. Од декември 2005, Република Македонија и официјално е кандидат за прием во ЕУ. Како што покажуваат примерите од другите поранешни социјалистички држави од Централна и Источна Европа, процесот на интеграција ќе биде силен мотив за развој на граѓанското општество. Уште во периодот пред добивањето на кандидатски статус многубројни НВО се заложија за прифаќање на европските вредности во општеството како и за проширување на познавањата за функцијата и работата на европските институции – ова преку посебна соработка со македонската Влада преку Агенцијата за европска интеграција.

Искуствата од изминатите 5 години покажаа дека НВО претставуваат важни носители и комуникатори на европските вредности какви што се партиципативната демократија, еднаквоста, транспарентноста и одговорноста во општеството. Овие вредности продолжуваат да нудат алтернатива на

[1] Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) во 2005 година приложи опширна студија за развојот на граѓанското општество во Македонија за ЦИВИЦУС Индекс за граѓанско општество.

некои социјалистички административни структури, но исто така и за Балканот одредени типични хиерархиско-авторитетни структури во општеството.

ДЕЗИНТЕГРАЦИЈА НА ОПШТЕСТВОТО: ЛЕТОНИЈА И МАКЕДОНИЈА – СПОРЕДБА

Интересно е што има некои паралели помеѓу балканската држава со своите 2 милиони жители и социјалистичко – југословенско минато и земјата во срцето на Балтикот со 2,2 милиони жители и период на комунистичко-советска окупација од скоро педесет години.

Во двете земји живеат етнички малцинства што не смеат да се пренебрегнат. Додека во Македонија околу 25% од населението се со албанско потекло,[2] во Летонија живее голем дел на руско малцинство (29 проценти).[3] Двете малцинства – Албанци и Руси – се разликуваат од мнозинствата (Македонци и Летонци) по јазикот, писмото, религијата и културните обичаи и се чувствуваат како да не се доволно претставени од политиката, ниту доволно интегрирани во општеството. Интеграцијата на двете малцински групи е отежната со постоење на „татковина“ во соседната земја, каде што Албанците, односно Русите го сочинуваат мнозинското општество. Особено Русија се обидува преку медиумите на руски јазик да делува со својата надворешна политика, како и со својата економска политика врз малата поранешна советска Република Летонија. (Muiznieks, Nils: Manufacturing enemy images? Russian media portrayal of Latvia, Riga 2008). Додека Албанија во голема мера делува прагматски, повлечено во контакт со македонскиот сосед, групациите од Косово, кое е главно населено од Албанци, делуваат опасно дестабилизирачки за Македонија, каков што беше случај во македонската криза во 2001 година, како и при други помали инциденти во најблиското минато во граничниот регион.

Интеграцијата на значителното малцинство во државата и општеството претставува суштински предизвик не само за политиката, туку и за граѓанското општество на двете земји. Додека во Летонија уште од самиот почеток при повторното воспоставување на својата независност во 1991 година не постоеше сомнеж за народот на државата и службениот јазик („The sovereign power of the State of Latvia is vested in the people of Latvia“;[4] “The Latvian language is the official language in the Republic of Latvia“. [...]),[5] Македонија беше принудена под значителен надворешен притисок да го модифицира Уставот, кој од самиот почеток веќе беше либерален и интегративен. Особено член 7 претрпе крупни промени во однос на службениот јазик (јазици) под притисок на македонската криза како и на Охридскиот рамковен договор.

[2] Попис од 2002 година.

[3] Попис од 2003 година.

[4] Устав на Република Летонија, поглавје I.2.

[5] Устав на Република Летонија, поглавје I.4.

За жал, до сега ниедна од двете измени на уставот не доведе до конечна интеграција на водечкото малцинство. Во Летонија до 2008 постоеше Министерство за (социјална) интеграција. Од самите почетоци, јасната цел на секоја летонска Влада беше да достигне интеграција на малцинствата преку задоволителни јазични познавања на јазикот на мнозинството. Сепак, независната Летонија (за разлика од политиката во периодот на советската окупација) стави посебен акцент на одржување на културниот и јазичниот идентитет на своите малцинства – покрај Русите, исто така и на Полјаците, Украинците, Литванците, Естонците, Евреите и Ромите.

Со поддршката на општините како и на министерството за образование беа формирани училишта на малцинствата, односно класови за етнички групи, кои нудеа комбинација од образование на сопствениот јазик и одржување на културата со образовни единици на летонски јазик. До 2006 година училишниот систем во Латвија беше преструктуриран во сите степени на наставата до 12 одделение во моделот 60/40. Од тогаш во училиштата со малцинско население 60% од наставата се одржува на летонски јазик, односно двојазично, додека 40% од наставата се одржува на соодветниот малцински јазик. И покрај континуираната критика од страна на делови на руско јазичното малцинство и недостигот на јазична квалификација во наставничкиот персонал, особено во руралните области, летонската Влада цврсто се држи до својата цел, да развие интегрирано општество со богата културна и јазична разновидност, во кое сите подеднакво ќе можат да партиципираат.

На почетокот основана како „национална држава на македонскиот народ“,[6] Македонија со Охридскиот рамковен договор беше обврзана да го прошири Уставот уште во преамбулата со малцинствата „Албанци, Турци, Власи, Роми и други националности кои живеат на територијата на Република Македонија“. Со тоа се истакна мултикултурниот и мултиетничкиот карактер на земјата, но сепак постои сомнеж дали овој дел реално придонесува за интеграција на различните групи население. Освен тоа, речиси контрапродуктивни за интегративниот процес на малцинските групи се и измените на член 7 од македонскиот Устав како и член 6 од Охридскиот рамковен договор од 2001, со кои се воспостави квази двојазичност на национално ниво и во многу делови од земјата на регионално ниво.

Развојот во образовниот систем го отсликува генералниот тренд на етничката сегрегација во Македонија во просторна и јазична смисла. Од 2001 година во многу училишта учениците се поделени во различни смени според своето етничко потекло со цел да се избегнат конфликтни ситуации. Етничката поделба може да се забележи од родителските совети па сè до министерствата. Недоволната комуникација во министерството за образование и нетранспарентно донесување на одлуки е секојдневие. Освен тоа, посебно на припадниците на албанското малцинство им недостасува поттик да го учат македонскиот јазик. Од друга страна, пак, досега има многу малку Македонци

[6] Преамбула на Уставот на Република Македонија од 1991.

кои го владеат албанскиот јазик. Итно е неопходен обостран контакт и интерес за учењето на јазикот и културата на другата страна за да се спречи понатамошно ширење на јазот.

Маргинализирањето на помалите малцински групи иницирано од Рамковниот договор се пробива сè до образовниот процес. По реформите во наставните планови и реформата на учебниците за предметот историја, ситуацијата на албанското малцинство се подобри, но потребите на другите малцинства сè повеќе се занемаруваат. Освен ова, етнички ориентираниот пристап кон предметот и понатаму останува проблематичен. На учениците сè повеќе им се пренесува дека етничките групи во Македонија не живееле една со друга туку една покрај друга. Пренесувањето на позитивните карактеристики на сите нации во овој контекст нема да ја исполни целта на меѓуетничкото разбирање. Поради тоа летонскиот пристап 60/40 или, пак, германско-францускиот модел на заедничкиот учебник по историја, односно раната јазична настава во германско-францускиот граничен регион би можеле да бидат примери за македонскиот образовен систем. Што говори против наставата по албански јазик за македонските ученици уште во 5-то и 6-о одделение? Наспроти тоа македонскиот јазик треба да е задолжителен за сите уште од прво одделение.

ОБРАЗОВАНИЕТО КАКО КЛУЧ ЗА ИНТЕГРАЦИЈАТА

Образованието, како и досега, останува клучно решение за сеопфатна интеграција на сите групи на населението и со тоа придонесува за подобра внатрешна кохезија на општеството. Една мешавина од унапредување на способностите и зголемување на очекувањата од секоја индивидуа во општеството претставува пристап кој ветува успех на долгорочно ниво. Ова го покажуваат и искуствата во Германија, Франција и други западноевропски земји, во кои, од една страна, доселениците се стимулираат и унапредуваат преку специјални образовни програми, а, од друга страна, пак, постои јасно декларирање за „водечката“ култура на мнозинството.

Ова излагање е пред сè насочено кон политиката. Покрај политиката, исто така и организациите на граѓанското општество имаат водечка улога при надминувањето на општествените несогласувања. НВО со своите мерки во областа на образованието и социјалниот ангажман како и во културата, спортот и слободното време придонесуваат да се зголеми довербата и да се намали сомнежот. Во општествата во Европа, кои сè повеќе стануваат мултикултурни и мултиетнички, и понатаму примарна задача на политиката и граѓанското општество останува да биде нивното залагање за поднослив и мирен соживот на сите луѓе и национални групи за европскиот дом да го направат погоден за живеење.

ABSTRACT

Democracy cannot develop without a civil society and civil society cannot emerge without democracy. The civil society serves as a "watchdog" to control the public administration in order to prevent the development of social, economic and political injustice. Thus, civil society functions as a voice for those particular issues and groups that are not able to stand up for themselves. While in Western European, Nordic and Anglo-Saxon countries active civil societies have emerged over the decades, in this respect the development in the former Socialist countries of Central and Eastern Europe is still lagging behind. The article describes the development of the young democracies in Latvia and Macedonia with a special emphasis on the role of ethnic minorities in the development of a (civil) society.

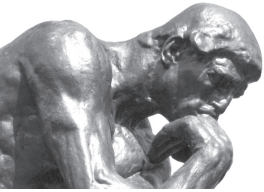

ВЛАДЕЕЊЕТО НА ПРАВОТО – ТЕМЕЛНА ВРЕДНОСТ НА УСТАВНИОТ ПОРЕДОК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

—

автор: **Трендафил Ивановски**

1. Владеењето на правото е основен принцип и темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија гарантиран со постојниот Устав на Република Македонија од 1991 година. Овој принцип, а посебно неговото остварување во реалниот живот, е основа за постоењето и функционирањето на секоја демократска и правна држава. Во основата на принципот на владеењето на правото лежи идејата за ограничување на државната власт и нејзино подведување во рамките на правото, односно општите норми кои се задолжителни за сите, какви што се Уставот и законите. Уставот е основната матрица на правната држава и највисока правна норма со која се утврдуваат основните принципи врз коишто почива секое демократско општество – човековите слободи и права, владеењето на правото, поделбата на власта, политичкиот плурализам. Само со почитувањето на овие основни принципи во практиката, односно преку остварувањето на Уставот и контролата над неговото спроведување, Уставот ја добива својата смисла и станува вистинска брана од арбитрарност и самоволие. Со почитувањето на Уставот се обезбедува правна сигурност, стабилност на системот и се гради доверба во државата.

2. Гаранција за остварување на овие принципи претставува уставното судство, односно уставно-судската заштита. Основни детерминанти што влијаат на остварувањето на уставно-судската заштита во Република Македонија се токму условите во кои се остварува принципот на владеењето на правото и на функционирањето на правната држава, а тоа се мошне тешкиот и долг транзитивен период со сè уште незавршен период на сопственичка трансформација, застојот во остварувањето на покоренити реформи и слабостите во функционирањето на институциите на системот, голем степен на партизација во бројни сфери на општествениот живот, отсуство на дијалог за основните вредности, присутен криминал и корупција, нестабилноста како во државата така и во нејзиното опкружување и пошироко, како одлика во еден долг период по 90-тите години, потоа судирот на нормативното и реалното и сл. Сите овие фактори – како структурни проблеми за остварување на уставноста и манифестирани слабости што можат да го загрозат нормативно-правниот и општествениот поредок воопшто, се усложнуваат уште повеќе во услови на недоволна економска развиеност, висока стапка на невработеност и низок животен стандард, карактеристични за Република Македонија. Уставот, во такви услови, во добар дел е резултат на желбите за изградба на општество по моделот на западната демократија, но средствата за тоа се мошне лимитирани, така што уставите во добар дел се само програмски очекувања, а во помал дел реално остварливи документи. Во такви услови, нормално се појавуваат и проблеми со уставноста и со нејзината заштита, како и со остварувањето на принципот на владеењето на правото.

3. Гледано низ призмата на односите на различните носители на власта во системот на организацијата на државната власт, Уставниот суд според својата уставна положба не спаѓа во системот на организацијата на државната власт, туку е посебен уставен орган со положба, состав, организација и надлежности конкретно утврдени со самиот Устав. Тој организационо и функционално не произлегува од законодавниот орган ниту, пак, е одговорен пред него. Заштитата на уставноста и законитоста е надвор од функциите на власта и е посебна и независна, поради што нејзиното вршење излегува надвор од секој облик на остварување на меѓусебните односи на законодавната и извршната власт. Според тоа, Уставниот суд е еден од факторите во остварувањето на Уставот, а со тоа и на остварувањето на односите што со Уставот се утврдени како содржина на организацијата на власта. Овој орган, како и сите други уставни органи, е институција на Уставот која основата и границата на вршењето на својата функција ја црпи единствено од Уставот и е во функција на неговото остварување. Таквата положба на Уставниот суд едновремено му обезбедува гаранција дека условите за остварување на неговата функција однапред се заштитени од нивното менување од страна на актуелните носители на политичката власт заради прилагодување на оваа функција на дневните политички потреби и интереси. Со нивното уставно дефинирање се обезбедува

релативна трајност на овие услови, во границите на трајноста на Уставот, како највисок правен акт на земјата.

4. Уставниот суд на Република Македонија во остварувањето на уставно-судската заштита, во периодот од донесувањето на Уставот на Република Македонија од 1991 година, во голема мерка придонесува во афирмирањето и остварувањето на фундаменталните принципи на кои почива уставниот поредок на Република Македонија.

Уставниот суд, годишно во просек постапува по околу 250 предмети, при што апстрактната контрола на уставноста и законитоста е доминантна и му дава печат на целокупното работење на Уставниот суд. Во рамките на оваа надлежност, Судот годишно одлучува за согласноста на околу 100 закони или нивни одредби со одредбите на Уставот; одлучува за согласноста на околу 80 подзаконски прописи на органите на извршната власт и на единиците на локалната самоуправа со одредбите на Уставот и законите и разгледува по десетина прашања со кои се бара заштита на слободите и правата на човекот и граѓанинот.

Преку традиционалната форма на *actio popularis,* апстрактната контрола се јавува како прашање од јавен интерес, иако најчесто во овие иницијативи е содржан вистински индивидуален интерес на граѓаните или на други субјекти. На тој начин, апстрактната контрола претставува средство за остварување индиректна заштита на човековите слободи и права што ја компензира ограничената надлежност на Судот во остварувањето на оваа заштита на непосреден начин.[1]

Во структурата на оспорените акти, законите или одделни нивни одредби учествуваат со над 40% од вкупниот број оспорени акти на годишно ниво. Тоа значи дека оценувањето на уставноста на законите зазема едно од централните места во работата на Судот, што ги определува и ефектите од неговите одлуки врз правниот систем на Републиката.

5. Една обопштена анализа на работата на Уставниот суд на Република Македонија во последните 10 години (2000–2009), покажува дека бројот на примени предмети од година во година континуирано расте, а постојано расте и бројот на оспорени закони, што секако за последица има зголемен број интервентни одлуки на Судот, односно одлуки со кои Судот укинува или поништува противуставни и противзаконити прописи и нивни одредби. За илустрација, на пример, такви интервентни одлуки во 2000 година биле 40 од кои закони 13, во 2005 година биле 33 од кои закони 16, во 2007 година 63 од кои закони 43, веќе во 2008 година се завршени со одлука 70 од кои 40 се закони. Во последната 2009 година интервентните одлуки се 58, од кои над 44 се закони или нивни одредби.

---

[1] Според член 110 алинеја 3 од Уставот, Уставниот суд ги штити слободите и правата на човекот и граѓанинот што се однесуваат на слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, политичкото здружување и дејствување и забраната на дискриминација на граѓаните по основ на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност.

Од аспект на *locus standi*, широката можност за *actio popularis* придонесува во најголемиот број случаи како иницијатори пред Судот да се јават граѓаните, а во мал број случаи државните органи или други правни лица. Досега сосема е скромно редовните судови да се јават како иницијатори на уставно-судската контрола во т.н. конкретна или инцидентна форма (преку претходно прашање за уставноста), додека Судот ретко ја користи можноста за поведување постапка по сопствена иницијатива.

Значајни за одбележување се одлуките на Судот со кои тој придонел кон создавање и одржување на правните претпоставки за остварување на уставната гаранција за еднаквост на граѓаните пред Уставот и законите, почитувајќи ја забраната за дискриминација по кој било основ. Со интервенција на Судот во закони и подзаконски акти од соодветната област, принципот на еднаквост и рамноправност без оглед на полот, општествената и социјалната положба е обезбеден и потврден во сферата на работното законодавство, пензиското и инвалидското осигурување, правата и обврските кои произлегуваат од работниот однос.

Од уставно загарантираните слободи и права на човекот кои Уставниот суд ги афирмирал во својата уставно-судска практика заслужуваат да се споменат слободата на човекот, слободата на вероисповест, сигурноста и тајноста на личните податоци, правото на жалба, правото на образование, правото на сопственост, слободата на здружувањето, избирачкото право, правото на здравствена заштита и правата од социјалната сфера како и други права.

6. Што се однесува конкретно до принципот на владеењето на правото, Уставниот суд на Република Македонија има богата уставно-судска практика со која дал целосна афирмација на овој принцип, преку интерпретација на уставната одредба според која владеењето на правото е темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија. Така, на пример, Уставниот суд, поаѓајќи од тоа дека принципот на владеењето на правото во себе го содржи барањето за прецизност и јасност на правните норми кои овозможуваат предвидливост на однесувањето на граѓаните, во многу случаи наоѓал повреда на овој принцип кога правните правила биле нејасни, непрецизни и недоречени и како такви оставале простор за различно толкување и арбитрарна примена во практиката, како и во случаите на ретроактивно дејство на законите кое било на штета на граѓаните. Уставниот суд, понатаму, наоѓал повреда на принципот на владеењето на правото кога правата и обврските на граѓаните, односно условите за остварување на определени права на граѓаните биле регулирани со подзаконски акт, а не со закон, како и кога со исправки се менувал текст на закон, или пак кога во законските текстови, законодавецот повторно внесувал одредби што Уставниот суд веќе ги прогласил за противуставни и ги укинал.

Заклучоците што произлегуваат од наведените примери, се разновидни и многубројни и тие во основа упатуваат на определени слабости во процесот на изготвувањето на законите, што за последица ја има потребата од често

јавување на Уставниот суд во заштитата на уставноста и законитоста, отстранувајќи бројни норми од правниот поредок со кои се крши Уставот.

Отсуството на сериозна анализа при подготвувањето на законските текстови, честите и брзи измени, појави преку исправки да се вршат измени на законите, присутниот паралелизам во уредувањето на односите во различни закони на различен начин за ист однос, се само дел од слабостите. Сето тоа укажува дека донесувачите на прописите немаат изграден конзистентен номотехнички приод во подготовката на прописите, поради што се јавуваат бројни слабости, кои продуцираат кршења на Уставот и на законите. Заради надминување на овие слабости, чести биле укажувањата на потребата од сериозна грижа за оспособување на номотехнички кадар, кој не се создава за време на еден мандатен состав на органите што ги донесуваат прописите, туку на еден траен и конзистентен начин. Потребно е, исто така, да се обезбеди систематско и аналитичко следење на судската практика на Уставниот суд од страна на изготвувачите на законите во министерствата, односно Владата и надлежните комисии на Собранието на Република Македонија, како и ефикасно спроведување на неговите одлуки.

7. Уставниот суд обезбедува редовни и навремени информации до јавноста за својата работа, како преку својата веб страница така и преку соопштенија за јавноста и прес конференции. Транспарентноста во работењето на Уставниот суд и особено отвореноста кон јавноста и кон граѓаните преку можноста секој граѓанин да се обрати до Уставниот суд со поднесување на иницијатива за оценување на уставноста и законитоста се значаен фактор за ефикасно остварување на надлежноста на Уставниот суд како чувар на Уставот. Отвореноста и транспарентноста на работата на Уставниот суд значи и отвореност за судот на јавноста, односно можност јавноста да ги искажува своето мислење и коментарите за одлуките на Судот. При тоа, се разбира, одлуките на Уставниот суд, кои се конечни и извршни според Уставот, треба да се коментираат со правни аргументи, а не со политички изјави кои имаат за цел да ги дискредитираат како одлуките така и Уставниот суд како институција или одделни негови членови и не се ништо друго туку притисок врз Уставниот суд со цел да се измести неговата улога.

Самостојната и независна позиција и улога на Судот гарантирана со Уставот, во принцип не признава притисок. Меѓутоа, во реалноста тој постоел и постои. Проблем е доколку Судот во своето работење потпадне на таквиот притисок.

Оттука, зачувувањето на уставно загарантираната независност на Уставниот суд е еден од најзначајните предизвици пред кои е исправен Уставниот суд во овој актуелен момент од неговото постоење. Потребата од нагласена самостојност и независност на Уставниот суд, како и сѐ понагласената потреба од голема професионалност, чесност и одговорност на судиите од овој Суд, се прашања кои заслужуваат особен интерес. Тешко на таква држава ако има непрофесионален, неодговорен, исплашен и послушен Уставен суд – кој не ја врши својата уставна функција. Уставниот суд е тој кој ќе одлучи дали една

оспорена одредба е уставна или неуставна. Доколку таквата одлука се допушти да ја преземат политичките партии или нивните гласноговорници – тогаш нема никаква, а не само правна држава.

8. Обезбедувајќи ја суprematијата на Уставот, Судот настојува да придонесе во создавањето единствен, кохерентен и конзистентен уставно-правен систем. На тој начин, преку неговата работа се создаваат реални претпоставки Уставот да се почувствува непосредно во практичната примена во сите полиња на општествениот живот. Преку отстранувањето на нормативните акти со кои се повредуваат човековите слободи и права, Судот настојува да придонесе универзалните вредности на правната, демократска, граѓанска и социјална држава да станат реалност и составен дел на секојдневното живеење на граѓаните.

Уставната положба на Уставниот суд му обезбедува во вршењето на својата уставносудска функција да се дистанцира од секаков политички авторитет, особено од оној што моментално е на власт и континуирано и доследно да ги врши работите од својата надлежност независно од промените што настануваат кај непосредните носители на власта. Без оглед на интензитетот и обемот на остварувањето на своите функции, Уставниот суд е константно активен во обезбедувањето на заштитата на уставноста и законитоста. Со тоа, тој орган постанува гарант за остварувањето на владеењето на правото и реален општествен фактор во остварувањето на Уставот и отстранување на арбитрарноста и произволноста во толкувањето, остварувањето и спроведувањето на Уставот и законите.

Уставниот суд вршејќи ги работите од својата надлежност, сè повеќе станува општествен фактор кој, почитувајќи го принципот на поделбата на власта, ги зацврстува односите помеѓу нивните носители, афирмирајќи ја нивната посебна положба и подигнувајќи ја довербата на граѓаните во уставноста и законитоста како битни компоненти на севкупното уредување на земјата.

ЗАКЛУЧОК

Владеењето на правото како фундаментална претпоставка за секоја демократска правна држава е основна темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија. Овој принцип, настанат во 19 век, со основна цел да се подреди извршната власт на законодавната, постанува мерило за почитување на законите и прописите кои се во сила од страна на сите органи на државната власт.

Основните слободи и права на човекот и граѓанинот, признати во меѓународното право и утврдени со Уставот; поделбата на државна власт на законодавна, извршна и судска; политичкиот плурализам и слободните непосредни и демократски избори; гаранцијата на сопственоста и слободата на пазарот; почитувањето на општо прифатените норми на меѓународно право, се основни елементи и претпоставки за Република Македонија како правна држава

и за владеењето на правото во неа. Содржината на владеењето на правото, како цел, заштитувана со реалното остварување на уставноста и законитоста се збогатува со реалното постоење на независност на судството, конзистентно законодавство со јасни и прецизни одредби, гаранција и ефикасна заштита на слободите и правата, забрана на ретроактивна промена на законите, како и создавање на услови за економски развој и борба против корупцијата и организираниот криминал.

Остварувањето на горните цели на владеењето на правото, не само како општ уставен принцип и темелна вредност на уставниот поредок туку и како реален општествен однос, претставува една од најбитните европски системски вредности како политички идентитет на тој систем, кон кој цели и Република Македонија.

ABSTRACT

The rule of law is an elementary precondition and the basic fundamental value of the constitutional order of the Republic of Macedonia. This principle that originates from the 19th century with its main objective to subordinate the executive power to the legislative, became an indicator of the level of respect of the effective laws and regulations by all the government institutions.

The fundamental human and civil rights and freedoms recognised by the international law and established with the Constitution, the division of the state power into legislative, executive and judicial, political pluralism and free direct and democratic elections, guarantees of property and a free market, respect of the generally accepted norms of the international law are the fundamental elements and premises of the Republic of Macedonia as a rule of law state. The content of the rule of law as an objective protected by a real achievement of constitutionality and legality is enhanced with the existence of real independence of the judiciary, consistent legislation with clear and precise provisions, guarantees and efficient protection of the rights and freedoms, prohibition of retroactive changes in laws, as well as with the creation of conditions for economic development and fight against corruption and organised crime.

Achieving the abovementioned objectives of the rule of law not only as a general constitutional principle and fundamental value of the constitutional order, but also as a real social attitude is one of the most important European systematic values as a political identity of that system toward which the Republic of Macedonia is striving.

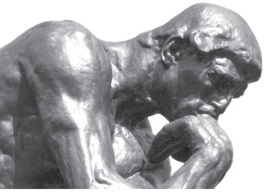

МЕДИУМИТЕ – РОБОВИ НА СОПСТВЕНАТА НЕСЛОБОДА

—

автор: **Сашо Кокаланов**

На улогата на медиумите во граѓанизацијата на македонското општеството од плурализмот наваму, како и на повеќето работи во демократската стварност кои не се ни бели ни црни, може да се гледа на два начина: како на полуполна или како на полупразна чаша. Ако резултатите се вреднуваат од аспект на тоа колку медиумите успеале да бидат иницијален инструмент за создавање некаква елементарна демократска јавност, може да се каже дека тие помогнаа да се поставaт темелите на повеќе демократски институти, пред сѐ на еден релативно критички настроен граѓанин со развиен основен сенс за сопственото место во општеството, за своите права и обврски. И во економската и во политичката сфера, донекаде и во сферата на културата, медиумите помогнаа да се евидентираат, перципираат, во некои случаи и да се санкционираат одредени „криви правци“, да се менуваат одредени состојби или, во крајна инстанца, да се менуваат делумно или целосно политички елити. Така погледнато, тие остварија некаков плурализам во општеството и создадоа терен за судир на аргументи, ставови, мислења, концепции, идеологии, што секако е еден од основните предуслови за функционална граѓанска демократија. Во однос на цивилниот сектор, повеќе би можело да се каже дека граѓанските организации го помогнаа развојот на медиумите отколку спротивното, но, како и да е, не може да се негира постоење на случаи во кои може да се забележи симбиоза на овие два сектора, односно на поединечни субјекти од овие два сектора, заради своевиден заеднички настап во интерес на граѓаните. Значи, ако некој има афирмативна тенденција, може

да најде доволно аргументирани тези во прилог на поентата дека медиумите одиграа и сѐ уште играат позитивна улога во развојот на демократијата и на граѓанското општество.

Од друга страна, можеме да се запрашаме дали сме задоволни од степенот на демократијата во државата и дали граѓанинот во медиумите има свој „куче-чувар" на основните вредности во заедницата. Без двоумење ќе си одговориме негативно. Македонската демократија во повеќе сегменти заостанува зад некои други демократии кои заедно со нашата ги направија првите бебешки чекори, а сега се отидени многу подалеку од нас. Медиумите имаат одговорност за тоа, зашто очигледно не направиле доволно за себе, за демосот, за општеството и за државата. Тие не може да се изземат од негативните резултати на целото општество, особено што една внимателна анализа ќе уочи дека во некои случаи дејствувале ретроградно и деструктивно или, пак, заштитнички кон центрите на моќ што ги загрозувале демократските вредности, интересите на граѓаните или работеле спротивно на општото добро. Исто така, медиумите не одиграле доволно силно во креирањето на повисока свест кај граѓаните за нивната реална моќ, или уште полошо – се појавиле како манипулаторска компонента, а манипулацијата со граѓаните е најопасниот канцер за демократското ткиво на една земја.

Имајќи ги предвид двата воведни пасуса во ова размислување за улогата на медиумите во македонското граѓанско општество, пред авторот се исправаат два алтернативни пристапа во анализата: афирмативен и критички. Јас (како и секогаш) се определувам за критичкиот осврт зашто верувам дека секоја критика води кон прогрес. Тоа е, ако сакате, и прашање на философија или на стил во новинарската професија, а критичкиот поглед на нештата што го опкружуваат е едно од основните професионални барања на оној журнализам што сака да почива на стандарди и единствено ним да им се покорува. Во случајов, бидејќи и самиот сум новинар, и тоа на една од најодговорните функции на медиумската сцена во Македонија со оглед на тоа што предводам редакција која е креатор на јавното мислење, овој пристап ќе биде самокритички и ќе си постави за главна задача да нотира три големи цели кои медиумите не успеаја да ги остварат во делот на граѓанското општество.

1. ОСЛОБОДИ СЕ ЗА ДА ОСЛОБОДУВАШ

За да можеш некого да ослободиш, треба најнапред себеси да се ослободиш. Тоа важи дури и кога се зборува за физичко, материјално попречување на слободата, но пред сѐ важи за нематеријалното, ментално загрозување на најосновната човекова потреба – слободата. Борбата за слобода прво се случува во главите на луѓето, а потоа надвор од нив.

Дали медиумите самите се доволно слободни за да може да се поставаат во функција на граѓанските слободи? Ни оддалеку! Дозволете да наведам неколку

причини зошто сметам дека медиумите денес не го поседуваат неопходниот капацитет за да бидат гарант за слободата на граѓаните.

Прво, тие не поседуваат економска слобода. Секогаш кога односите медиуми – центри на моќ во една држава се односни на еднонасочна егзистенцијална зависност, новинарството не е во состојба да ги исполнува своите најважни функции. Во Македонија дефинитивно е така. Таа зависност кај нас се состои од два поголеми проблема – малиот пазар и лошата економска состојба, од една страна, и неекономските интереси на сопственичката структура, од друга страна. Притоа, првиот проблем може да го наречеме објективен, а вториот субјективен, иако тоа не е најпрецизно. Еве и зошто. Малиот пазар и слабата економија може да се прифатат како објективни околности, но политиката на зголемување на бројот на медиумите (пред сè во радиодифузијата каде што има некаква регулатива и контрола) е смислен чин да се расцепка и така малиот колач на што поситни делови за да се одржуваат медиумите на работ на егзистенцијата и да бидат лесен плен за манипулација и контрола од центрите на моќ, и тоа најчесто од политичките. Ако на тоа се додаде и глобалната криза на медиумскиот бизнис, особено на печатот поради појавата на новите медиуми и генералното неснаоѓање на новинарството во дигиталните комуникации, сликата е уште покомплетна. Што се однесува до сопственичката структура, пак, тука ограничувањата на медиумската слобода не се толку латентни, напротив, тие се до таа мерка очигледни што јавноста ги прифаќа како уште еден објективен факт со кој треба да научи да живее. Не се почитуваат или се изигруваат со евтини финти основните прописи, на пример, одредбите кои налагаат сопственикот да не биде претседател на политичка партија. Тоа се толерира со години зашто нема поевтин начин да се контролира уредувачката политика на одредена медиумска куќа. Едноставно, при добивањето на мандатот од граѓаните или по можност уште претходно се пристапува кон коалицирање со медиумските газди. Исто така, државата свесно дозволува нелојална конкуренција на тој начин што толерира неплаќање даноци и кршење на законите само за да придобие одреден медиум. На тој начин самата си пука во нога зашто ги уништува оние кои ревносно плаќаат данок, а таа своите функции ги извршува со парите од даноците. Но, во Македонија никој не сака да размислува на долг рок, и тоа има катастрофални последици за целото општество, а медиумите ги носи во пропаст.

Втората и третата причина за уништениот капацитет на медиумите да се борат за слобода се тесно поврзани меѓу себе: непрофесионалното новинарство и рудиментираниот образовен систем кој создава незнаење, а незнаењето е поголема пречка за слободата и од најбескрупулозниот тиранин. Македонското општество е навистина општество на многу незнаење, произволност и импровизации. Медиумите не само што не се борат против оваа ерозирачка состојба туку и предничат како главни војсководци на незнаењето. Новинарските студии не ја даваат потребната обука и насока како журналистите да се борат за основните демократски вредности. Има

повеќе граѓански организации кои се декларираат дека работат на развојот на медиумите, но тоа е сè уште бледо, несистематско, фасадно генерирање на професионалност во новинарството.

Во вакви услови, кога самоодржливоста на медиумите е кревка и ранлива, клучно за тоа дали тие ќе имаат можност да ги остваруваат своите функции е политичката волја на власта. Оттука, клучното прашање е дали власта ќе ја разбере медиумската слобода на ничеовски или на шопенхауерски начин. Ниче, имено, вели дека медиумите создаваат шум во комуникацијата на генијот со народните маси и дека тие не треба да постојат зашто подобро е генијот директно да комуницира со својот народ. Иако овој мислител притоа мисли на големиот Рихард Вагнер и на неговите композиторски дела (кои народот треба да ги слуша и самиот да расудува за нив, а не да чита критики за нив по медиумите), македонските политички елити ова го имаат вулгаризирано и доведено до тезата дека лидерот (во нашиот политички систем лидер на државата е премиерот) треба сам да си комуницира со народот, а медиумите не треба критички да ја следат неговата работа и на тој начин да им сугерираат на граѓаните како и што да мислат за своите водачи. Дури и многу граѓани влегуваат во замката на едно вакво тврдење, не правејќи разлика меѓу еден уметник кој твори врз база на личната естетика и егзистира на уметничката сцена единствено ако неговата естетика се поклопува со естетиката на публиката и една власт која остварува јавна служба платена од парите на даночните обврзници, односно од граѓаните. Во вториов однос нема естетика, туку единственото прашање е дали политиките се во служба или на штета на граѓаните. Шопенхауерското сфаќање на слободата е апсолутно. Тој верува дека сè што може да влијае на слободното расудување и на слободната човекова волја, па дури и ветувањата а не само заканите, ја ограничува слободата. Пренесено на теренот на медиумите, апсолутната слобода е невозможна, зашто тие секогаш се движат во кругови во кои суптилно се испреплетени и закани и ветувања, но тоа што е возможно е новинарскиот ум секогаш да е насочен кон остварување на шопенхауерската слобода. Ако тоа му е врвната професионална цел, тој станува отпорен на манипулации, што е доволен предуслов за независно новинарство. Велам само предуслов зашто, како што елаборирав во ова поглавје, има барем уште две причини што го ограничуваат капацитетот на медиумите за слободарство и мора да бидат отстранети за да се создадат нормални услови за да функционира оваа основна демократска алатка.

2. ШТО ЗНАЧИ СИНТАГМАТА „ПОДОБАР ЖИВОТ“

Една важна општествена цел на новинарската професија е да се бори за подобар, поквалитетен живот на граѓаните. Нема да најдете медиум или новинар кој нема да ви соопшти дека работи токму на остварувањето на таа цел (исто како и политичарите). Тоа што може да ви создаде проблеми е објаснувањето на синтагмата „подобар живот“ во македонски контекст.

Затоа што некои ја разбираат исклучиво егзистенцијално, па во нивното објаснување ќе чуете економски параметри – плата, разумна цена на услугите, работни места, економски развој, подобар стандард... Други имаат емотивни квалификации за синтагмата кои повеќе може да се наречат етички отколку економски: подостоинствен живот, повисоки вредности, подобри односи помеѓу луѓето, мир, соработка, разбирање, толеранција.

Во една нормална држава овие два концепта се компатибилни еден со друг, но во Македонија тие честопати се поставени како алтернати, а некогаш дури и се во конфликт. Тоа создава конфузија кај луѓето, а на медиумите им создава објективни тешкотии во одредувањето на приоритетите. Оваа конфузија потоа се расчленува на многу микропроценки и микроодлуки во уредувачките политики на редакциите кои оддаваат впечаток на недоследност и го уриваат нивниот кредибилитет во очите на граѓаните, зашто граѓаните очекуваат новинарството да им ги разбиструва матните работи а не да создава дополнителни конфузии. Со така ослабен кредибилитет, медиумите тешко воспоставуваат авторитет во општеството и тоа го намалува нивниот капацитет да бидат максимално проактивни во граѓанската сфера. Има и случаи кога медиумите, уплашени од предизвикот да се носат со ваквиот проблем, бегаат од дел од своите обврски кон јавноста и се претвораат во голи реемитери што, според мене, е суицидно за новинарската професија.

3. ИМА ЛИ СПАС ОД НАМНОЖЕНИОТ КИЧ

Во последниов дел од моето размислување на темата, сосема накратко ќе се осврнам и на некои естетски критериуми. Ако во претходната точка главно се занимавам со едно етичко прашање, односно со тоа како медиумите оценуваат што е добро за граѓанинот, овде се соочуваме со прашањето – што е убаво за граѓанинот? Без многу елаборации, тоа што сакам да го кажам е дека тука постои дури и уште поголема збунетост отколку по претходното прашање. Причина за тоа е што од одговорот на ова прашање произлегува и една важна новинарска категорија – читаноста (односно слушаноста, гледаноста). Соочени со економските проблеми за кои веќе пишував, но и со медиумската суета која преферира да добие јавност повеќе отколку да биде во функција на јавноста, медиумите драстично пожолтуваат, тривијалните уметности ги поплавуваат вистинските, а со тоа се готви теренот за лажните митологии и за кичот. Се создаваат генерации кои подоцна, дури и ако еден ден медиумите ја заземат „вистинската страна“ ќе бидат изедени токму од чедата што денес сами ги создаваат.

ABSTRACT

Are we satisfied with the degree of democracy in our country and do the citizens have the media as the "watchdog" of the basic values of their community? The answer is – no. In a number of segments the Macedonian democracy lags behind certain other democracies which have made their first steps together with us and have now come a much longer way than we have done. The responsibility lies in the media since they have obviously not done enough, neither for themselves, nor for the demos, the society or the state. They cannot be absolved from the negative impact on the entire society, especially since a detailed analysis demonstrates that in certain cases, they have acted in a retrograde and destructive manner or have been protective of the centres of power that have jeopardized democratic values, interests of the citizens or have acted against the common welfare. In addition, the media have not put enough effort in the domain of awareness raising among the citizens compared to their actual power or, even worse, they have acted as a manipulative component ignoring the fact that the manipulation of the citizens is the deadliest type of cancer for the democratic tissue of a country.

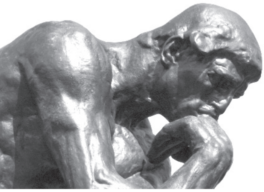

УЛОГАТА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО – ПРИМЕРОТ НА МАКЕДОНИЈА

—

автор: **Сашо Клековски**

Граѓанското општество, ретко споменуван концепт до своето повторно откривање пред неколку децении, станува реалност и основна категорија и клучна фраза во политичкиот и општествениот живот. Граѓанското општество истовремено е и нејасен и оспоруван концепт, во некои кругови дочекан со цинизам и непријателство. Нејасноста и оспорувaноста може да се препишат и на новоста на концептот и затоа што може да се избере различно класично разбирање на концептот, кое одговара на современите политички или теоретски предубедувања. Улогата на граѓанското општество е одредена од дефиницијата и пристапите. Различните дефиниции и пристапи на глобално ниво се отсликуваат и на примерот на Македонија.

ЕВОЛУЦИЈА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Историски, терминот „граѓанско општество“ се појавува во Рим и Грција како „политичко општество“, со значење на општество во кое владеат законите во контраст со насилната природна борба

за опстанок, односно општество владеено од закони. Концептот е целосно заборавен во средниот век, а повторно се враќа на сцена со појавувањето на нацијата во 17 и 18 век, кога клучен концепт за граѓанското општество е христијанската идеја за еднаквост на луѓето. Во „Есеј за историјата на граѓанското општество“, првпат издаден 1767 г., Адам Фергусон сè уште прави разлика меѓу граѓанско општество на една страна и деспотизам и „дивјаштво“ на друга страна. Ова историско наследство, од Рим до Шкотска, е предизвик за современиот концепт на граѓанско општество – како да се зачува конотацијата на ненасилните меѓуодноси засновани на еднакви права, а истовремено да се ослободи од евроцентрични претпоставки за цивилизирани луѓе наспроти „дивјаштво“.

Доколку во Рим и кај Фергусон основата била граѓанско општество наспроти „дивјаштво“, кај Хегел и Алексис де Токвил основата е граѓанско општество наспроти државата. Придонесот на Хегел е во неговото гледање дека граѓанското општество е одвоено од државата. Под влијание на Хегел, Маркс развива негативен став кон граѓанското општество и го изедначува со „буржоаско општество“ и го стеснува само на економски живот заснован на самоинтерес и отуѓување. Алексис де Токвил во своите студии за демократијата во САД говори за „демократски состојки“ од кои за најважна го смета здружувањето. Тој смета дека активното здружување е услов за демократија и слобода.

Придонес на современото разбирање на граѓанското општество дава Антонио Грамши, лидер на италијанските комунисти пред Втората светска војна. Тој во своите „Затворски белешки“ го надградува разбирањето на граѓанското општество како одвоено од државата во граѓанско општество помеѓу државата и пазарот.

... И НЕГОВОТО ПОВТОРНОТО ОТКРИВАЊЕ

Иако самиот Грамши е конфузен и контрадикторен, и граѓанското општество не е негова централна тема, неговото разбирање за граѓанското општество како простор на социјална интеракција надвор од државата и пазарот, станува доминантно. Граѓанското општество, заборавено во европските и американските политички размислувања, каде фокусот е на двата сектора – државата и пазарот, доживува повторно откривање од дисидентите кои се борат против авторитарните држави во Централна Европа и Јужна Америка, за кои идејата за граѓанското општество одвоено од државата и пазарот е стратешки важна. Иако општествениот и политички контекст на левите дисиденти во Бразил и Јужна Америка и на антикомунистичките дисиденти во Централна Европа во седумдесеттите и осумдесеттите години од 20 век се разликуваат, и едните и другите имаат неколку заеднички карактеристики. За нив граѓанското општество не е само средство за промена на режимот, туку неопходна состојка на демократијата, контрола на тесно партиските политики

и заштита од идни закани за демократијата. Дисидентите и од двете подрачја се под јако влијание на идејата за човекови права, која во тој период добива големо значење, и за нив индивидуалните човекови права и граѓанското општество се комплементарни.

По Латинска Америка и Централна Европа, идејата за граѓанско општество забрзано се шири, пред сè во прогресивниот и еманципаторски простор оставен по повлекувањето на социјализмот и движењата за национално ослободување. Граѓанското општество добива поддршка во земјите под или кои излегуваат од диктаторство како Јужна Кореја или Јужна Африка, но и во демократски земји како Индија. Во Европа и Северна Америка идејата на граѓанско општество се гледа како можност за ревитализација на демократијата пред заканите за нејзина ерозија предизвикани од апатијата и дезилузијата на електоратот и со левите идеи за држава на благосостојба и со десните идеи за пазарот. На крај, Западот и меѓународните институции го промовираат граѓанското општество како корисно во економските и политичките реформи во земјите во развој и како можност за „фаќање приклучок“ кон Западот. Циничното објаснување за ширењето на терминот во земјите во развој е дека употребата на терминологија на граѓанското општество е добра за обезбедување на финансирање од донаторите.

ДЕФИНИЦИИ И ПРИСТАПИ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Во дефинирањето на граѓанското општество постојат во основа два пристапи: дескриптивно-аналитичкиот и политичкиот или нормативен.

Во дескриптивно-аналитичкиот пристап, некои автори го употребуваат терминот граѓанско општество како емпириска категорија, често нарекувана „невладини организации – НВО“ или не за профит или волонтерски сектор. Бел и Дан воспоставуваат четири карактеристики за НВО: мора да бидат доброволни, а не основани со закон; тие се независни; не се формирани за лична добивка и не треба да служат самите на себе. Терминот НВО е воспоставен во 1945 година од ООН, за да се направи разлика од меѓувладините организации. Денес, за позитивно именување, сè повеќе се употребуваат термините организација на граѓанското општество или граѓански организации.

Но терминот „граѓанското општество“ може да се употреби и на политички или стратешки начин, за постигнување дефинирано или претпоставено политичко добро. Така, граѓанското општество е повеќе политички проект, простор преку кој се врши влијание врз државата и пазарот. Во нормативниот контекст, за граѓанско општество се сметаат оние чинители кои прифаќаат минимум вредности како ненасилство, толеранција, реципроцитет и почит, односно посветеност на заеднички човечки вредности кои се над етничките, верските или националните граници, до мислења дека граѓанското општество е супериорно во однос на другите типови на владеење. На Запад постои тенденција да се гледа на граѓанското општество на распространување на

тоа што веќе постои на Западот, посебно во САД. Граѓанското општество е политички еквивалент на неолиберализмот, начин на минимизирање на улогата на државата. Меѓу активистите на граѓанското општество не се говори за минимизирање на улогата на државата, туку за зголемена одговорност на политичките институции. Се говори за активни граѓани и самоорганизирање надвор од формалните политички кругови, за радикализација на демократијата и редистрибуција на политичката моќ. Покрај одвоеноста од државата, некои автори се обидуваат да ја вклучат конфронтацијата со државата како разбирање на граѓанското општество, што се смета за несоодветно (Schroeder 2009).

Клучниот проблем на нормативната дефиниција на граѓанското општество е обидот да се ограничи и да се дефинира како „добро нешто“. Здружувањето може да биде за различни цели, од играње фудбал до спречување на дискриминацијата и без разлика на целта здружувањето создава доверба и социјален капитал (Путнам 2000). Плуралните структури на граѓанското општество се најдобро изразени преку почит на мултиплицираност на нормативни начини на животот и нема потреба од таканаречени Апсолутни. Граѓанското општество треба да предупреди против штетите предизвикани од обиди на други да се наметнат одредени норми кои не се нивен избор и мора да брани поголем плурализам (Кеане 2009). Во тој дух е движењето Светски социјален форум, за првпат одржан во 2001 година, Порто Алегре, Бразил, како противтежа на Светскиот економски форум.

Цивикус – глобална организација на граѓанското општество прифаќа сеопфатна дефиниција „дел од општествениот простор надвор од семејството, државата и пазарот, кој е создаден од страна на индивидуални и колективни акции, организации и институции заради постигнување заеднички интереси“. Понатаму се дефинираат два пристапа: општествен (социјален) и политички. Во првиот се вклучени социјално-хуманитарни и развојни организации, како замена на одредени функции на државата, а во вториот се организациите кои се „чувари“ или контролори на државната моќ или бараат редистрибуција на политичката моќ.

ИДНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ

Покрај прашањето на критиката на нормативниот пристап, тука се обидите за интеграција на трите сектори: државата, пазарот и граѓанското општество. Со модели и пристапи како социјален капитал, јавно-приватно партнерство, социјална економија, општествена одговорност на претпријатијата, професионализација на граѓанското општество, стануваат нејасни границите меѓу трите сектори. Некои автори ја предизвикуваат оваа поделба, бидејќи некогаш е тешко одредени организации да се сместат во една од категориите (Ван Рој, 2004).

Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) ја дефинира улогата на граѓанското општество во двигател на промените, во истражување, иновации и развој, кои доколку се покажат како успешни треба да бидат вклучени во главните општествени текови, односно во државата или пазарот.

ОСНОВНИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА

Граѓанското општество во Македонија е релевантен чинител низ историјата, а во две карактеристики се разликува од регионот на Централна и Источна Европа: левата политичка ориентација и јакиот нормативен пристап.

Граѓанското општество во Македонија, иако се поврзува со транзицијата во 1990-тите, има своја улога во историјата на земјата, особено во периодот на националната преродба на крајот на 19 век. Социјалистичката модернизација на земјата (1945-1990 г.) даде основа за појавување на многу културни, спортски, добротворни и професионални организации, иако под контрола на Сојузот на комунистите на Македонија. Развојот на плурализмот кон крајот на 1980-тите, независноста во 1991 година и транзицијата којашто произлезе од неа беа важни поттикнувачи на преродбата на граѓанското општество во Македонија. На почетокот на 1990-тите влегоа странски донатори – прва е фондацијата Сорос (подоцна ФИООМ) во 1992 г. Странските (западни) донатори донесоа и сопствени теми (и ресурси за нив) и влијаеја на „моделирањето“ на македонското граѓанско општество. Но во 2001 г., по донесувањето на Законот за здруженија на граѓани и фондации во 1998 г. и пререгистрацијата, сè уште ќе има помалку регистрирани граѓански организации отколку во 1990 г. поради престанокот на многу организации од социјалистичкиот период (МЦМС 2006).

Граѓанското општество во Македонија по независноста се развиваше како политички лево ориентирано, поради повеќе причини, што го разликува од Централна Европа, во кој граѓанското општество генерално се прероди врз основа на антикомунистички групи на чинители. Една половина организации на граѓанското општество, по независноста, водеа потекло од социјалистичкиот период. Долгата историја на војни во Македонија на почетокот на 20 век, како и војните на просторите на поранешна Југославија на крајот на 20 век, имаа силно влијание на градење антивоени и вредности на ненасилство. И на крај, повторната појава на граѓанското општество во транзицијата ја спонзорираа реформираните комунисти, кои го воведоа терминот граѓанско општество како противтежа на етнонацијата. Етнонационалните елити, во основа антикомунистички, во таквото граѓанското општество видоа закана – нов пролетерски интернационализам и предавство на националните интереси (УНДП 1999). Во 2001/02 г. се разгоре битна дебата предизвикана од вооружениот конфликт во 2001 и Охридскиот рамковен договор, во која Владата на десните сили го нападна граѓанското општество како „петта колона“ на странските интереси – на истите интереси во кои Македонија сака да се

интегрира: НАТО и ЕУ. По 2000 г. и десните сили се вклучуваат во граѓанското општество и постепено се надминува меѓусебната недоверба.

Втората разлика е законската дефиниција на граѓанското општество како сектор „воден од вредности“. Македонија во голем дел има силен нормативен пристап на своето законодавство кон граѓанското општество. Заснован на историското наследство, законот го ограничува регистрирањето на организации кои поттикнуваат расна дискриминација, нетолеранција и насилство. Тој, исто така, на клучен начин го дефинира и начинот на кој граѓанското општество одговори на општествениот конфликт во Македонија во 2001 г.

Во македонската јавност и стручни кругови не постои взаемно разбирање на концептот на граѓанското општество. Под влијание на странските донатори во 1990-тите беше усвоен терминот НВО со многу тесно разбирање – организации кои се финансирани од странски донатори. Првата критика доаѓа од Ило Трајковски (УНДП 1999) кој го воведува терминот „граѓанско сотрудништво“ и „граѓански здруженија и организации“. Во стручните кругови се води и дебата дали е соодветна употребата на граѓанско или цивилно општество, слично на дебатата во некои земји од Азија за употреба на „citizen“ или „urban“ (Кеане 2009). Една страна тврди дека граѓанско општество не е соодветен термин за одразување на нормативниот пристап, односно на „цивилизираноста“. Од друга страна, „цивил“ и „граѓанин“ во македонскиот јазик се употребуваат како синоними. Поради тоа, како и поради фактот дека во сродните јазици се употребува сличен термин, граѓанско општество е соодветен термин на македонски јазик. Во 2001 г. МЦМС го прифаќа терминот „граѓански организации“. Но и тој термин не ги вклучува другите актери на граѓанското општество. МЦМС во 2004 г., ја прифаќа дефиницијата на Цивикус, која во граѓанското општество ги вклучува црквите и верските заедници, организациите на работодавачите и работниците (синдикатите), а во 2009 г. се вклучени и политичките партии и индивидуите (не само организираните форми). Прифаќањето на овој концепт сè уште е во зачеток.

ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО БЕЗ ГРАЃАНИ?

Овој наслов е позајмен од извештајот на Цивикус – Индекс на граѓанското општество за Бугарија и можеби ја одразува клучната дилема и предизвик – дали е возможно граѓанско општество без активни граѓани? Кениг, применувајќи го Хофстеде моделот на национални култури, ја опишува Македонија како земја со висок јаз во моќта, со колективна култура, средно маскулина и со високо одбегнување на неизвесност. Последната карактеристика вклучува и елементи како недоверба во институциите и ниска вклученост на граѓаните во граѓанското општество. Тоа значи дека во Македонија има неповолна социокултурна околина за развој на граѓанското општество.

МЦМС во 2007 и 2008 г. спроведе истражувања на општествената одговорност на граѓаните. Истражувањата укажуваат на сè уште постоечка етатистичка свест и очекувана одговорност на државата за решавање на проблемите (51,9 %). Највисок е јавниот дух (90,8 %), а најниска е одговорноста за животна средина (21,3 %). Учеството на граѓаните во политички непартиски активности (петиции, протести, бојкоти) од 25,3 % и во граѓанското општество од 23,9 % е споредливо со посткомунистичките земји, но е пониско од нивото на учество во западниот свет.

Во 2010 г. според неслужбени информации има околу 9.000 граѓански организации или 4,39 организации/илјада жители, што е пораст од 2006 г. кога имало 5.769 граѓански организации (2,85 на 1.000 жители). Тоа е пониско од околу 6 организации/илјада жители во Србија и Хрватска, а повисоко од 1,95 организации/илјада жители во Русија. Поголем предизвик е нееднаквата урбана/рурална дистрибуција, односно во 2006 г. во урбаните средини имало 4,7 организации/илјада жители, а во руралните 0,5 организации. Предничат Карпош и Центар со 7,9 орг./илјада жители и Битола со 5,1 орг./илјада жители. Ваквата географска дистрибуција резултира во состојба организациите најчесто да се раководени од етнички Македонци (80,4 %). Исто така, организациите најчесто се раководени од мажи (73,6 %) (МЦМС 2006).

Покрај ограничувачката социокултурна околина и другите фактори, политички и економски, се донекаде ограничувачки. Во 2007 г. Владата донесе Стратегија за соработка со граѓанскиот сектор, со чие спроведување треба да се придонесе во подобрување на околината и поттикнување на учеството во јавните политики. Прв значаен чекор е донесувањето на нов Закон за здруженија и фондации во 2010 г.

ЗНАМЕНОСЦИ НА МАКЕДОНСКОТО ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО

Улогата на чувар или контролор на државата не е многу развиена, за разлика од социјалната (општествената) улога. Зајакнувањето и информирањето на граѓаните, а особено на жените и маргинализираните лица (лицата со посебни потреби, Ромите), се клучните подрачја на успех. Во овие подрачја е постигнат успех и во политичката улога, односно во влијанието на јавните политики. Придонес кон успехот во овие подрачја има и воспоставувањето партнерство на водечките граѓански организации со Собранието на Македонија, какви што се Македонското женско лоби и Интерпартиската парламентарна група за лица со посебни потреби.

Еколошките организации беа знаменосци во периодот од 1996 до 2001 година, кога нивниот модел успешно се прифати од страна на државата – донесена е стратегија, закон и основано Министерство за животна средина. Меѓутоа, по овој успех, еколошките движења станаа помалку активни и видливи и бараат нова улога за себе. Покрај овој пример дека успехот на граѓанското општество е во прифаќање на концептите од страна на државата и пазарот, може да се

наведат и примерите на Македонскиот институт за медиуми кој, по успехот во обуката на новинари, основа Висока школа за новинарство, и на здружението Можности кое, по успехот во микрокредитирање, основа штедилница Можности.

Како се поврзани успесите (влијанието) со вредностите и организираноста на граѓанското општество? Случајот со жените (родовите прашања) покажува дека успехот се заснова на силната родова вредност и на јаки општествени групи и мрежи, што од своја страна резултира во успешно зајакнување на жените и влијание врз јавните политики.

Така, се чини дека постигнувањата на граѓанското општество се базираат на домашниот социјален и на странскиот финансиски капитал. Домашниот социјален капитал се состои од позитивните вредности, јаките општествени групи и добрата комуникација, координација и соработка меѓу чинителите на граѓанското општество.

Истовремено, како што покажуваат прашањата на родот, лицата со посебни потреби и човековите права, соодветно внимание од страна на странските донатори и како резултат на тоа добивањето значителна странска финансиска поддршка, е суштинско за влијанието на граѓанското општество (МЦМС 2006).

Успехот на македонското граѓанско општество е прифатен и резултира со доверба на граѓаните од 41,7 %, со значаен удел на доверба во потсекторите лица со посебни потреби (65,5 %), деца и млади (65,2 %), жени и родови прашања (61 %) и животна средина (58,5 %) (МЦМС 2008). Мнозинството од граѓани (56,1 %) знаат пример на успешна граѓанска организација и како такви ги наведуваат МОСТ, ФИООМ, Ел хилал, СОЖМ, Меѓаши, Транспарентност, МЦМС, Хелсиншки комитет за човекови права, Сојуз на пензионерите, АДИ, Разбуди се, ССУКМ, Полио плус, Месечина и други (МЦМС 2008). Граѓаните веруваат дека граѓанските организации се основаат за остварување на интересите на граѓаните (33,1 %), наспроти дека служат на интереси на странски држави (25,4 %).

ПО ТРАНЗИЦИЈАТА – ОД СТАБИЛИЗАЦИЈА КОН ГРАЃАНСКО УЧЕСТВО

Граѓанското општество во Македонија во моментов се приближува кон крајот на својот период на стабилизација. Изградено околу јаки вредности, граѓанското општество, дури и ако се базира на ограничена граѓанска поддршка, е вкоренето во некои општествени групи (жени, лица со посебни потреби, млади) и игра важна улога. Граѓанското општество треба да се гради на овој успех и да го проширува граѓанското учество во своите иницијативи. Предизвикот на зголемување на граѓанското учество ќе биде одреден и од способноста на граѓанското општество да се предводи решавање на општествените приоритети на граѓаните: борба против сиромаштијата и против корупцијата.

Намалувањето на поддршката од странство ќе го постави предизвикот на градење „домашно" граѓанско општество. Веројатноста за одржливост на граѓанското општество, во сценарио на повлекување на странските

ресурси е извесна, но ќе доведе до ремоделирање врз основа на новиот баланс на поддршка со приоритетизирање на потсекторите на жени, лица со посебни потреби, деца и млади, социјална грижа (МЦМС 2009). Потсекторот демократија, човекови права и развој на граѓанско општество, поради неидентификувани домашни извори на поддршка, има потреба од продолжена странска поддршка. Доколку досега повеќе внимание е посветувано на градење на партнерствата со донаторите, понатаму постои предизвикот, покрај зголемувањето на граѓанското учество, на градење силни партнерства со државата и со приватниот сектор, при што првите чекори се взаемно запознавање и признавање и градење на институционална рамка за меѓуповрзување. Предизвик ќе биде надминување на стереотипот дека граѓанските организации се злоупотребувани од политичките партии (МЦМС 2008).

Потребата од зголемување на граѓанското учество или градењето „домашно“ граѓанско општество потребно е да се согледа и во светло на европската интеграција на Македонија. Европските интеграции ќе бидат моќна движечка сила на натамошниот развој на граѓанското општество. Од друга страна, граѓанските организации ќе треба да бидат носители на новите вредности, кои во одреден момент може да дојдат во судир со традиционалните вредности. Граѓанското општество ќе игра значајна улога во постигнување на взаемност на традиционалната и мултикултурна Македонија (и Балкан) и постмодерна Европа. За да одговори на тој предизвик, помеѓу другото, граѓанското општество ќе треба да покаже почит за различните вредносни системи.

Граѓанското општество повторно откриено пред неколку децении доживува глобална промоција. Граѓанското општество како нов концепт, истовремено е и нејасен и оспоруван концепт. Улогата на граѓанското општество е одредена од дефиницијата и пристапите. Различните дефиниции и пристапи на глобално ниво, како нормативниот пристап, „западниот“ модел се отсликуваат и на примерот на Македонија. Граѓанското општество во Македонија, соочено со ограниченото граѓанско учество, гради свој модел на успех – знаменосци се жените и лицата со посебни потреби. По транзицијата и постигнување одредена стабилност сега се потребни јакнење на граѓанското учество и градење „домашно“ граѓанско општество. Граѓанското општество ќе игра значајна улога во постигнување на взаемност на традиционалната и мултикултурна Македонија (и Балкан) и постмодерна Европа.

Клучни зборови: *граѓанско општество, активни граѓани, учество, доверба*

Користена литература:

Кениг, Николина. 2006. Хофстедовиот модел на димензии на културата: можности за мерење во групен и индивидуален контекст. Докторска дисертација, Филозофски факултет – Универзитет „Свети Кирил и Методиј“.

МЦМС. 2006. Проценка на граѓанското општество во Македонија: По 15 години транзиција – од стабилизација кон граѓанско учество. Скопје: Македонски центар за меѓународна соработка.

МЦМС. 2008. Довербата во граѓанското општество. Скопје: Македонски центар за меѓународна соработка.

МЦМС. 2009. Општествената одговорност на граѓаните. Скопје: Македонски центар за меѓународна соработка.

УНДП. 1999. Национален извештај за човечкиот развој 1999 – Македонија. Скопје: Програма на Обединетите нации за развој.

Anheier, Helmut K., Glasius Marlies, and Kaldor Mary, eds. 2001. Global Civil Society 2001. Oxford: Oxford University Press.

Ball, Colin and Dunn, Leith. 1994. Non-Governmental Organisations: Guidelines for Good Policy and Practice. London: The Commonwealth Foundation.

Keane, John. 2009. Civil Society, Definitions and Approaches. In International Encyclopedia of Civil Society. New York: Springer New York.

Putnam, Robert D. 2000. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon and Schuster.

Schroeder, Juergen. Definitions of Civil Society. Schroeder, Juergen. http://www. juergenschroeder.de /allgemeine-texte/ 84-definitions-of-civil-society.html

Van, Rooy, Alison. 2004. The Global Legitimacy Game: Civil Society, Globalization, and Protest. New York: Palgrave Macmillan.

ABSTRACT

Civil society, rediscovered just a few decades ago, is undergoing global promotion. Civil society, as a new concept, is at the same time an ambiguous and disputed concept. The role of the civil society is determined by its definition and approach. The different definitions and approaches on a global level, as well as the normative approach, i.e., the “western” approach, are being reflected in the case of Macedonia. The civil society here, faced with limited citizen participation, has been building its own success model – the flagship issues are women/gender and disability. After the transition period and the achievement of certain stability, what we require now is building the citizen participation and further building of an “indigenous” civil society. The civil society in the country will play an important role in reaching mutuality of a traditional and multicultural Macedonia (and the Balkans) and the Post Modern Europe.

Key words: *civil society, active citizens, participation, trust*

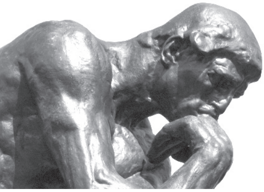

CIVIL SOCIETY IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA: THE HISTORY OF PARALLEL WORLDS

—

author: Bujar Luma

LOJA'S FOOTSTEPS (CHILDHOOD OF PARALLEL WORLDS)

Before I started writing this article I was trying to look back and search for the stories that will help to understand better where the idea of LOJA came from. I was looking back into the complexity of circumstances and tried to identify, as it were, LOJA's footsteps.

I must have been in my second grade in the early 1981 (in the same period when students demonstrated against the system for the first time at the University of Prishtina, Kosova/o.

Almost at same time (around spring) public school events were taking place, organized in order to celebrate Tito's birthday (ex-Yugoslav leader) and this was an opportunity for us to understand the "great achievements and advantages" of Socialism/the system.

It happened that my uncle was the headmaster of my school and it happened that it was exactly there that I learned about the system and "that world". So I was introduced to this system in a school where my uncle was headmaster, one reason more to believe in it.

However, once or twice each month we used to gather with other family members at my grandparents'. My uncle (the school headmaster) was also present at those gatherings. And as those demonstrations occurred, it turned out that this became a family

discussion and I was allowed to listen. I was introduced to one other story, that of my grandparents, about the "achievements of Socialism" that was different than the one I learned at school. I was told a story of suffering, oppression, persecution and violence. In front of my eyes, my uncle silently would approve of his father's story.

This was the time when I was introduced to the "parallel worlds", the story/world we were told at school with no possibility to question them, and the grandparents' story/world with the possibility to ask questions. Those were the "parallel worlds" that I grew up with. This history of parallel worlds and realities followed my childhood and teenage years. Later on, I faced such stories in every segment of everyday life.

Later I was introduced or I understood that those worlds were not different just because of the different experiences of the system, but what made them totally different was the ethnicity view, the core of this division was the ethnicity. Different ethnic groups – different stories, worlds and realities; those were the histories of violence, sufferings and hatred that ethnic groups caused each other in the name of the system.

LOJA THEATRE PLAY (A STORY OF DIFFERENT PERSPECTIVES)

Some years later, in the beginning of 1999, it was the similar story that provoked me to direct the first professional theatre play *Games in the Back Yard* ("LOJA ne oborrin e pasëm" in Albanian) by the Jewish author Edna Mazya, the violent history of a 14 year old girl Dvori Mahnas told from different perspectives. This Rashomon effect in the perception of history was somehow very natural to me and together with a group of young actors I thought this would be a chance to speak through the theatre about those "realities".

Ironically enough, simultaneously with our theatre world a reality, another reality, was taking place right in front of our eyes. Almost before and after each rehearsal we used to witness terrible suffering of the Kosovar refugees that we could see every day even in front of the theatre, waiting for volunteers to shelter them. Although we tried to live in our "theatre world" we couldn't really do that. There was a moment when we decided to get involved in that other reality as well. We decided to support the refugee children with what we had, and what we had were some theatre games for those children. We wanted those children to play, have fun and feel as children at least for a few minutes each day. At the time we had those activities in refugee camps as well as in Community Rooms where we mixed refugee children with host family children and children from other nationalities in the city of Tetovo.

When the Kosova/o war came to an end and the refugee children went back to their homes, my colleagues and I felt the added value of our theatre work. At this time we felt something changed in us. We had this difficult and, at same time, rich experience and we wanted to do something more in this regard. We wanted to capitalize on this experience and use it locally. We realized that there was the

possibility to connect those parallel worlds; we wanted to use this experience locally and deal with parallel worlds, realities and ways of living.

Although we were told every day by politicians that Macedonia is an “oasis of peace” and an exception from ex-Yugoslav violent histories, we felt that this was not the case. Knowing and experiencing the reality of “parallel worlds” and witnessing every day that there was no serious and organised attempt to deal with differences and realities, we knew that sooner or later a conflict would visit us.

That is why we intended to establish a structure that can deal with parallel worlds and serve as a prevention of possible conflict. When we decided to create that structure we looked for the name as well. Since we had this story of the theatre play of LOJA, we decided symbolically to give that acronym to the structure as well.

The establishment of the association LOJA was not something planned in advance, it was mainly a response to a certain situation. So, LOJA was not our choice, LOJA became our choice.

LOJA: FROM REACTION TO PLANNING (FROM PARALLEL WORLDS TO COMMON SPACE)

Immediately after the official founding of LOJA we came up with ideas to establish common spaces for children from different ethic groups. At the time, by the end of 1999, we created the Babylon Centres. The Babylon Centres were designed to gather children from different nationalities together at the same place and try to build up friendships that will overcome their single worlds and introduce them to the other side. All this was done through games and recreation in their spare time.

In order to animate the children from different ethnicities and encourage them to be part of those centres we had to use attractive combined methods that they could not get at schools (i.e. computers, photography, theatre, etc).

This was the beginning of activities under the official structure of LOJA.

I must say that this was perhaps one of first non-violent efforts to create such common spaces/ worlds based on mutual respect.

THE CONTEXT IN WHICH LOJA WORKS

The socio-political situation in Macedonia

Generally, the interethnic relations in Macedonia are quite tense; there is a deep mistrust between different ethnic groups, there is no real forum for interaction and communication (especially among youth), social problems such as poverty continue to deepen. All this makes Macedonia, and especially the region of northwest Macedonia where various communities live together, a very fertile ground for conflict which occasionally even outbursts in violence.

If you look at the fields of education and culture, any analysis can demonstrate that the existing systems in the Macedonian society are in many aspects inadequate and

inefficient and cannot meet the current needs of the population. The constrained financial and administrative problems of the state institutions, the absence of proper children and youth policy, the lack of funds and material resources push them to the margins of our society.

Furthermore, a sort of a bi-educational and bicultural system exists in Macedonia, divided along ethnic lines (ethnic Macedonian and ethnic Albanian). The antagonisms between the two ethnic communities were rapidly growing and in 2001 they escalated into an armed conflict that brought the country on the brink of civil war.

A research carried out by CBC LOJA in June 2006 in the primary and secondary schools in Tetovo and Skopje on the topic of ethic division (parallel worlds) in the Macedonian educational system showed that over 50% of the children in these schools had growing prejudices and stereotypes and are filled with mistrust towards the children from the other ethnic groups.

The demands of the society on children and youth, education and culture have changed. The increased demands on the flexibility, quality and exchange within national and international frames etc., require new approaches and practical implementation. The development and implementation of an efficient quality system in the domain of youth and education is a rather sophisticated task requiring a very close co-operation of all actors involved on all levels. We feel that this is especially relevant for the region of northwest Macedonia which is a very densely populated and sensitive multicultural region, where we feel that there are needs that should be addressed and creative potential that should be articulated into innovative, independent and appropriate intercultural initiatives.

The Republic of Macedonia seems to be at a crossroads. Despite the signing of the Framework Agreement the political and security situation remains extremely unstable and the risk of a full-blown civil war, which appeared ever so real at some stages during the crisis, is still a possibility to be reckoned with. Six months of conflict have contributed to the further polarization of the society and significantly deepened feelings of mutual distrust and resentment between ethnic Macedonians and ethnic Albanians. The road to peace is still paved with difficulties.

The parallel worlds are still present and can easily be noticed.

LOJA: FROM SPORADIC TO SYSTEMATIC APPROACHES (ADDRESSING THE NEEDS)

This problem in the Republic of Macedonia needs to be addressed with great caution because of the great effect it can have on the overall movements and developments in the society and because of its specific nature that can intensify the threats and sometimes prove crucial for spurring many conflicts of greater scale. This does not lead to the conclusion that some concrete example from another country can be compared to this problem, because its specific nature is entirely the result of the domestic conditions and the characteristics of the Macedonian society and its

demographic, cultural, national, historical, religious and educational features that have developed years ago in certain conditions and periods that are linked with this society and with this country. Therefore its own factors and actors should develop programs and projects for its overcoming, taking into consideration the needs, the experience and the knowledge of the circumstances in the society.

The Republic of Macedonia existed for many years in a Socialist system where equality, brotherhood and unity were proclaimed. In former Yugoslavia the main idea proclaimed was that everybody has the right to be equal and economic inequality was not allowed. But the principal and essential problem of this system was that it proclaimed equality and unity not by respecting the differences that existed, but by erasing them. In 1991 Macedonia became an independent country that changed the social structure. The Socialist social order became a democratic one. The basic concepts of living changed. The difference now surfaced more and more because formally, freedom of choice was proclaimed. The people of different cultures have always lived together and now the new conditions made possible living in one's own culture without consequences. It was now the time to talk not of unity but of a multicultural society. Living together in such a society needs to address certain questions.

Can the people from different cultures live together in a multicultural society in true interaction and all the other interactions that come out of such a society? How does the exchange of different cultures impact the personality? Are we capable of facing the differences surrounding us? Can we develop respect for these differences? Can different cultures co-exist together?

Intercultural learning means that at the beginning we must know our own culture and ourselves before we are able to understand other cultures. That is a process that brings about many challenges and involves deeply rooted ideas of what is right and what is wrong. The development of intercultural sensitivity is a process that moves from rejection to integration of differences.

The most important process in which young people are involved during our activities is confidence building. Usually, young people who belong to different ethnicities or different cultures do not have the opportunity to communicate among themselves because they generally do not have any contact with each other (they live in their isolated ethnic worlds).

During these types of activities young people have the opportunity to express their own convictions and to hear of the convictions of the young people belonging to the other ethnic group. They also have the opportunity to exchange their emotions and perceptions in order to come to a certain level of acceptance and understanding.

The principles that our organization supports are directed to openness to other communities, respect of differences, common understanding, active tolerance, fight against discrimination. The greatest attention is paid to the possibilities for a more active communication between people belonging to different cultures. This means

that our aim is the development of interaction and communication between the young people belonging to different ethnic communities.

The activities of LOJA organized in this way are not limited only to intercultural learning between different cultures that live in the Republic of Macedonia; these activities are progressively implemented together with other organizations outside Macedonia. LOJA is often the host and also the guest at trainings of this character. Facing a larger number of cultures brings its own challenges as well as advantages.

This helps you to understand better your own world and find common points with other worlds.

CHALLENGES OF LOJA AND THE CIVIL SOCIETY IN MACEDONIA OF TODAY/ TOMORROW

LOJA has to find a space where things are happening without the weight of the past.

LOJA has to stay, be identified and perceived as breathing space where individuals can reach their conclusions without the pressure from the group.

LOJA has to remain an independent institution that provides the space and tools for looking towards the future without preconceived ideas as to what it should be like.

LOJA has to have sustainable mechanisms to communicate to the coming generations that peace is not the last station that you reach once and forever, but rather that they should look at it as something you must nurture constantly in order to maintain it.

The next LOJA generation must know that no process in irreversible, and neither is peace.

LOJA has to create mechanisms to multiply its ideas through support of similar initiatives.

LOJA has to be aware that we live in a region where even the slightest segment in the culture of communication that exists is in constant danger imposed by politics. LOJA also has to develop mechanisms to deal with the heavy burden of the heritage which persist from the period of the nation building identity in the Balkans, especially in Macedonia (including the current stimulation of religious extremism by actor state).

LOJA has to take initiatives itself and be in constant consultation and partnership with the representatives of consolidated democracies.

LOJA has made the first steps towards the common world/space of tomorrow but it has to make sure it keeps walking.

РЕЗИМЕ

Тоа сигурно беше во второ одделение во почетокот на 1981-та година... Времето кога се запознав со „паралелни светови“, со приказните/светот за кои ни кажуваа на училиште без можност да поставуваме прашања и приказните/световите на нашите баби и дедовци за кои можеше да се поставуваат прашања. Јас израснав токму со таквите „паралелни светови“. Оваа историја на паралелни светови и реалности ме следеше и во детството и во моите тинејџерски години. Подоцна се соочував со таквите приказни во сите сегменти на секојдневниот живот.

Потоа сфатив или пак разбрав дека тие светови не се различни само поради различните искуства во однос на системот, туку дека она што ги правеше толку различни беше етничкото прашање и дека суштината на таа поделба беше етницитетот. Различни етнички групи – различни приказни, светови и реалности; тоа беа приказни за историјата на насилството, страдањата и омразата што едната етничка група ѝ ги нанаесувала на другата во име на системот.

Можат ли луѓето од различни култури да живеат заедно во едно мултикултурно општество во вистинска интеракција и сите видови интеракција што произлегуваат од едно такво општество? Што е тоа што граѓанското општество може да го направи во овој поглед?

Граѓанското општество мора да обезбеди простор во кој настаните ќе се одвиваат без товарот на минатото.

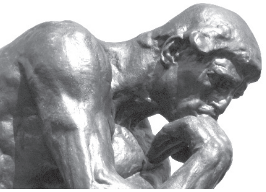

ЛУСТРАЦИЈА – ИЛИ ГРДОТО ЛИЦЕ НА МАКЕДОНСКАТА ТРАНЗИЦИЈА

—

автор: **Звонимир Јанкулоски**

Прашањето како да се соочите со минатото, особено ако било насилно, не е ново и не е карактеристика на транзиционите општества по падот на Берлинскиот ѕид. „Историската амнезија“ можеби некогаш била нужна за градење на нацијата, но денес кога нараснува свеста за важноста на човековите права, државите сѐ повеќе се навраќат на колективното сеќавање за минатото. Сеќавањето за минатото е корисна алатка за разрешување на конфликтите низ светот, имајќи го предвид искуството дека одбивањето да се соочите со минатото и неговото наследство (без оглед какво и да е) е потенцијален генератор на идни можни конфликти. Зато се нуди нов концепт на правда поврзан со периодот на политички промени, чија главна карактеристика е да понуди правен одговор на масовните кршења на човековите права и репресијата на претходниот режим и средство за демократизација на пост тоталитарните општества.[1]

Токму транзиционата правда има за цел да ја испорача правдата во општеството на оние кои биле репресирани во минатото, нудејќи им рехабилитација и реституција за злото кое го претрпеле. Транзиционата правда нуди можност за соочување со таквото минато градејќи амбиент

---

[1] Neil J. Kritz, ed., Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes 3 Vols. (Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 1995).

за мирна транзиција, помирување и демократизација на општеството.[2] Транзиционата правда е правна интервенција во периодот на т.н. трет бран на демократизација – преминот од тоталитарно кон демократско општество. Не се работи за посебен вид правда, туку за правда прилагодена за општествата што се трансформираат.[3] Истовремено, транзиционата правда е средство за психолошко ослободување на граѓаните од репресивното минато и митовите кои ги креираше. Таа оди длабоко во политичката меморија на постранзиционите општества, оневозможувајќи им на политичарите да манипулираат со неа. Истовремено, таа е средство низ кое ќе се гарантира дека минатото нема да се возобнови, со крајна цел да ја трансформира а не засили културата на репресивноста на политичкиот систем.

Посткомунистичките држави во Источна и Централна Европа по падот на Берлинскиот ѕид се судрија со сериозен предизвик на нивниот пат кон демократијата. Од една страна, мораа да креираат власт која ќе биде демократска, одговорна и на која граѓаните ќе може да ѝ веруваат во контекст на аплицирањето на принципот на владеење на правото, но, притоа истовремено да креираат власт која ќе биде отчетна пред граѓаните на начин кој претпоставуваше ослободување од баластот на поединци кои му служеа на претходниот режим. Особено силно беше барањето политиката и процесот на демократско владеење да се ослободи од луѓето што го креираа теророт на претходниот режим.[4]

Комунистичкото наследство, без оглед на видот и неговата перцепција кај граѓаните, ги присили демократиите во зародиш да се соочат со дилемата која политичкиот транзиционен процес ги наметна. За владите на овие држави, вклучувајќи ја тука и Република Македонија, ова претставуваше шанса и хазард. Шанса, да се соочат и справат со минатото и злото кое го продуцирал претходниот тоталитарен режим, како и со луѓето кои стоеле позади него; хазард, да создаде амбиент на одмазда и политичка пресметка со политичките противници и неистомисленици. Токму затоа, методите кои државите во транзиција ги употребуваат за справување со масовните и систематски кршења на човековите права на претходите режими ги легитимираат во нивната посветеност на принципот на владеење на правото и почитувањето на човековите права. Притоа, овој процес мораше и сè уште изгледа мора да биде внимателно политички калкулиран, со цел да се опстои на него и да се издржи на притисокот на сè уште потентните елементи на претходите режими. Зашто опасностите со кои се судираат транзиционите демократии се сè уште големи и видливи. Наместо демократија секогаш постои и се одржува можноста од „кадифено возобновување на тоталитаризмот“; наместо владеење на правото – корупција; наместо човекови права – организиран криминал.

---

[2] Skapska, Grazyna. "Facing the past human rights violations", www.iusetlex.pl/doc/konferencja/skp.doc

[3] Ian Shapir, International Justice: Democratic Justice in Transition (New Haven: Yale University Press, 1999).

[4] За повеќе види: Horne, Cynthia & Margaret Levi (2002). Does Lustration Promote Trustworthy Governance? An Exploration of the Experience of Central and Eastern Europe. Budapest: Trust and Honesty Project. Huyse, Luc (1995). 'Justice after Transition: On the Choices Successor Elites Make in Dealing with the Past'. Law and Social Inquiry 20:51-78.

Почитувањето на човековие права и имплементација на транзиционата правда е дилемата со која се судрија државите од Источна и Централна Европа на патот од рушење на диктаторството и репресијата кон градењето ново демократско општество. На новите демократии им требаше средство да се заштитат од возобновувањето на заканите од тотоалитаризмот, како и од можностите за рециклирање на тоталитарната свест. Средството кое им се нудеше за ова беше лустрацијата. Лустрацијата беше понудена како можност за справување со проблемите кои ги носеше со себе транзиционата правда.[5]

Зборот „лустрација“ доаѓа од латинскиот збор *'lustratio'* што значи прочистување низ жртвување. Лустрацијата е правен процес за осознавање на оние кои соработувале со претходниот режим во неговото креирање и одржување на репресивниот апарат на тој режим. Лустрацијата преточена во право ја овластува владата низ процес на скенирање на кандидати за функции во државата да иницират правна постапка против политичката елита на претходните комунистички и тоталитарни режими и соработниците со тајните служби на истите. Низ лустрацијата треба да се елиминира стравот кај граѓаните во транзиција од можноста тајната полиција и понатаму да управува со нивните животи, извитоперувајќи ја демократската есенција на политичкиот систем кој се градеше по падот на комунизмот. Крајната цел на лустрацијата е прочистување или проветрување на општеството од „гревовите“ на комунизмот и злото што го продуцира.[6]

Комунистичкото минато на Република Македонија останува табу тема и после скоро дваесет години на независна држава. Сè уште егзистираат нерешени и длабоко амбивалентни проблеми врзани за нашето минато за кои многу малку се говори и пишува. Можеби затоа Македонија го чекори својот пат во место. Некои велат сме задоцниле со лустрацијата. За жал, задоцнивме со многу работи. Задоцнивме со декомунизацијата на општеството, задоцнивме со приватизацијата, денационализацијата, отворањето на полициските досиеа (со идеолошки предзнак), па ако сакате и со лустрацијата. Не е проблемот во доцнењето. Проблемот е во тоа што никој не го поставува прашањето зошто се доцнело. Кои се оние сили во државава кои ги кочеле овие процеси? Кои се оние кои свесно Македонија ја држеле заложник на заблудите од минатото? Кои се оние кои не сакале и сè уште не сакаат да се демистифицира минатото на оваа држава. Кои нè држат заложници на митовите? Несрушените и новосоздадените. Македонија мора еднаш да одговори на прашањето: кој го креираше и одржуваше во живот таквиот недемократски систем? И по падот на комунизмот. Кои беа кодошите кои ги шпионираа своите соседи и пријатели? Каква фер казна може да се определи за нив, кои реално не се виновни за она

[5] Samuel Huntington, The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century (Norman: University of Oklahoma Press, 1991); Luc Huyse. 1995. "Justice after Transition: On the Choices Successor Elites Make in Dealing with the Past." Law & social inquiry 20(1).; John P. Morgan, "The Communist Torturers of Eastern Europe: Prosecute and Punish or Forgive and Forget? Kieran Williams, Aleks Szczerbiak, and Brigid Fowler. 2003. Explaining Lustration in Eastern Europe: 'A Post-communist politics approach' Sussex Europe Institute Working Paper No 62.

[6] Ved P. Nanda, 'Civil and Political Sanctions as an Accountability Mechanism for Massive Violations of Human Rights', 26 Denver Journal of International Law and Policy 389 (1998).

што го правеле зашто не било забрането со кривичното законодавство, но за кои никако не можете да кажете дека биле невини. Зашто се работи за луѓе создадени од расиплив човечки материјал.[7]

Законот за определување дополнителен услов за вршење јавна функција[8] (или популарно наречен Закон за лустрација) требаше да даде одговор на овие прашања и да го затвори процесот на декомунизација на македонското општество. Законот за лустрација всушност определува дополнителен услов, дополнителен квалификатив за вршење јавна функција и дејност. Тој е ориентиран кон иднината, еднакво применлив за сите и е недискриминирачки. Тој треба да обезбеди дека новата политичка елита ќе ги промовира и имплементира новите демократски вредности. Со цел да се избегне голата политичка одмазда, македонскиот модел на лустрација е следен со почитување на принципот на владеењето на правото, индивидуализација на вината, правото на одбрана (почитување на принципот на презумпција на невиноста) и право на жалба до повисок суд. Крајната цел на лустрациониот процес во Македонија се движи од барање за објаснување од страна на соработниците за причините за она што го сториле во минатото, преку нивна осуда правејќи ѝ ги достапни на јавноста нивните имиња, до нивно отстранување од политичкиот процес во државата за одреден временски период.

Но, иако постоеја очекувања дека со носењето на лустрациониот закон конечно ќе се затвори процесот на декомунизација на општеството, тоа не се случи. Како што одминува времето сè поочигледно е дека политичките елити и други структури во македонското општество имаат резерва и не се подготвени да се расчисти со комунистичкото минато на Република Македонија. Прочистувањето во Република Македонија може да биде временски ограничено само за периодот на социјализмот со човечки лик. Не до моментот на носење на Законот. Така реши Уставниот суд на Република Македонија. Иако систематски и сериозни кршења на човековите права продолжија и по осамостојувањето на државата. Но Уставниот суд одби да ги види. Да ја перципира реалноста каква била, а не каква требала да биде согласно промените во Уставот од 1991 година.[9]

Уставниот суд на Република Македонија ја имаше историската шанса при оценката лустрацијата да развие сопствена доктрина по прашањата кои процесот на лустрацијата ги допираше – прашањето на заштитата на човековите права, транзиционата правда и прашањето за континуитетот или дисконтинуитот на политичкиот систем. Не успеа, или не сакаше низ уставната оценка на лустрацијата да изгради јуриспруденција која ќе можеше да биде разгледувана како компаративно конструирано заедничко разбирање на демократскиот конституционализам. Она што го направи е прифаќање на континуитет и компатибилност на претходниот и новиот правен систем, без да

---

7 Stanley Cohen 1995. “State Crimes of Previous Regimes: Knowledge, Accountability, and the Policing of the Past.” Law & Social Inquiry 20(1): 7-50.

8 Службен весник на Република Македонија бр. 14/2008 и 64/2009.

9 За одлуката на Уставниот суд, види: http://www.ustavensud.mk/domino/WEBSUD.nsf

го истакне новиот квалитет на политичкиот систем кој почнавме да го градиме. Политички систем што е фундаметално различен од претходниот. Уставниот суд овие разлики ги перципира како потенцијална слабост на државата, поради што ја зацементира демократската држава низ почитувањето на принципот на владеење на правото. За Уставниот суд нема дилема дека принципот на владеење на правото во државата станува реалност кога уставот вистински и безусловно се применува и имплементира. Притоа заборави дека промената на правниот систем, во контекст на промената на политичкиот систем, можен е само доколку правото и институциите надлежни за негова имплеметација ќе бидат хармонизирани со новиот устав.

Новиот вредносен систем изразен низ нормите на Уставот мора да биде преточен низ правото и инкорпориран и применет во целото општество. Ова е оној вистински концепт на владеење на правото кој државите во транзиција го следат и услов новиот устав да стане реално применлив. Поточно, да биде хармонизиран со реалноста. Затоа, Уставниот суд не смееше лустрациониот процес да го разгледува надвор од аплицирањето на принципот на владеење на правото во држава која сè уште се обидува да излезе од социјализмот со човечки лик.

Уставниот суд, во контекст на лустрацијата, се повика на континуитетот на правните системи, со цел да докаже пред себе и граѓаните (па ако сакате и пред светот) дека „ние не сме исти со другите“. Инсистирањето на целосна беспоговорна конзистентност во следењето на принципот на владеењето на правото, во услови кога вредносните систем на новиот устав се променети, ја одрекува можноста да се примени лустрацијата како средство за испорачување на правда во македонското општество. Ваков ригиден правен формализам на некои судии е произлезен од непознавањето на позитивистичките правни традиции на Европа, датирани во периодот непосредно по Првата светска војна. Иако ваквиот позитивизам имал за цел да го зајакне граѓанскиот концепт на државите низ правната сигурност и стабилноста на правото, во својот подоцнежен период многу пати покажал недоследности и слабости. Во поглед на неправдата принципот „право е право“ се покажа како неуверлив и слаб во повоената историја на Европа. Легалистичката концепција како услов за политичка легитимација, според зборовите на Клемент Готвалд е „полнење стари чаши со ново вино“.[10]

Немам дилема дека дека Уставот на оваа држава не е вредносно неутрален; дека не е проста „демаркација на институциите и процесите“, туку дека ги изразува основните вредности на демократијата кои мора да добијат правна интерпретација. Не може да се одрече дека е потребно целосно прифаќање и почитување на принципот на легалитет како заокружен концепт на држава положена на правото; но, позитивното право не е просто формално легалитет,

[10] David Robertson, A Problem of their own, Solutions of their own: CEE Jurisdictions and the Problems of Lustration and Retroactivity, Workshop: Implications of enlargement for the rule of law and constitutionalism in post-communist legal orders European University Institute, Florence, 28-29 November 2003, p. 15.

туку интерпретација и апликација на правните норми кои се подредени на нивните основни цели; и дека правото мора да биде оценувано низ основните вредности на демократија инкорпорирани во новиот устав, а примената на правните норми од овој акт ќе биде премерувана низ новите вредности инкорпорирани во него. Тоа значи дека кога постои континуитет на правото од претходниот систем, мора да постои дисконтинуитет во вредностите од стариот режим. Поточно кажано, старото право мора да биде интерпретирано во светлото на новите демократски вредности. Токму тоа е поентата на правната сигурност на која заборави Уставниот суд во контекст на оценката на лустрацијата.[11]

Уставниот суд, во контекст на лустрацијата не успеа да изврши правна делегитимација на поранешниот режим како основен услов за аплицирање на принципот на правната сигурност. Ортодоксна апликација на идејата за правна сигурност и немање ограничувања во поглед на стекнувања на одредени погодности на поранешните политички елити, директно ја загрозува нивната сигурност и безбедност. Токму нивното отстранување од политичкиот живот на државата е гаранција дека ќе бидат безбедни и ќе биде испочитуван принципот на правната сигурност во однос на нив. Правната сигурност на оние кои ги кршеле правата на граѓаните во поранешниот режим е извор на правна несигурност на граѓаните и вице верса. Во контекст на овие два типа на правна сигурност, Уставниот суд на Република Македонија, во контекст на оправдување на правото за лустрација, наместо да даде приоритет на сигурноста на граѓанското општество, ги заштити денунцијантите.

Свесни сме дека приказната за лустрацијата во Република Македонија е приказна на политичко пазарење, политичка компетиција и градење на коалиции. Можеби затоа не може да нѐ напушти впечатокот дека кај нашите политички елити е присутен стравот да се соочат со грдата слика на сопственото политичко минато. За да продолжат да живеат со лажната, која успеаја да ја креираат во транзицијата. Колку долго ќе нѐ држат заложници на минатото зависи колку брзо лустрациониот процес вистински ќе заживее во Република Македонија. Времето веќе оддамна не е сојузник на овој процес.

---

[11] Повеќе за правната димензија на лустрациониот процес види: Roman Boed, „An Evaluation of the Legality and Efficacy of Lustration as a Tool of Transitional Justice“, 37 Columbia Journal of Transnational Law (1999) 357.

ABSTRACT

Dealing with the Communist past in Macedonia is still full of unresolved and deeply ambivalent problems due to the nature of its post-Communist transition and the nature of the newly constructed political institutions. All formal analyses done during these years confirms that Macedonian political elites remained reluctant to develop a political and legislative strategy to deal with injustices committed by the previous authoritarian regime. We never openly discussed the lustration process as a tool for removing the legacy of the previous Communist totalitarian regime, never assessed the utility of using lustration as a means for a country to deal with the legacy of human rights abuses of the past regime.

I do believe that the new Macedonian Lustration Law could make a change for the victims of the Communist regime and of the future. As for the victims, it will allow these people to heal and become normal citizens. As for the future it will help ensure that the past will not recur. But it is not happening in Macedonia. Macedonian Constitutional Court did not object to the constitutionality of the lustration process, but it refused to accept the prolongation of the prosecution period for a politically protected crime. It must be said that the Court ruling comes from the comfort of established western democracies. Hence, the new post-Communist political system was unsuccessful in the process of diminishing the political capital of denunciation. In the case of lustration Macedonian Constitutional Court jurisprudence was in favor of procedural over substantive values, in favor of a traditional continental European formalism. The Court has no doubt that Macedonia as an independent democratic state has a new political system fundamentally different from that of the previous regime. Disregarding the fact that the whole body of law must be brought into harmony, the new legislation kept in total harmony with the new Constitution, which did not happen in our country. Therefore the need for the prolongation of the lustration process must remain in place.

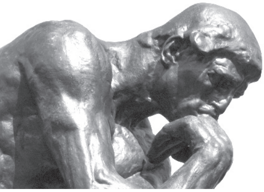

МАКЕДОНСКИТЕ ДРЖАВНИ ИНТЕРЕСИ И ЕВРОПСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ

—

автор: **Александар Спасеновски**

Остварувајќи ја визијата на Роберт Шуман, европските народи успеаја за само неколку децении да ги надминат милениумските конфликти кои ја обележаа европската но и светската историја. Раздорот и војните денес се заменети со одредена форма на заедништво и мир. Благодарение на вербата во можноста за мирна коегзистенција и придобивките од истата, наспроти загубите кои ги носи анимозитетот, оваа благородна идеја денес претставува наша реалност.

Согледувајќи ги културолошките сличности кои ги поврзуваат сите Европјани и ние Македонците се пронаоѓаме себеси токму во ова семејство, во кое под чадорот на генералната идеја секоја држава и народ ги зачувува и унапредува своите културолошки и национални специфичности.

Република Македонија, која својот пат кон Унијата го започна пред речиси дваесет години, направи голем напредок од своето осамостојување до денес. Се соочувавме со големи проблеми и сè уште се соочуваме со одредени предизвици во оваа голема трансформација. Меѓутоа, доколку погледнеме назад можеме да бидеме задоволни од постигнатото. Како и Унијата, успеавме да се издигнеме од пепелот на минатото и да зачекориме кон иднината. Иднина која за прв пат го обединува целиот континент. Да се биде современик на едни вакви просперитетни времиња е посебна привилегија. Не секојдневно се укажува

можност да се биде сведок при формирањето на ваква специфична заедница. Уште поретка е можноста да се биде дел од таа заедница. Европа, Европјаните, а како дел од оваа група и Македонците, заслужија да ги дочекаат овие времиња. Изодениот макотрпен пат беше подеднакво тежок како за Унијата така и за Република Македонија. Доколку повлечеме паралели ќе видиме дека се соочивме со речиси исти потешкотии. Тргнувајќи од една незавидна позиција која ја отсликуваа недостаток на слога, затвореност на општеството, кревок мир и економска стагнација и истрошеност, успеавме да ги свртиме приликите во дијаметрално спротивна насока. Овој тежок процес, кој сè уште трае, е нешто со што треба да се гордееме. Тоа претставува големо постигнување кога еден народ или цивилизација ќе успее да направи толку радикални промени кои, иако далеку од лесни, се апсолутно неопходни за просперитетот и благосостојбата на луѓето.

Заслугите за овој напредок на Република Македонија се заслуги на целото наше општество. Интеграцијата во европското семејство е стратешка цел и определба на нашата држава. Таа е приоритет и претставува единствена посакувана насока по која треба да се движиме, за сите политички партии и за сите граѓани. Кон исполнувањето на оваа цел со голема посветеност и труд работат и сите државни институции. Доказ за тоа е и значителното приближување на Државата до Унијата во изминатиот период во кој успеавме да ги отстраниме визните бариери и да добиеме позитивна препорака од Европската комисија за отпочнување на пристапните преговори. Без компромиси, со решителност ја движиме нашата држава до зацртаните цели. Константата во оваа битка се македонските граѓани. Без оглед на разните промени низ годините, сите политички и неполитички субјекти, водејќи се од интересот на македонската нација, со поголем или помал успех ги преземаа неопходните чекори кои водат до асоцијација, а на крајот и интеграција во Европската Унија. Задоволство е да се погледне назад и од оваа перспектива да се согледаат времињата кои изминале. Од денешна гледна точка уште повеќе ги цениме напорите вложени во исполнувањето на овој приоритет. Република Македонија истрајно и со голема посветеност ги исполнуваше барањата и критериумите поставени од челниците на Унијата, дури и кога се наметнувале други проблеми кои се заканувале да го загрозат евроинтегративниот процес на државата. Во секој случај, убаво е кога за сработеното ќе се добие соодветен надоместок. Споменатата препорака за добивање на датум за преговори и добивањето на безвизен режим со земјите од Шенген зоната се резултат на наведените заложби и напорната работа на институциите. Овие одлуки се знак дека нештата на чие подобрување работиме се адекватно реформирани и дека нашите акции и реално нè доближуваат до европското семејство. Придобивките од овие постигнувања, во крајна линија, најмногу ќе ги почувствуваат граѓаните на нашата држава.

Симнувањето на Шенгенскиот ѕид значи многу за една мала држава како Република Македонија. Преку исполнувањето на неопходните критериуми

поставени пред нас од страна на Европската Унија, кои ги гарантираат безбедноста и контролата на границите, успеавме дополнително да ги доближиме нашите народи. Со оглед на тоа што Унијата функционира како сплет на блиски но сепак различни култури, од особена важност е можноста македонските граѓани непречено да патуваат во земјите членки на Шенген зоната. Ова прашање својата тежина ја демонстрира во неколку полиња. Тука првенствено е стекнувањето на чувството дека припаѓаме на едно пошироко семејство од кое повеќе не нè делат долги процедури за добивање визи. Македонските граѓани преку неопструираната посета на државите кои членуваат во Европската Унија добиваат уникатна можност непосредно да се запознаат со своите европски сограѓани. На овој начин се придонесува за зближување на нашите култури и нации и за стекнување на подобро взаемно разбирање за поединостите кои нè прават уникатни. Понатаму, олеснето е и водењето бизнис помеѓу државјаните на Република Македонија и државјаните на Европската Унија. Како што и самите почетоци на Унијата во Заедницата за јаглен и челик потврдуваат, шансите за заработка од взаемната соработка резултираат со формирање трајни и продлабочени врски помеѓу различните страни кои учествуваат во овој процес, дел од кој сега можат да бидат и македонските граѓани. Евидентно е дека секој вид бариери кои ги одделуваат луѓето од сродни култури, кои делат сродни вредности, се одразува негативно за развојот како на економијата така и на општеството. Затоа ова постигнување е историско и особено вредно за нашата држава.

Уште еден мошне значаен и маркантен настан кој ги обележува односите помеѓу Република Македонија и Европската Унија е добивањето на препорака за доделување на датум за почеток на пристапните преговори. Макотрпната работа и искрената посветеност во спроведувањето на реформите во државата ги исполнија очекувањата. Резултатите на напредокот во полето на доближување на нашите правила и стандарди до оние пропишани од Унијата ѝ овозможија на Европската комисија да препорача почеток на преговорите за зачленување на нашата држава во поширокото европско семејство. Со една вака силна верификација на постигнатото ние, како нација и како земја кандидат, дополнително се мотивираме и добиваме нов елан за спроведување на преостанатите обврски кои добивањето полноправно членство ги налага. Иако не може да се скрие задоволството за оствареното, мораме да останеме свесни дека има уште доста работа пред нас. Позитивниот аспект на сето тоа е дека во сложениот процес на достигнување на европските стандарди ние градиме едно подобро општество за нас и за идните генерации. Иако ваквата далекусежност на нашите сегашни акции дополнително нè обременува и нè приморува внимателно да постапуваме, истовремено неопходно е овој пат да го изодиме со забрзано темпо. Сето ова од причина што е потребно, колку е можно поскоро Република Македонија да го заземе своето место во Европската Унија.

Во поглед на соработката помеѓу институциите на Република Македонија и Европската Унија, како пратеник во Собранието на Република Македонија и претседавач со македонската делегација на Мешовитиот парламентарен комитет сакам да ја наведам и добрата соработка која ја имаме со нашите колеги од Европскиот парламент. На нашите средби активно работиме на зацврстување на односите помеѓу Република Македонија и Европската Унија и на продлабочување на нашата взаемна соработка. За нас директната комуникација со оваа почитувана институција е од голема вредност особено поради можноста која ја имаме да ги споредиме и дискутираме нашите ставови за широк спектар на теми кои се поврзани со зачленувањето на Државата во Унијата. Понекогаш истите се блиски, понекогаш различни, меѓутоа она што е важно е дека во духот на европското заедништво и во духот на демократската традиција која е создадена на овој континент имаме можност отворено да разговараме за тие теми кои се од голема важност и кои му го даваат обликот на нашето општество. Со оглед на тоа што станува збор за директни репрезенти на народите на Унијата и на Република Македонија, усогласените ставови кои произлегуваат од овие средби ги отсликуваат вредностите, традициите и светогледите кои нѐ прават толку блиски и сродни. Затоа претставува задоволство да се соработува со институција која отворено стои зад процесот на проширување и која ја поддржува аспирацијата на Република Македонија за членство во Унијата.

Вратите на Унијата се речиси отворени. Иако сме поблиску од кога и да е до добивање на полноправно членство, сепак е потребно да имаме на ум дека работата мора да продолжи. Потребно е дополнително да ги засилиме нашите напори и да ги исполниме нашите обврски, за да им овозможиме на нашите европски пријатели непречено и без потешкотии да го исполнат својот дел од договорот. Останува да се изоди последната етапа од ова патување, меѓутоа таа најчесто е и најтешката. За да бидеме сигурни дека нема да потклекнеме на самиот крај потребно е сите државни институции да бидат подготвени за финалниот чекор. Наша обврска е да сториме сѐ што е во рамките на нашите можности да ја исполниме нашата обврска кон македонските граѓани но и кон нашите предци кои можеле само да мечтаат за слободна и европска Македонија. Во тој случај, откако ние ќе го направиме своето, во рацете на нашите европски партнери е комплетирањето и затворањето на овој процес. Најважно од сѐ е да не се губи ниту надеж ниту време ниту енергија на споредни околности кои би можеле негативно да се одразат на дведецениския труд кој целокупното македонско општество го вложи во постигнувањето на оваа цел. Како и во минатото така и сега ќе има разни дистракции кои ќе го одвлекуваат нашето внимание, но императивно е да останеме фокусирани на исполнување на зацртаните цели.

Македонија успеа да постигне многу. Денес нашата татковина е многу понапред од она што беше во годините по нејзиното осамостојување од поранешна Југославија. Иако понекогаш ни се чини дека нештата се одвиваат со забавено

темпо, доволно е да погледнеме назад и да се потсетиме на сето она што сме го оствариле. Она што пред десет години ни изгледало недостижно денес е реалност. Ако патувањето без визи беше стремеж и копнеж кој изгледаше далечен и недостижен, денес истиот е реалност. Ако добивањето кандидатски статус беше исклучително исчекуван датум, денес тој е заменет од очекувањето на датум за почеток на преговорите, датум кој од изгледот на нештата не е премногу далеку. Како што постепено ги остварувавме минатите цели, кои денес ни делуваат толку обични, така и целите кои ги имаме сега пред нас еден ден ќе претставуваат подеднакво обични нешта како и претходните. Затоа мораме да бидеме свесни дека иако тоа не можеме да го забележиме во моментот, ние константно се движиме напред, нашиот труд и упорноста сè повеќе нè доближуваат до Европската Унија. Она што е потребно е да продолжиме со исто темпо, бидејќи само така можеме да ги оствариме нашите заеднички заложби.

ABSTRACT

Realizing the vision of Robert Schuman, the peoples of Europe managed in only a few decades to overcome millennia-long conflicts that marked both European and world history Today, division and wars are replaced by a certain form of togetherness and peace. Due to the belief in the possibility for a peaceful co-existence and its benefits as opposed to the losses brought about by animosity, today this noble idea is our reality. Aware of the cultural similarities that connect all the Europeans, we, Macedonians, also see ourselves in this very same family where, under the umbrella of the general idea, each state and nation nourishes and advances its own cultural and national specific features. Macedonia has made great progress. Today, our country is much more advanced in comparison to what it was in the years after it gained its independence from former Yugoslavia. Although sometimes it seems that the pace of development is not as fast as we would desire, it is enough to look back and remind ourselves of all we have achieved. That which seemed unattainable ten years ago, today is our reality.

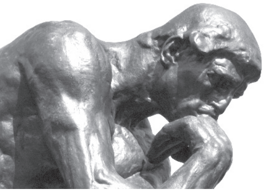

НЕФОРМАЛНИТЕ МРЕЖИ ВО МАКЕДОНИЈА: ВЛИЈАНИЕ И АКТИВНОСТ[1]

—

автор: Климе Бабунски

ВОВЕД

Современото поимање на демократијата и нејзиниот развој, ја нагласува нејзината двострана појавност.[2] Од една страна, се бараат решенија за реформирање, скротување и контролирање на државната моќ, од друга страна се бараат решенија за преструктурирање, за артикулирање и за ефектуирање на граѓанското општество. Капацитетот на демократските процеси зависи од институциите и од правилата според кои институциите функционираат, но и кога се имаат најдобрите институции и правила, тие сепак не се доволна гаранција за непречен демократски развој. Всушност, реформите или демократизацијата во пост-комунистичките држави покажуваат бројни примери на ограничен успех, затоа што или се превидува или се игнорира менталитетот, секојдневното однесување, не само на оние кои ги донесуваат одлуките и управуваат со институциите, туку и на граѓаните воопшто. Паралелно на правилата, со кои се формализираат односите, постојат редица неформални односи кои може да бидат поттик, но може да бидат и кочница во создавањето на „зрелата демократија". Промената

---

1 Со оглед на правилата на списанието Политичка мисла во врска со големината на објавените текстови, ова претставува бележито скратена верзија на статија под ист наслов, која може да се прочита на http://www.isppi.ukim.edu.mk/godisnik_trd_vo_str.html

2 За ова подетално во Дејвид Хелд, „Модели на демократија", стр. 351, Академски печат, Скопје, 2008.

на правилата и на институциите е полесниот дел од работата, а далеку потешко е менувањето на менталитетот, менувањето на однесувањето, кои се пред сè последица на одредена „култура на неформално однесување“, резултат на одредена политичка култура. Во овој контекст, вообичаено преовладува ставот дека малку се знае за фактичкото функционирање на институциите, во услови на изложеност на неформални мрежи и односи. Токму затоа, истражувањето на неформалните односи и мрежи претставува вонредно голем предизвик, кој ја надминува „академската љубопитност“ за функционирањето на институциите, и претставува сериозен индикатор за нивото на демократизација.

КАТЕГОРИЈАЛЕН АПАРАТ И ИСТРАЖУВАЧКА МЕТОДОЛОГИЈА

Пристапот кон неформалните практики или неформалните односи, во рамки на Проектот,[3] се темелеше врз неколку основни поими, меѓу кои централно место имаше поимот „неформални мрежи“. Поимот „неформална мрежа“ (понатаму во текстов НФМ), беше дефиниран како „неформален круг на лица кои се во можност и сакаат да си помогнат едни на други“. Луѓето кои се поврзани во НФМ имаат корист од тоа што ѝ припаѓаат на мрежата, и оттука имаат интерес да ја одржуваат мрежата. Постои чувство на обврска кон другите луѓе од мрежата, а повеќекратното пропуштање да се дејствува во согласност со желбите на другите лица од мрежата, може да доведе до отуѓување или отфрлање од мрежата.

Проектот имаше неутрален пристап кон поимот неформални мрежи, а позитивната или негативната оцена за ваквата општествена практика зависи од начинот на кој се користат и од целите за кои се употребуваат НФМ. Истражувачкиот интерес на Проектот не беше фокусиран кон одделен случај и негово емпириско мапирање, туку интересот беше сосредоточен првенствено кон начините на кои НФМ се активни во општетството, особено наспроти формалните односи.[4]

Оваа статија се фокусира врз релативно мал, но вонредно важен дел од квалитативниот дел од истражувањето. Имено, цел ни е да ги претставиме ставовите на соговорниците и нивната аргументација, во врска со влијанието и активноста на НФМ во земјава, како и оцените за корисноста или штетноста

---

3 Проектот под наслов „Постконфликтна реконструкција, неформални практики и корупција: случајот на Босна и Херцеговина, Македонија и Србија“ 2006-2010 година, беше координиран од норвешкиот Институт за урбани и регионални истражувања, а беше финансиран од Советот за истражување на Норвешка. Автор на концепциското осмислување и раководител на проектот, во сите три земји, е д-р Асе Берит Гроделанд, а со реализацијата на проектот во Република Македонија раководеше авторот на текстов.

4 Од методолошки аспект важно е да се нагласи дека овде ќе бидат користени податоци обезбедени преку квалитативни истражувачки методи. Во 2007 година беа направени 135 продлабочени интервјуа, по 15 претставници од одделен сегмент на елитата. Примерокот ги покриваше следниве сегменти на елитата во Македонија: (1) избрани претставници; (2) партиско-политички претставници: именувани високи функционери во државната администрација или во политичките партии; (3) раководни лица од невладини организации, при што беа вклучени и странски невладини организации или фондации со свои канцеларии во Македонија; (4) сопственици и уредници во медиуми; (5) раководни лица во домашни претпријатија; (6) раководни лица во странски претпријатија; (7) раководни службеници кои се одговорни за јавни набавки; (8) судии и обвинители; (9) раководни лица во странски организации, активни во пост-конфликтна реконструкција. Вака сегментираниот примерок беше структуриран на три нивоа: национално ниво, ниво на главен град и ниво на конфликтно подрачје – Тетово.

од НФМ, за тоа дали ја поттикнуваат корупцијата, како и оцените за (не) постоењето на политичката волја да се намали негативното влијание на НФМ.

ВЛИЈАНИЕ НА НФМ И СЕКТОРИ ВО КОИ НФМ СЕ НАЈВЛИЈАТЕЛНИ

Најголем дел од одговорите од сите соговорници (84 %) оценуваат дека НФМ во Македонија се влијателни. Ваквиот став е особено чест кај претставниците од медиумите и од НВО, но и кај претставниците на странските фирми. За поимањето на влијанието јасно зборуваат следниве одговори: „... врската меѓу политиката и олигархијата е целосно неформална, но многу моќна и влијателна. Во таквите мрежи се инволвирани и други структури, како судство, што ги прави уште помоќни. Во ова се инволвирани и највисоки нивоа на администрацијата, што е повторно поврзано со политиката, а тука се и некои медиуми, кои се поседувани од ваквите мрежи. НФМ играат водечка улога во изборот или именувањето на службениците. ... тие дури ја контролираат државата. ... За да ги завршите работите, треба да сте дел од овие НФМ".

Сектор во кој НФМ се највлијателни се политичките партии! Ваквите одговори се најчести – нешто повеќе од една четвртина одговори од сите испитаници. Индикативно е што избраните претставници, почесто од сите други, ги посочуваат политичките партии како сектор во кој НФМ се највлијателни, при што како особено провокативен би го посочиле следниов одговор: „... и сеедно дали делуваат како позиција или опозиција, тие ги чуваат нивните канали. Тие имаат техники, со цел да го сочуваат нивното незаконски стекнато богатство". Со значително помал број одговори, но сепак, како втор најчесто посочуван сектор каде НФМ се највлијателни е судството. За ваквото влијание илустративен е следниов исказ: „Ако НФМ влијае, тоа го прави особено преку владејачката партија, а влијанието може да биде усмерено и врз ... судството, но тоа оди потешко. Сепак, влијанието може да се реализира при избор и именување на судии. Потоа би било лесно ...".

НЕФОРМАЛНИТЕ МРЕЖИ – КОРИСНИ ИЛИ ШТЕТНИ?

Несомнено, клучен аспект во врска со мрежите, освен веќе изложените аспекти за нивната активност и влијание, е и прашањето за нивната корисност или штетност. Во голем број случаи постои двојство, соговорниците нагласуваат дека НФМ може да бидат и корисни и штетни. Сепак, секој втор одговор мрежите ги оценува како штетни, а само две петини од вкупниот број одговори, НФМ ги оценуваат како корисни. Најкритични кон НФМ се соговорниците од групите: медиуми, домашни фирми и јавни набавки. Штетноста од НФМ ја опишуваат како „фарса за демократијата", а ја идентификуваат во тоа што „НФМ се обидуваат да управуваат со општествениот живот, или да го преусмеруваат влијанието од одделни теми ... заради нечии интереси, ... кои многу често се интереси на одредени бизнис групи". За оние кои НФМ ги оценуваат како „безрезервно штетни", тие се „најлесниот начин за да се

заобиколи законот, тие се штетни за развој на општеството, за развој на економијата“.

ДАЛИ НЕФОРМАЛНИТЕ МРЕЖИ ПОТТИКНУВААТ КОРУПЦИЈА?

Судејќи според одговорите од сите групи, може да се каже дека НФМ претставуваат своевиден инкубатор за корупцијата: 115 одговори оценуваат дека ваквите мрежи ја олеснуваат корупцијата, а во само 7 одговори е искажан спротивен став: НФМ не ја олеснуваат корупцијата.

Индикативно е што партиско-политичките претставници, иако се од различни, па и спротивставени партии, покажуваат целосно едногласие: сите оцениле дека НФМ ја олеснуваат корупцијата. Ваквиот заеднички именител, сепак, има јасно препознатливи нијанси, од една страна се одговорите: „Да, на секој начин. Почнувајќи од Премиерот во Владата, сите тие се инволвирани на некој начин“; а од друга страна се оценува: „Имам впечаток дека ваквата пракса е минимизирана во сегашниов период, затоа што Владата е цврсто одредена да се бори против овие девијантни појави“. Оценувајќи дека НФМ ја олеснуваат корупцијата, претставниците од медиумите објаснуваат: „... ако луѓето се дел од силните структури на власта, тие може да го олеснат пристапот до тендери, пари, фондови ...“; или ги опишуваат појавите на корупција во сопствената сфера: „Владата ги корумпира медиумите, за да ја добие нивната поддршка. Ако имате корумпирано судство, корумпиран здравствен систем, тешко е да се верува дека новинарството не е корумпирано.“. Соговорниците судии и обвинители, посочуваат на искуства од сопствениот сектор: „Не можам да тврдам дека нема вакви работи во судството. Понекогаш примаме судски одлуки од пониските судови кои индицираат ... дека или судијата од пониският суд е ’легален далтонист‘ или нема никакво знаење од примена на законите“.

(НЕ)ПОСТОЕЊЕ НА ПОЛИТИЧКА ВОЛЈА ДА СЕ НАМАЛИ НЕГАТИВНОТО ВЛИЈАНИЕ НА НФМ

Незначително се побројни одговорите кои оценуваат дека во Македонија не постои политичка волја да се намали негативното влијание на НФМ, во однос на одговорите според кои ваква волја постои.

Најголем број одговори дека постои политичка волја има во групите: политичко-партиски претставници и избрани претставници, а нивната аргументација е или во вербата во Премиерот или во вербата во активностите на Владата и на институциите, во новата регулатива и во намалувањето на дискреционите права. Но и во рамки на ваквите ставови, со кои се потврдува постоењето на политичка волја, се нагласува дека таквата волја често е „само декларативна“, и се поставува прашањето: „... дали е таа доволна, ... дали ќе се истрае и дали ќе се успее во намерите“. Наспроти ваквата верба, соговорниците од медиумите, од невладините организации и од странските донатори, покажуваат нагласен песимизам: два пати почесто одговараат дека

нема политичка волја да се намали негативното влијание на НФМ. Нивната аргументацијата ја нагласува поврзаноста на политичарите со НФМ: „Сè уште нема критична маса ... првенствено затоа што политичките партии и политичарите сè уште имаат голема корист од мрежите, ... кои се главните финансиери на политичките партии“. Оцените за недостаток од политичка волја се темелат и врз неефикасноста да се расветлат бројните афери, врз недоволната транспарентност во намалувањето на негативното влијание на НФМ, како и врз отсуство на корисни НФМ, оние кои треба „да работат кон подигање на свеста и градење на јавното мислење“.

ЗАКЛУЧОК

Централното прашање е во која мера може да се реализира основниот принцип на демократијата: врз основа на правила и институции, кои се еднакви за сите, да се контролира моќта на државниот апарат, ако токму тие стожерни елементи се изложени на притисок од неформалните мрежи.

Сумарната реконструкција на ваквиот секојдневен притисок врз институциите, но и врз цивилното општество, врз основа на резултатите од истражувањето, недвосмислено покажува: (1) Неформалните мрежи во Македонија се влијателни, а нивното влијание е организирано и се простира врз сите сфери. (2) НФМ се највлијателни во политичките партии. Истовремено, јасно е дека таквата своја „вгнезденост“ мрежите успеваат оптимално да ја инструментализираат, односно токму преку моќта на политичките партии, го зајакнуваат и шират сопственото влијание. (3) Елитата иако свесна за амбивалентноста на мрежите: тие може да бидат и корисни и штетни, сепак два пати почесто оценува дека неформалните мрежи се штетни, отколку што оценува дека се корисни. Ваквите оцени се важен показател за актуелната природа на НФМ во Македонија. (4) Елитата е вонредно хомогена во оцените дека неформалните мрежи ја поттикнуваат корупцијата. (5) За жал, ваквата заедничка свест за врската: неформални мрежи – корупција, е со „краток рок“. Елитата е „поделена на две“ кога го оценува (не)постоењето на политичката волја за намалување на негативното влијание на неформалните мрежи. Оние кои ја персонализираат и институционализираат политичката волја: партиско-политичките и избраните претставници – најчесто оценуваат дека таквата волја постои. Од друга страна, токму оние кои, во име на цивилното општество, професионално ја набљудуваат политичката сцена, па оттука и (не)постоењето на политичката волја, претставниците на медиумите, на НВО и на странските донатори, најчесто оценуваат дека таквата волја не постои.

Очигледно, културата на „неформално однесување“ предизвикува искривена диоптрија, особено кога треба да се идентификуваат решенијата за намалување на негативното влијание на неформалните мрежи. Таквата искривеност спречува да се создадат решенија за контролирање на државната моќ, но исто така спречува да се артикулира и граѓанското општество. Токму заради персонално-институционалната затвореност, самодоволност и некритичност

на власта, во чија основа се неформалните мрежи, граѓанското општество ја губи можноста да биде динамичен коректив на правилата и институциите. Двостраноста на демократијата се претвора во двојност, на два, разделени, па и спротивставени света.

Користена литература:

Хелд, Дејвид. *Модели на демократија*, Скопје, Академски печат, 2008

Garmaise, J. Mark and Moskowitz, J. Tobias. *Informal Financial Networks: Theory and Evidence,* The Review of Financial Studies, Winter (2003), vol. 16, no. 4, pp. 1007-4;

Tisne, M., and Smilov, D., *From the Ground Up Assessing the Record of Anticorruption Assistance in Southeastern Europe,* Budapest: Central European University, 2004

Czarnota, A., Krygier, M. and W. Sadurski, eds., *Rethinking the Rule of Law after Communism.* Budapest: Central European University Press, 2005.

Grødeland, Å., Berit. "*Red Mobs*", "*Yuppies*" *and* "*Lamb Heads*"*: Informal Networks and Politics in the Czech Republic, Slovenia, Bulgaria and Romania,* paper presented at the ICCEES VII World Congress, Berlin, 25-30 July 2005.

Grødeland, Å., Berit. *Informal Networks and Corruption in East Central Europe,* paper prepared for Conference on "Corruption and Scandals in the Public Service and the Political System", Panteon University of Social and Political Sciences, Athens, 2003.

Miller, W.L., Grødeland, Å.B. and T.Y. Koshechkina, *A Culture of Corruption? Coping with Government in Post-communist Europe,* Budapest: Central European University Press, 2001.

Sandholtz, W., and Gray, M., *International Integration and National Corruption,* University of California, 2001

ABSTRACT

Democracy is continuous looking for solutions how to control the power of the state, actually how to articulate and provide a workable civil society. The solution is in establishing rules and institutions which will guarantee the equal rights of the citizens. Democratization, especially in the post-Communist countries, is facing enormous challenges in reforming mentality, everyday behavior and political culture. Researching informal relations and networks is not only an acceptance of such a challenge, but also an indicator of the level of established democracy. Hence, the central question that arises from these issues is what the level of democracy in Macedonia is. The answer to this question is based on the answers of the list of questions such as the following: (1) Whether informal networks in Macedonia are influential and in what sphere they are the most influential; (2) Whether informal networks are more useful or more harmful for the society and whether they facilitate corruption; (3) Is there a political will to reduce the negative influence of informal networks?

Key words: *infromal relations, informal networks, influence of informal networks*

Климе Бабунски е вработен во Институт за социолошки и политичко–правни истражувања од Скопје. Има раководено или ко-раководено со над триесет истражувачки проекти со широк спектар на предмети на истражување, каде се јавува и како автор на истражувачките извештаи.

Сфери на потесен професионален интерес му се пред сè: слободата на говорот и слободен пристап до информации, регулатива на медиуми и комуникациска политика, јавно мислење и односи со јавност.

Трајко Вељаноски (1962) на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј" ги завршува студиите по правни науки, а во 1988 година го полага адвокатскиот испит. Своето политичко ангажирање го започнува во 1993 година со вклучувањето во ВМРО-ДПМНЕ. Во 1999 година е избран за потсекретар во Министерството за правда на Владата на РМ, каде што набргу станува и заменик министер. Во повеќе изборни циклуси е ангажиран како член на Државната изборна комисија. На парламентарните избори во 2006 година е избран за пратеник во Собранието на Република Македонија и повторно на изборите во јуни 2008 година. На конститутивната седница на новиот собраниски состав е избран за претседател на Собранието на Република Македонија.

Проф. д-р Ахмед Давутоглу е турски политиколог. Во 2002 година е именуван за главен советник на Премиерот за надворешна политика. Професорот Давутоглу има објавено неколку книги и текстови за надворешната политика, од кои некои се преведени на неколку јазици, вклучително и јапонски, португалски, руски, арапски и албански.

Проф. д-р Ѓорге Иванов е професор по политички науки на Правниот факултет „Јустинијан I" во Скопје. Бил член на Советот на директори на европските постдипломски студии за демократија и човекови права на Универзитетот во Болоња и координатор на курсот за демократија. Од 2001 година е раководител на Политичките студии при Правниот факултет во Скопје. Од 2008 година претседател е на Одборот за акредитација на високото образование на Република Македонија. Бил раководител на повеќе проекти од областа на високото образование. Има објавувано трудови во повеќе британски, американски и германски стручни и еминентни списанија. На претседателските избори во април 2009 година д-р Ѓорге Иванов е избран за Претседател на Република Македонија.

Д-р Трендафил Ивановски е роден 1946 година во Бадилен, општина Струмица. По дипломирањето на Правниот факултет во Скопје во 1969 година работи во Собранието на СРМ како вршител на должноста секретар на Законодавно-правната комисија, од 1972 година работи како советник во

Републичкиот секретаријат за законодавство и организација, од 1977 година бил секретар на Собранието на општината Карпош, од април 1982 година – секретар на Собранието на Град Скопје. Од 1993 година работи во Уставниот суд на Република Македонија, со статус на државен советник.

Во континуитет учествува во стручната работа на измените на Уставот на СРМ од 1969 година до донесувањето на Уставот на Република Македонија од 1991 година. Во јуни 1990 година ја одбранил докторската дисертација на тема „Градските заедници во комуналниот систем“ со што се стекнал со академски степен – доктор на правни науки. За судија на Уставниот суд на Република Македонија е избран на 7 мај 2003 година, а за Претседател на Судот на 2 ноември 2007 година.

Проф. д-р Звонимир Јанкулоски е декан на Правниот факултет на Универзитетот „Американ колеџ“ – Скопје. Магистрирал и докторирал во областа на меѓународното јавно право во 1990 година. Постдокторските студии ги продолжува во Центарот за човекови права на Универзитетот во Есекс, како стипендист на Британската влада и на Универзитетот во Беркли – Калифорнија како фулбрајтов стипендист. Својот научен интерес проф. Јанкулоски го фокусира на проучувањето на концептот на човековите права и нивната имплементација на меѓународен план. Објавил осум книги и голем број статии во таа област. Член е на тимот за преговори со ЕУ за Договорот за стабилизација и асоцијација во делот за правда и внатрешни работи и е еден од изготвувачите на Извештајот за компатибилност на македонскиот правен поредок со Европската конвеција за човековите права. Во периодот од 2002 до 2005 година е амбасадор и постојан претставник на Република Македонија во Советот на Европа во Стразбур.

Андреас Клајн (1972) во 2000-тата ја отвори канцеларијата на Фондацијата „Конрад Аденауер“ во Скопје и истата ја раководеше до 2004. Заедно со актуелниот претседател на Република Македонија д-р Ѓорге Иванов го основаа и издадоа кварталното списание „Политичка мисла“. Денес Андреас Клајн раководи со регионалната канцеларија на Фондацијата „Конрад Аденауер“ за балтичките држави со седиште во Рига/Летонија, како и со регионалниот проект на Фондацијата „Соработка на земјите од Балтичко Море“.

Сашо Клековски, Прв извршен директор, Македонски центар за меѓународна соработка, skl@mcms.org.mk; www.mcms.org.mk. Роден е на 13 април 1966 година во Скопје. Завршил Медицински факултет во Скопје. Оженет е со Ана и има две деца, Ангелина и Никола. Неговото искуство е дваесетгодишна работа на раководни позиции во граѓанскиот сектор. На крајот на осумдесеттите и почетокот на деведесеттите ги води Сојузот на студентите по медицина на Македонија и Сојузот на студентите на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Во 1993 година е еден од основачите, а од 1994 година е извршен директор на Македонскиот центар за меѓународна соработка. Од 1998 до 2008 година е застапник на Македонската развојна фондација за претпријатија. Тој е член на повеќе комитети во Македонија и во странство, вклучувајќи и во Управниот одбор на Транспарентност Македонија. Потпретседател е на Деловниот совет на Универзитетот Американ колеџ – Скопје. Тој е прв ко-претседател на Заедничкиот консултативен комитет на граѓанското општество меѓу Европската Унија и Република Македонија за периодот 2009-2010 година.

Сашо Кокаланов, роден 1977, новинар и писател, од 2008 година е главен и одговорен уредник на дневниот весник „Дневник".

Бујар Лума е еден од најистакнатите интеркултурни медијатори меѓу младите во балканските региони зафатени со конфликти. Основач е на ЛОЈА, Центарот за соработка на Балканот (CBC LOJA). ЛОЈА е невладина, непрофитна и непартиска организација основана во 1999 како одговор на етничките конфликти во поранешна Југославија. Како театарски режисер по вокација, во својата работа ги применува современите театарски техники со цел да се воспостави ефикасен интеркултурен дијалог меѓу децата и младите. Иницијативите покренати од ЛОЈА во средини во кои владеат етнички тензии станаа модел којшто е применуван и во Република Македонија и во поширокиот регион.

Д-р Васко Наумовски (1980) дипломирал меѓународно право на Правниот факултет во Скопје, магистрирал на Рајнскиот универзитет „Фридрих Вилхелм" во Бон, Германија, а магистрирал и на Правниот факултет во Скопје, на теми од областа на интеграцијата на Република Македонија во Европската Унија. Во 2008 година докторирал на Правниот факултет „Јустинијан Први" во Скопје на тема од областа на влијанието на европските институции и проширувањето на Европската Унија со државите од Западниот Балкан. Од 2005 година работи на Њујорк универзитетот Скопје, на Факултетот за меѓународни односи, политика и европски студии, каде што во 2008 година бил избран во наставно-научното звање доцент по меѓународно право и право на ЕУ. Од 2009 е заменик претседател на Владата на РМ за европски прашања.

Александар Спасеновски, роден 1980 година, магистер по меѓународна политика, докторант по правно-политички науки на Правниот факултет „Јустинијан први", асистент на истиот факултет, поранешен стипендист на Фондацијата „Конрад Аденауер" и пратеник во Собранието на Република Македонија.

Ерван Фуере (1946) - неговата кариера во Европската комисија започнува во 1973 год. при Генералниот директорат за надворешни работи. Во 1984 год. назначен е за Заменик шеф на Делегацијата на Европската комисија за Латинска Америка со седиште во Каракас, Венецуела, а потоа и како прв Шеф на делегациите во Мексико, Куба и Јужна Африка и во 2002 Шеф на Делегацијата во Словенија. Во 2005 год. е назначен за Специјален претставник на Европската Унија и Шеф на Делегацијата во Република Македонија.

Klime Babunski works at the Institute for Sociological, Political and Juridical Research in Skopje. He has conducted more than 30 research projects with a wide spectrum of research subjects, where he is also the author of research reports.

His main fields of professional interest are freedom of speech and freedom of information, communication policy and regulation of mass media systems, public opinion and public relations.

Professor Ahmet Davutoğlu holds a degree in political sciences. In 2002 he was appointed Chief Adviser to the Turkish Prime Minister and in 2009 he was appointed Minister of Foreign Affairs of Turkey. Professor Davutoglu has published several books and articles on foreign policy, some of which have also been translated into several languages including Japanese, Portuguese, Russian, Arabic, Persian and Albanian.

Erwan Fouéré (1946) His career in the European Commission started in 1973 in the Directorate General for External Relations. In 1984 he was appointed Deputy Head of Delegation of the Delegation of the EC for Latin America with headquarters in Caracas, Venezuela and after that, first Head of Delegation in Mexico, Cuba, and South Africa. In 2002 he was appointed Head of Delegation for Slovenia and in 2005 he was appointed as the European Union Special Representative and Head of Delegation in the Republic of Macedonia.

Dr. Gjorge Ivanov is Professor of Political Sciences at the Iustinianus Primus Faculty of Law in Skopje. He was member of the Council of Directors of the European Postgraduate Studies on Democracy and Human Rights at the Bologna University. In 2001 he was elected Head of the Political Studies Department at the Faculty of Law in Skopje. In 2008 he was president of the Higher Education Accreditation Board of the Republic of Macedonia and headed numerous higher education projects. He has published articles in many British, American and German scholarly journals. Dr. Gjorge Ivanov is the current President of the Republic of Macedonia elected in the 2009 presidential elections.

Trendafil Ivanovski, **Ph.D**. (Badilen, Municipality of Strumica, 1946). After graduation from the Faculty of Law in Skopje in 1969 he worked as Secretary of the Legislative Commission at the Assembly of the Socialist Republic of Macedonia. From 1972 he was adviser at the National Secretariat for Legislation and Organization. In 1977 he worked as Secretary of the Municipality of Karpoš and of April 1982 as Secretary of the Skopje City Council. From 1993 he was state adviser at the Constitutional Court of the Republic of Macedonia. He was continuously involved in expert activities related to amendments made to the Constitution of 1969 until the enactment of the new state Constitution in 1991. In June 1990 he

obtained his Ph.D. degree in legal sciences with his thesis "City communities in the communal system". On 7 May 2003 he was elected Judge of the Constitutional Court of the Republic of Macedonia, and on 2 November 2007 its President.

Prof. Dr. Zvonimir Jankuloski is Dean of the Faculty of Law at the University American College Skopje. He holds an MA degree in public international law and a Ph.D. degree in the same field (obtained in 1990). He continued his post-doctoral studies at the Human Rights Centre at the University of Essex as a scholar of the British government and as a Fulbright scholar at the University of Berkley, California. The focus of his scholarly interest is the study of the concept of human rights and its implementation on the international level. He is the author of eight studies and numerous articles in this domain. Prof. Jankuloski is member of the negotiation team for the EU Stability and Association Agreement for the segments of justice and internal affairs and is one of the authors of the report on the compatibility of the Macedonian legal system with the European Convention on Human Rights. Between 2002 and 2005 he was Ambassador and Permanent Representative of the Republic of Macedonia to the Council of Europe in Strasbourg.

Andreas Klein (1972). In 2000 he opened the office of the Konrad Adenauer Foundation in Skopje and headed it until 2004. Together with Mr. Gjorge Ivanov, the current President of the Republic of Macedonia, he is the co-founder and first publisher of the quarterly magazine *Political Thought.* Today, he is the head of the regional office of the Konrad Adenauer Foundation for the Baltic countries with headquarters in Riga, Latvia, and the regional project Cooperation of the Baltic Sea Countries conducted by this foundation.

Sašo Klekovski, (1966) Graduated from the Medical Faculty in Skopje. He is married to Ana and father of two children, Angelina and Nikola. Mr. Klekovski has a 20-year long experience on managing positions in the civil society sector. In the late 1980s and early 1990s he was the leader of the Macedonian Medical Students' Association (MMSA) and the Student Union of the Ss. Cyril and Methodius University. In 1993 he was one of the founders and since 1994 has been Executive Director of the Macedonian Centre for International Cooperation. From 1998 to 2008 he was the representative of the Macedonian Enterprise Development Foundation. He is also member of several committees in the country and abroad and the first co-chair of the EU – Republic of Macedonia Civil Society Joint Consultative Committee for the period 2009/2010.

Sašo Kokalanov (1977). Journalist and author. Since 2008, editor-in-chief of the Dnevnik daily newspaper

Bujar Luma is one of the most important intercultural mediators among the youth in the conflict areas of the Balkans. He is the founder of the LOJA Centre for Balkan Cooperation (CBC LOJA). LOJA is a non-governmental, non-profit and non-political organization established in 1999 in response to the ethnic conflict in former Yugoslavia. A theatre director by vocation, Bujar Luma integrates into his work modern theatre techniques to engage effectively an intercultural dialogue between children and youth. Initiatives launched by LOJA in ethnically charged environments went on to become models for replication in the Republic of Macedonia and the wider region.

Dr. Vasko Naumovski (1980) holds a B.A. degree in International Law obtained from the Faculty of Law in Skopje, an MA degree from the Rheinische – Friedrich – Wilhelms University of Bonn in Germany, and an MA degree from the Faculty of Law in Skopje, in scholarly fields related to the EU integration of the Republic of Macedonia. In 2008 he received his Ph.D. degree from the Iustinianus Primus Faculty of Law in Skopje with a thesis entitled The Influence of the European Institutions and the Enlargement of the European Union with the Western Balkan Countries. He has worked at the New York University Skopje since 2005 at the Faculty of International Relations, Politics and European Studies, and in 2008 he was elected Assistant Professor of International Law and EU Law. He was nominated Deputy Prime Minister for European Affairs in 2009.

Aleksandar Spasenovski (1980) post-graduate in international politics, candidate for a doctoral degree in the field of law and politics at the Faculty of Law “Iustinianus Primus” in Skopje. Works as assistant at the same Faculty. Former fellow of the „Konrad Adenauer“ Foundation. Currently, MP in the Assembly of the Republic of Macedonia.

Trajko Veljanoski (1962). Graduated from the Faculty of Law at the Ss. Cyril and Methodius University and in 1988 passed the bar examination. He started his political engagement in 1993 by joining VMRO-DPMNE. In 1999 he was elected Under-Secretary at the Ministry of Justice in the Government of the Republic of Macedonia and was soon afterwards appointed Deputy Minister of Justice. In a number of election rounds, including presidential, parliamentary and local elections, he was involved as Member of the State Election Commission. At the 2006 Parliamentary Elections Trajko Veljanoski was elected Member of the Parliament of the Republic of Macedonia and again at the elections in June. At the Constitutive Session of the new Parliament he was elected President of the Parliament of the Republic of Macedonia.